

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**ULUSLARARASI TİCARET VE FİNANSMAN ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI TİCARET VE FİNANSMAN BİLİM DALI**

**TFRS 9 FİNANSAL ARAÇLAR STANDARDININ BANKACILIK SEKTÖRÜNE
ETKİSİ: BİST BANKA ENDEKSİNDE YER ALAN SEÇİLMİŞ BANKALARIN
TAKİP ORANLARI İLE MAKROEKONOMİK DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ
İLİŞKİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEDA ŞAHİN

DANIŞMAN: PROF. DR. BİLGE LEYLİ DEMİREL

**YALOVA
TEMMUZ 2025**

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI TİCARET VE FİNANSMAN ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI TİCARET VE FİNANSMAN BİLİM DALI

TFRS 9 FİNANSAL ARAÇLAR STANDARDININ BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİSİ:
BİST BANKA ENDEKSİNDE YER ALAN SEÇİLMİŞ BANKALARIN TAKİP
ORANLARI İLE MAKROEKONOMİK DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEDA ŞAHİN
228124006

DANIŞMAN: PROF. DR. BİLGE LEYLİ DEMİREL

YALOVA
TEMMUZ 2025

ETİK BEYAN

Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım “TFRS 9 Finansal Araçlar Standardının Bankacılık Sektörüne Etkisi: BİST Banka Endeksinde Yer Alan Seçilmiş Bankaların Takip Oranları ile Makroekonomik Değişkenler Arasındaki İlişki” başlıklı bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi taahhüt ve beyan ederim.

İmza

Seda ŞAHİN

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim boyunca benden yardımlarını esirgemeyen, akademik anlamda bana sonsuz destek veren, yoğun çalışma koşullarına rağmen büyük sabrıyla her zaman yanımda hissettiğim değerli tez danışman hocam Prof. Dr. Bilge Leyli DEMİREL'e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca değerli fikirlerini ve bilgi birikimlerini paylaşarak bana destek veren sayın hocam Prof. Dr. Feyyaz ZEREN'e ve Yalova Üniversitesi Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü'nde ufkumu genişleten tüm öğretim üyelerine teşekkürlerimi ifade etmek isterim. Tez süreci boyunca her zaman yanımda hissettiğim anlayışı ve desteğiyle bana yol gösteren sevgili arkadaşım Meltem BİLİRER'e sonsuz teşekkür ederim. Hayatımın her alanında yanımda olan, sabır ve desteklerini benden hiç esirgemeyen başta annem Leyla BATMAZ olmak üzere, babam Nayim BATMAZ'a ve canım kardeşim Sinem YILDIZ'a sonsuz sevgi ve şükranlarımı sunarım. Beni sürekli cesaretlendiren, güler yüzü ve sabrıyla moral ve motivasyon sağlayan eşim Adem ŞAHİN'e ve tez çalışmalarım boyunca yeterli zaman ayıramadığım için anlayışlarından dolayı oğlum Ömer Naim ŞAHİN'e ve kızım İpek ŞAHİN'e minnettarım.

Temmuz – 2025

Seda ŞAHİN

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
SİMGELER ve KISALTMALAR LİSTESİ.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT.....	x
1. GİRİŞ.....	1
2. FİNANSAL SİSTEMDE BANKACILIK VE BANKACILIĞIN TARİHÇESİ.....	3
2.1. Finansal Sistem ve Finansal Sistemin Bankacılıkla İlişkisi.....	3
2.2. Banka ve Bankacılık Kavramları.....	5
2.2.1. Banka, bankacılık kavramı ve bankacılığın ortaya çıkışı.....	5
2.2.2. Türk bankacılık sisteminin tarihsel gelişimi.....	6
2.3. Bankaların Türleri ve Bankacılığın Ekonomiye Etkiler.....	8
2.3.1. Türkiye’deki bankaların türleri.....	8
2.3.2. Bankacılığın ekonomiye etkileri.....	11
2.4. Bankacılıkta Uluslararası Muhasebe Standartlarının Kullanımı.....	13
3. TFRS 9 FİNANSAL ARAÇLAR STANDARDI.....	15
3.1. Standardın Amacı ve kapsamı.....	15
3.2. TFRS 9 Düzenlemeleri.....	16
3.2.1. Sınıflandırma ve ölçme.....	16
3.2.2. Beklenen kredi zararlarının (Değer düşüklüğü) ölçülmesi.....	18
3.2.3. Riskten korunma muhasebesi.....	19
3.2.4. TFRS 9 standardına göre finansal araçların finansal tablolara alınması ve finansal tablo dışı bırakılması.....	20
3.2.5. TMS 39 ve TFRS 9 genel karşılaştırılması.....	21
3.3. Beklenen Kredi Zarar Karşılıkları ve Gruplandırılması.....	24
3.3.1. Genel karşılıklar.....	25
3.3.2. Özel karşılıklar.....	25
3.4. Temerrüt Olasılığı.....	30
3.5. Bankacılıkta Risk ve Risk Yönetimi.....	30
3.5.1. Risk kavramı.....	30
3.5.2. Bankacılıkta risk.....	31

3.5.3. Bankacılıkta risk yönetimi	32
3.5.4. Risk yönetimi ve süreci.....	32
3.5.5. Bankacılıkta riskin kaynakları	33
4. GERÇEKLEŞEN KREDİ ZARAR MODELİ VE BEKLENEN ZARAR MODELİ.....	37
4.1. Kredi Zarar Modeli.....	38
4.1.1. TMS 39'a göre finansal araçların sınıflandırılması	38
4.1.2. TMS 39 finansal araçlar: Muhasebeleştirme ve ölçme.....	39
4.1.3. TMS 39 da finansal riskten korunma muhasebesi	40
4.2. Beklenen Zarar Modeli.....	42
5. UYGULAMA TFRS 9'A GEÇİŞ ETKİLERİNİN SEÇİLMİŞ BANKALARDA İNCELENMESİ ÜZERİNE UYGULAMA.....	45
5.1. Literatür Çalışması	45
5.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	53
5.3. Araştırmada Veri Seti	54
5.4. Tanımlı İstatistikler.....	65
5.5. Araştırmanın Modeli.....	66
5.6. Araştırmanın Hipotezi	68
5.7. Araştırmanın Yöntemi	68
5.7.1. Fourier ADF birim kök testi	69
5.7.2. Fourier Granger nedensellik testi.....	70
5.7.3. Fourier Toda-Yamamoto nedensellik testi	70
5.8. Ampirik Bulgular.....	71
5.8.1. Fourier ADF birim kök testi	71
5.8.2. Fourier nedensellik testleri (Granger nedensellik testi ve Fourier Toda Yamamoto nedensellik testi)	72
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	77
KAYNAKLAR.....	81
ÖZGEÇMİŞ	88

SİMGELER ve KISALTMALAR LİSTESİ

SİMGELER

π	: 3,1415 (pi sayısı)
t	: Trend
T	: Örneklem büyüklüğü
k	: Frekans

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Akbank
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BİST	: Borsa İstanbul
BKZ	: Beklenen Kredi Zararı
ÇSYO	: Çekirdek Sermaye Yeterlilik Oranı
DK	: Döviz Kuru
EAD	: Exposure at Default
ENF	: Enflasyon
GBBVA	: Garanti BBVA
GUD	: Gerçeğe Uygun Değer
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
HB	: Halk Bankası
IAS	: International Accounting Standards
IASB	: International Accounting Standards Board
IASC	: International Accounting Standards Committee
IFRS	: International Financial Reporting Standards
İB	: İş Bankası
KAP	: Kamuyu Aydınlatma Platformu
KGK	: Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu
LGD	: Loss Given Default
M.Ö.	: Milattan Önce
PD	: Probability Of Default
SYSO	: Sermaye Yeterliliği Standart Oranı
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TFRS	: Türkiye Finansal Raporlama Standardı
TFRS 9	: Türkiye Finansal Raporlama Standardı 9
TFRS9Ö	: Türkiye Finansal Raporlama Standardı 9 Öncesi
TFRS9S	: Türkiye Finansal Raporlama Standardı 9 Sonrası
TMS	: Türkiye Muhasebe Standardı
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TMS 39	: Türkiye Muhasebe Standardı 39
TÜFE	: Türkiye Fiyat Endeksi
UFRS	: Uluslararası Finansal Raporlama Standardı
UMS	: Uluslararası Muhasebe Standardı
UMSK	: Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu
VAR	: Vektör Otoregresif Model
VB	: VakıfBank

YKB

: Yapı Kredi Bankası

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1. Niteliklerine Göre Bankalar	10
Tablo 2.2. Türkiye’de Faaliyette Bulunan Bankalar	10
Tablo 3.1. TMS 39 ve TFRS 9 Genel Karşılaştırılması	23
Tablo 3.2. Kredi Karşılıklarına İlişkin TFRS 9 Uygulamayan Bankalar	26
Tablo 3.3. Kredi Karşılıklarına İlişkin TFRS 9 Uygulayan Bankalar	26
Tablo 5.1. TFRS 9 Öncesi Verileri İçin Tanımlayıcı İstatistikler	65
Tablo 5.2. TFRS 9 Sonrası Verileri İçin Tanımlayıcı İstatistikler	65
Tablo 5.3. TFRS 9 Öncesi İçin Fourier ADF Birim Kök Testi Sonuçları (2011Q2-2017Q4).....	71
Tablo 5.4. TFRS 9 Sonrası İçin Fourier ADF Birim Kök Testi Sonuçları (2018Q1-2024Q3).....	72
Tablo 5.5. Fourier Granger Nedensellik ve Fourier Toda Yamamoto Nedensellik Test Sonuçları (2011Q2-2017Q4).....	73
Tablo 5.6. Fourier Granger Nedensellik ve Fourier Toda Yamamoto Nedensellik Test Sonuçları (2018Q1-2024Q3).....	74
Tablo 5.6. (Devamı) Fourier Granger Nedensellik ve Fourier Toda Yamamoto Nedensellik Test Sonuçları (2018Q1-2024Q3).....	75

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Bankacılıkta Finansal Sistemin Yapısı (Özel, 2019)	4
Şekil 5.1. 2011Q2-2017Q4 - Döviz Kuru	55
Şekil 5.2. 2011Q2-2017Q4 - Enflasyon	55
Şekil 5.3. 2011Q2-2017Q4 - GSYİH	56
Şekil 5.4. 2011Q2-2017Q4 - YKB Takip Oranı	56
Şekil 5.5. 2011Q2-2017Q4 - İB Takip Oranı	57
Şekil 5.6. 2011Q2-2017Q4 - AB Takip Oranı	57
Şekil 5.7. 2011Q2-2017Q4 - VB Takip Oranı	58
Şekil 5.8. 2011Q2-2017Q4 - GBBVA Takip Oranı	58
Şekil 5.9. 2011Q2-2017Q4 - HB Takip Oranı	59
Şekil 5.10. 2018Q1-2024Q3 - Döviz Kuru	60
Şekil 5.11. 2018Q1-2024Q3 - Enflasyon	60
Şekil 5.12. 2018Q1-2024Q3 - GSYİH	61
Şekil 5.13. 2018Q1-2024Q3 - YKB Takip Oranı	61
Şekil 5.14. 2018Q1-2024Q3 - İB Takip Oranı	62
Şekil 5.15. 2018Q1-2024Q3 - AB Takip Oranı	62
Şekil 5.16. 2018Q1-2024Q3 - VB Takip Oranı	63
Şekil 5.17. 2018Q1-2024Q3 - GBBVA Takip Oranı	63
Şekil 5.18. 2018Q1-2024Q3 - HB Takip Oranı	64

TFRS 9 FİNANSAL ARAÇLAR STANDARDININ BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİSİ: BİST BANKA ENDEKSİNDE YER ALAN SEÇİLMİŞ BANKALARIN TAKİP ORANLARI İLE MAKROEKONOMİK DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİ

ÖZET

Finansal piyasaların küresel ölçekteki gelişimi ve artan sermaye hareketliliği, finansal araçların daha doğru ve şeffaf bir şekilde ölçülmesi ve muhasebeleştirilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Ancak, 2008 küresel finansal krizinin ardından, bankaların kredi zararlarını muhasebeleştirme süreçlerinde yaşanan gecikmeler, mevcut muhasebe standartlarının yetersizliğini ortaya koymuştur. Özellikle, gerçekleşen zarar modelinin uygulanması, kredi zararlarının ancak somut bir kayıp meydana geldikten sonra tanınmasına olanak tanımış ve bu durum, kredi zararlarının finansal tablolara yansımada gecikmelere yol açmıştır. Bu gecikmeler, bankaların finansal durumlarını daha geç düzeltmelerine ve piyasalara güvenin sarsılmasına neden olmuştur. Bu deneyimler, daha erken tanıma sağlayan beklenen kredi zararı modelinin geliştirilmesine zemin hazırlamıştır.

Bu çalışmada öncelikle Türkiye Finansal Raporlama Standardı (TFRS) 9: Finansal Araçlar Standardı ile beraber uygulamaya geçen yenilikler ile beklenen kredi zararı modelinin etkileri tanıtılacaktır. İlgili standart 1 Ocak 2018 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Çalışmanın ampirik kısmında ise makroekonomik değişkenlerden enflasyon, döviz kuru ve Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH)'nın bankaların kredi takip oranlarına etkilerini ölçmek ve değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu amaçla, BİST Banka Endeksinde yer alan seçilmiş 6 adet bankanın 2011-2024 dönemine ilişkin çeyreklik 54 dönemi (2011Q2-2024Q3) için takip oranları ile enflasyon, döviz kuru ve GSYİH makroekonomik değişkenleri verileri kullanılarak ampirik analizler yapılmıştır. TFRS 9 standardı öncesi ve sonrasında bağımlı değişken olan banka takip oranları için bağımsız değişken makro ekonomik değişkenlerden bağımlı değişkenlere doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Ampirik çalışmada öncelikle Fourier ADF birim kök testi ile serilerin durağanlığı araştırılmıştır. Çalışmanın devamını da ilgili değişkenler arasındaki nedensellik durumunu öğrenmek için Fourier-Granger nedensellik testi ve Toda Yamamoto nedensellik testleri yapılmıştır.

Çalışmada elde edilen bulgulara göre seçili bankaların TFRS 9 öncesi dönemde enflasyon, döviz kuru ve GSYİH makroekonomik değişkenlerinden kredi takip oranlarına doğru nedensellik ilişkisi olduğu ancak TFRS 9 sonrası dönemde döviz kurunun kredi takip oranlarına doğru bir nedensellik ilişkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılacak gelecek çalışmalarda farklı makroekonomik değişkenlerin modele dahil edilmesi önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: TFRS 9, Takip Oranı, BİST Banka, Fourier Nedensellik Testi

THE EFFECT OF IFRS 9 FINANCIAL INSTRUMENTS STANDARD ON BANKING SECTOR: THE RELATIONSHIP BETWEEN NON-PERFORMING LOAN (NPL) RATIOS OF SELECTED BANKS IN BIST BANK INDEX AND MACROECONOMIC VARIABLES

ABSTRACT

The global development of financial markets and increasing capital mobility have led to the need for more accurate and transparent measurement and accounting of financial instruments. However, following the 2008 global financial crisis, delays experienced by banks in recognizing credit losses revealed the inadequacy of existing accounting standards. In particular, the application of the incurred loss model allowed credit losses to be recognized only after a tangible loss had occurred, which led to delays in reflecting credit losses in financial statements. These delays caused banks to adjust their financial positions later than necessary and undermined confidence in the markets. These experiences paved the way for the development of the expected credit loss (ECL) model, which enables earlier recognition of credit losses.

In this study, the innovations introduced by the International Financial Reporting Standard (IFRS) 9: Financial Instruments Standard, and the effects of the expected credit loss model are first presented. The relevant standard came into effect on January 1, 2018. In the empirical part of the study, the aim is to measure and evaluate the effects of macroeconomic variables such as inflation, exchange rate, and Gross Domestic Product (GDP) on banks' non-performing loan (NPL) ratios. For this purpose, empirical analyses were conducted using quarterly data on NPL ratios and macroeconomic variables (inflation, exchange rate, and GDP) over 54 periods (2011Q2–2024Q3) for six selected banks included in the BIST Bank Index during the 2011–2024 period. A one-way causality relationship was identified from the independent macroeconomic variables to the dependent NPL ratios both before and after the implementation of the IFRS 9 standard. In the empirical analysis, the stationarity of the time series was first examined using the Fourier ADF unit root test. Subsequently, the Fourier-Granger causality test and the Toda-Yamamoto causality test were applied to determine the causal relationships among the variables.

According to the findings of the study, it was concluded that in the pre-IFRS 9 period, there was a causal relationship from inflation, exchange rate, and GDP to the NPL ratios of the selected banks. However, in the post-IFRS 9 period, no causal relationship was found from the exchange rate to NPL ratios. It is recommended that future studies consider incorporating additional macroeconomic variables into the model.

Keywords: IFRS 9, Non-Performing Loan (NPL) Ratio, BIST Bank, Fourier Causality Test

1. GİRİŞ

Küreselleşme ve teknolojinin gelişimi ile ülkelerin para ve sermaye piyasalarının birbirleriyle etkileşimleri artış göstermiştir. Buna bağlı olarak uluslararası şirketlerin de sayıları gün geçtikçe artmaktadır. Bu durum uluslararası ortak bir finansal raporlama sisteminin geliştirilmesini ve uygulanmasını zorunlu hale getirmiştir (Aydın, 2020). Piyasaların gelişimi ve artan sermaye hareketlerinin etkisiyle finansal araçların ölçümü ve muhasebeleştirilmesinde de bir standardizasyona ihtiyaç duyulmuştur. Bu bakımdan finansal araçlara ilişkin yapılan ilk düzenleme 1998 yılında yayınlanan Uluslararası Muhasebe Standardı (UMS) 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme Standardıdır. UMS 39 standardının Türkiye'deki karşılığı Türkiye Muhasebe Standardı (TMS) 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardıdır.

2008 yılı küresel finansal kriz dönemi kredi tahsilleri ile ilgili yaşanan sıkıntılar finansal tablolara daha geç yansımıştır. Buna bağlı olarak kredi zararlarının muhasebeleştirilmesinde de gecikmeler olmuştur. Söz konusu dönemde bu gecikmeden kaynaklı ciddi kayıplar ortaya çıkmış ve takipteki kredilerin önemi artmıştır. Bu nedenle UMS 39 standardında değişiklikler yapılarak 1 Ocak 2018 tarihinde Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) tarafından Uluslararası Finansal Raporlama Standardı (UFRS) 9: Finansal Araçlar Standardı yayınlanmıştır (Karaarslan ve Gülhan, 2020).

TFRS 9 Finansal Araçlar standardında yapılan en önemli değişiklik finansal araçların değer düşüklüğü ile ilgili düzenlemedir. Değer düşüklüğü; kredi kalitesindeki bozulmalara ve finansal varlıkların değer düşüklüğüne sebep olmaktadır. Kredi kalitesindeki bozulmadan kaynaklı düşüş olduğundan gelecekte oluşabilecek nakit girişlerinde ve sözleşmelerdeki nakit girişlerinde farklılık oluşabilmektedir. Buna bağlı olarak da kredi zararı meydana gelmektedir. Değer düşüklüğü açısından yapılan değişiklik; gerçekleşen zararın yerine beklenen kredi zararı modeli uygulamasının getirilmesidir (Fidan, 2018).

Kredi risk değerlemesi ile bankalar beklenen kredi zararını hesaplayarak, finansal tablolara yansıtmaktadır. Bu durum kredi riskine yol açan nedenlere ilişkin unsurlar ortaya çıkmadan bunların belirlenmesi ve finansal tablolara yansıtılmasını mümkün hale getirmektedir. 2018'de uygulanan TFRS 9'da beklenen kredi zararı modeli ile birlikte finansal araçlarda meydana gelebilecek olumsuzluklar tahmin edilir ve sonuçlarına finansal tablolarda yer verilmektedir. Bu bakımdan TFRS 9'da yapılan beklenen kredi zararı düzenlemeleri TMS 39'un eksikliklerini ortadan kaldırmıştır (Çiftçi, 2021).

Finansal varlıkların içerisinde yer alan; ticari alacaklar, tahviller, bonolar ve hisse senetleri bu standart içerisinde finansal sektör firmalarını da etkilemektedir (Telci, 2021). Bu açıdan TFRS 9 standardının Türkiye ekonomisi için önemli olan bankacılık sektörüne etkisi de oldukça fazladır. Bankaların 2018 yılı ilk çeyrek dönemi finansal tablolarında ve denetim raporlarında yer alan veriler incelendiğinde de bu etki görülmektedir. Kredi zararı hesaplamalarının önemli ölçütlerinden birisi de temerrüt olasılığı hesaplama modelidir. Bu modelde müşterilerin krediyi ödeme olasılıklarını gelecek bir yıl içinde yüzde kaç olasılıkla temerrüt ettiği hesaplanmaktadır. Bu model bankaların müşterilerine kredi limit tahsisi veya kredi limit artış - azalışı bakımından doğru kararlar vermesinde de yardımcı olmaktadır (Taşkın ve Tunalı, 2019).

Kredinin geri ödenmesi 90 günü geçtiğinde o kredi takibe düşmektedir. Takipteki kredilerin artışı nedeniyle bankalar kullandıkları kredilerin faiz oranlarını yüksek tutarak, gerçek ve tüzel kişi müşterilerinin krediyi geri ödeme olasılıklarını arttırmaya çalışmaktadır. Bunun yanı sıra takipteki kredilerin artışı bankaların kredi verme hususunda daha seçici olmalarına da neden olmaktadır (Sevinç, 2021). İlgili literatür incelendiğinde TFRS 9'la beraber uygulamaya geçen değişikliklerin finansal tablolarda olumlu sonuçlara neden olduğu gözlemlenmektedir.

Bu çalışmanın amacı 2011-2024 dönemi çeyrek dönemlik verileri için BİST Banka Endeksinde yer alan piyasa değeri en yüksek olan Yapı Kredi Bankası, İş Bankası, Garanti BBVA, Akbank, Vakıfbank, Halk Bankası olarak seçilmiş 6 bankaya ilişkin kredi takip oranları ile döviz kuru (usd cinsinden), enflasyon (mevsimsel etkilerden arındırılmış) ve GSYİH makro ekonomik değişkenlerinin ilişkisini araştırmaktır.

Çalışmanın giriş bölümünde TFRS 9 standardının getirdiği yenilikler tanıtılmıştır. İkinci bölümde, bankacılığın finansal sisteme etkileri, bankacılıkla ilgili kavramlar ve bankacılıkta uluslararası muhasebe standartlarının kullanımına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde, TFRS 9'un amacı, standart ile ilgili önemli kavramlar ve bölümlerinden bahsedilmiş olup, TFRS 9'daki uygulama değişikliklerine yer verilmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde ise kredi zarar modeli ve beklenen zarar modeli tanıtılmıştır. Beşinci bölümde, TMS 39 standardından TFRS 9 standardına geçiş ile ilgili literatür taramasına yer verilmiştir. Çalışmanın uygulama ve bulgular kısmında BİST Banka Endeksi'nden seçilmiş 6 bankanın kredi takip oranları ile döviz kuru (usd cinsinden), enflasyon (mevsimsel etkilerden arındırılmış) ve GSYİH makroekonomik değişkenleri arasındaki ilişki incelenerek, analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkinin uygulamadaki TFRS 9 standardının öncesi ve sonrası dönem için farklılık gösterip göstermediği incelenerek yorumlanmıştır. Çalışma sonuç ve değerlendirmeler ile sonlandırılmıştır.

2. FİNANSAL SİSTEMDE BANKACILIK VE BANKACILIĞIN TARİHÇESİ

Küresel ekonomi finansal sistemi ve bu doğrultuda finansal sistemin de etkisinde olan bankaları doğrudan etkilemektedir. Bu durumda finansal sektörün ekonomik açıdan olumlu ve olumsuz etkileri bankaları da yakından etkilediğinden bankacılığın tarihçesinde de bu etkilerden bahsetmek mümkündür.

2.1. Finansal Sistem ve Finansal Sistemin Bankacılıkla İlişkisi

Finansal sistem (fon alış-verişine izin veren sistem), şirketlerin birbirleri ile rekabetinin etkinliklerini sürdürebilmeleri açısından önemli bir sistemdir. Finansal işleyiş açısından sistemin önemi oldukça fazladır. Sistemin sağlıklı işleyebilmesi için, fon fazlasına sahip kuruluşlar fonlarını finansal sisteme aktarır ve fon ihtiyacı olan kesim ise fonlarını bu kaynaklardan karşılarlar (Özel, 2019). Tasarrufların yatırıma dönüşmesini sağlayan finansal sistem, ekonomik büyüme ve kalkınma süreçlerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu sistem, mikro düzeyde bireysel ve kurumsal yatırım kararlarını etkilediği gibi, makro düzeyde ekonomik performansın genel seyrini de şekillendirmektedir. Başka bir ifadeyle, finansal sistem tasarruflar ile yatırımlar arasında etkin bir fon transferi mekanizması oluşturarak kaynakların verimli kullanımını mümkün kılmaktadır (Afşar, 2007).

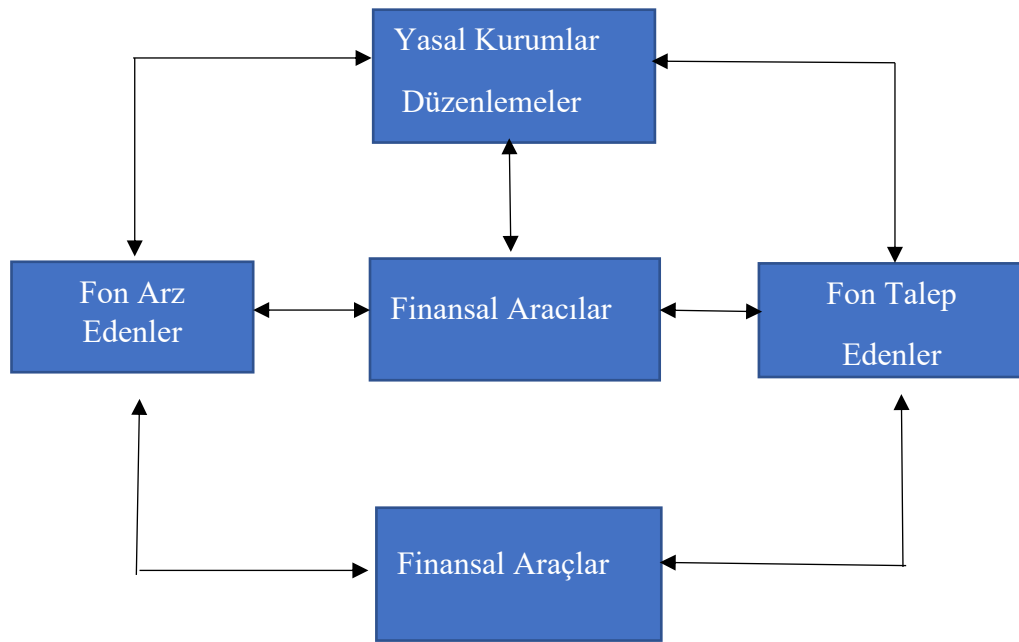
Finansal sistem, finansal piyasalar ve finansal araçlardan oluşan bir yapıdır. Bu yapının işleyişinde en kritik ve önemli unsurlardan biri finansal piyasalardır. Finansal piyasaların diğer piyasalardan temel farkı, diğer piyasalarda mal ve hizmet değişimi mevcutken finansal piyasalarda bir finansal varlık değişimi söz konusudur. Bankalar, finansal sistemin en önemli araçlar kısmında yer almaktadır. Finansal piyasaların genellikle aracılık işlevine dikkat çekilmektedir. Tasarrufların yatırıma dönüşmesinde belirleyici bir rol oynamaktadır (Zülfüoğlu, 2013). Finansal sistemin gelişimi için finansmana ihtiyaç olduğundan bu ihtiyaç bankalar aracılığıyla sermaye piyasası araçları, faktoring gibi finansal ürünler ile finansman ihtiyaçlarını karşılarlar. Finansal sistem kredi ve finansal kuruluşları kapsadığından ve banka temelli olduğundan bankaların güçlü ve oluşabilecek kriz durumlarına karşı dayanıklı olmaları önem taşımaktadır (Özel, 2019).

Finansal sistem ülkelerin ekonomik performanslarının artırılmasında ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında temel bir role sahiptir. Bu sistem, kaynakların etkin bir şekilde kullanımını ve yatırımlara yönlendirilmesini mümkün kılarak ekonomik büyümeye doğrudan katkı sağlamaktadır. Güçlü ve çağdaş ekonomilerin işleyişinde en çok ihtiyaç duyulan unsurlardan biri olan fon transferi finans sisteminin en kritik alt yapılarından biridir. Bu süreç,

sadece ekonomik büyümeyi desteklemekle kalmayıp aynı zamanda ülkelerin teknolojiye dayalı üretim yapılarını güçlendirerek teknolojik gelişmeleri de beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla finansal sistemin etkinliği, yalnızca makroekonomik göstergeler üzerinde değil, aynı zamanda uzun vadeli kalkınma ve rekabet gücü üzerinde de belirleyici bir etkiye sahiptir (Afşar, 2007).

Tasarruf sahipleri, birikimlerini değerlendirmek amacıyla finansal piyasalara yönelmekte; harcamalarını karşılayamadıkları durumlarda ise söz konusu birikim kaynaklarından kredi yoluyla faydalanmaktadırlar (Afşar, 2007). Finansal sistem kredi ve finansal kuruluşları kapsadığından mevduat ve yatırım bankaları aracılığı ile kredi sağlayarak Türkiye’de hızla gelişen bankacılık sektörü, finansal sistem içerisinde önemli bir yere sahip kâr amacı güden kuruluşlardandır (Yıldırım, 2020).

Bankacılık sistemi, bankacılık faaliyetlerinin belirli yasal düzenlemeler ve kurallar çerçevesinde yürütüldüğü, finansal yapı içerisinde etkin bir rol üstlenen sistemdir. Refah düzeyi yüksek olan ülkelerde bankacılık sisteminin daha sağlıklı ve düzenli işlediği, bu yapının güçlü ve istikrarlı ekonomiyle doğru orantılı olarak geliştiği görülmektedir. Bu bağlamda, bankacılık sistemi, bankacılık mevzuatı ile bir bütün olarak ülkelerin ekonomik yapısına olumlu katkılar sunmaktadır. Sürekli gelişim gösteren bu sistem, finansal sistem içerisinde kritik bir konuma sahiptir (Yıldırım, 2020).

Şekil 2.1. Bankacılıkta Finansal Sistemin Yapısı (Özel, 2019)

2.2. Banka ve Bankacılık Kavramları

2.2.1. Banka, bankacılık kavramı ve bankacılığın ortaya çıkışı

Bankacılık faaliyetlerinin kökeni, paranın henüz yeni kullanılmaya başlandığı eski çağlara dayanmaktadır. Bu dönemde insanlar, değerli mallarını güvence altına almak amacıyla tapınakları koruma yeri olarak kullanmışlardır. Bu nedenle tapınakların ilk banka işlevini gördüğü ve din adamlarının da ilk bankacılar olarak kabul edilebileceği ifade edilebilir. Zamanla bu tür ekonomik faaliyetler, yönetici sınıflar yani hükümdarlar tarafından yürütülmeye başlanmıştır. Ticaretin gelişimine paralel olarak, bireyler sahip oldukları malları farklı ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla diğer mallarla takas etmeye başlamış, bu durum ise ortak bir ödeme aracına olan ihtiyacı doğurmuştur. Alım-satım işlemlerinde taraflar arasındaki fiziksel mesafenin artması, tahsilat işlemlerini zorlaştırmış; ayrıca kıymetli madenlerin taşınmasının hem riskli hem de zahmetli olması, bu varlıkların güvenli bir yerde saklanması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Satıcının ödeme aracı olarak nakit talep etmesi ve alıcı ile arasında güvence dayalı bir bağ kurulma ihtiyacı da bankacılık sisteminin doğuşunda etkili olmuştur (Yetiz, 2016).

İtalyanca 'da "banka" kelimesi, tezgâh veya masa anlamına gelen "banco" sözcüğünden türemiştir. Bankalar, en genel anlamıyla, müşterilerinden mevduat toplayan; topladıkları bu kaynakları kredi olarak diğer müşterilere kullandıran ya da finansal kaynak ihtiyacı doğrultusunda kredi temin eden finansal araçlardır (Türkoğlu, 2022, s. 4). En basit tanımıyla banka; müşterilerinden faiz karşılığında mevduat toplayan, bu fonları kredi olarak kullandıran, kiralık kasalar aracılığıyla müşterilerinin kıymetli eşyalarını muhafaza eden, kambiyo işlemleri gerçekleştiren, sermaye piyasası faaliyetlerinde bulunan ve sanayi sektörüne finansman yoluyla katkı sağlayan kurumsal yapılardır (Özel, 2019).

Eski çağlarda "tevdiat" uygulamaları, ilkel bankacılık sisteminin temelini oluşturmaktaydı. Bu dönemde hükümdarlar, saray ve mabetlerde kişilerin değerli eşyalarını ve mallarını koruma altına alarak onlara güven sağlamış ve bu yolla ilkel bir bankacılık faaliyeti gerçekleştirmişlerdir (Türkoğlu, 2022). Tarihsel olarak bilinen en eski bankacılık sistemi, Milattan Önce (M.Ö.) 3500 yıllarında Sümerler ve Babiller döneminde Mezopotamya'da uygulanmıştır. Mezopotamya'daki "Kızıl Tapınak" (M.Ö. 3400–3200) bu bağlamda, tarihte bilinen en eski banka binası olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, bankacılık alanındaki en eski yasal düzenlemelere M.Ö. 2000 yılına tarihlenen Eshnunna Krallığı'nda rastlanmaktadır (Özel, 2019). Ticaretin gelişmesiyle birlikte para ile ilgili faaliyetlerde bulunan ilk kurumlar arasında

sarraflar öne çıkmıştır. Sarraflar; mevduat kabul eden, transfer işlemleri gerçekleştiren ve müşterilerine kredi sağlayan kişiler olarak faaliyet göstermiş ve zamanla ‘mevduat ve transfer bankaları’ işlevi üstlenmişlerdir (Yetiz, 2016).

Ticaret sermayesinin gelişimi, bankacılığın önemli bir finansal aracı kurum olarak yapı kazanmasına zemin hazırlamıştır. Özellikle Sanayi Devrimi ile birlikte bankacılık sektörü hızlı bir değişim ve gelişim sürecine girmiştir. Bu süreçte teknolojik ilerlemelerin etkisiyle bankaların sunduğu hizmet çeşitliliği de önemli ölçüde artmıştır (Yetiz, 2016).

Tarihte “banka” adını taşıyan ilk kurum, 1401 yılında kurulan Barselona Bankası’dır (Yıldırım, 2020). Bu gelişmeyi takiben, 1609 yılında Amsterdam Bankası ve 1637 yılında Venedik Bankası faaliyete geçmiştir. Modern bankacılığın temelleri ise, 1694 yılında kurulan İngiltere Merkez Bankası ile atılmış olup, 1907 yılında Amerika Birleşik Devletleri Merkez Bankası’nın kurulmasıyla birlikte modern bankacılık sistemine geçiş süreci hız kazanmıştır (Türkoğlu, 2022).

Bankalar, ekonomik sistemde fon fazlası bulunan kesimlerden fon eksikliği olan kesimlere kaynak aktarımı sağlayarak aracılık işlevi üstlenmekte ve bu faaliyetlerinden kar elde etmeyi amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra, para transferi ve para kaydı işlemlerini gerçekleştirmek, maliye ve para politikalarının uygulanmasına katkı sunmak gibi önemli işlevleri de bulunmaktadır. Bankacılık sektörünün finansal açıdan güçlü bir yapıya sahip olması, ekonomik büyümenin sürdürülebilirliğini destekleyen temel faktörlerden biridir. Bu yönüyle bankalar, yalnızca bireysel ve kurumsal düzeyde değil, aynı zamanda makroekonomik düzeyde de ülke ekonomisine önemli katkılar sunmakta; güçlü bankacılık yapıları, ülkelerin genel finansal istikrarını da güçlendirmektedir (Yetiz, 2016).

2.2.2. Türk bankacılık sisteminin tarihsel gelişimi

Türkiye’de bankacılık sistemi, tarihsel gelişimi açısından Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası olmak üzere iki dönemde incelenmektedir. Türk bankacılığının kökeni, Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar uzanmaktadır. İmparatorluğun son dönemlerinde Hazine’nin karşı karşıya kaldığı para basımı sorunları, ekonomik istikrarı tehdit eder hale gelmiş ve bu duruma çözüm üretmek amacıyla 1847 yılında İstanbul Bankası, 1851 yılında ise Osmanlı Bankası kurulmuştur. Bu gelişmeler, Türk bankacılık sisteminin temelini atılmasında önemli rol oynamıştır (Kuzu, 2013).

1860’lı yıllarda Avrupa’da olduğu gibi düşük faizli tarım kredisi sağlayan finansal kuruluşların eksikliği fark edilerek, 1863 yılında çiftçilere yönelik kredi uygulamalarına başlanmış ve bu

kapsamda Memleket Sandıkları kurulmuştur. Bu girişimler, günümüzde faaliyetlerini sürdüren Ziraat Bankası'nın temellerini oluşturmuştur. Cumhuriyet öncesi dönemde devlet harcamalarının kamu gelirlerini aşması nedeniyle bankalar, daha çok dış borçlanmayı kolaylaştıran kuruluşlar olarak işlev görmüştür. Bu bağlamda, yerli bankalar özellikle sermaye gücü yüksek olan yabancı bankalarla rekabet etmekte zorlanmış ve birçoğu kısa ömürlü olmuştur (Kuzu, 2013).

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte devlet destekli önemli bankalar kurulmuş, bu bankalar 1934 yılında uygulamaya konulan Birinci Sanayi Planı çerçevesinde sanayi yatırımlarını destekleyici görevler üstlenmiştir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ise 1930 yılında kurulmuş; para basmak, basılan banknotları bankalara ödünç vermek ve ulusal paranın değerini korumak gibi temel görevlerle donatılmıştır. 1971 yılında yapılan yasal düzenlemelerle Merkez Bankası'nın Hazine'ye ve kamu iktisadi teşebbüslerine kredi sağlayabilmesi mümkün hale getirilmiştir (Kuzu, 2013).

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, 1945-1959 yılları arası özel sektör desteklenmiş ve bu durum özel bankacılığın gelişimini teşvik etmiştir. Bu süreçte Yapı ve Kredi Bankası (1944), Garanti Bankası (1946) ve Akbank (1948) gibi önemli özel sermayeli bankalar da dâhil olmak üzere toplam 31 yeni banka kurulmuştur. Türkiye Bankalar Birliği 1958 yılında kurulmuş ve 1985 yılı itibarıyla ise Türk bankacılık sistemi uluslararası finansal sistemle bütünleşme sürecine girmiştir (Kuzu, 2013).

Bankalar, uluslararası ticaret ve küresel sermaye hareketleri açısından temel finansal araçlar arasında yer almaktadır. Uluslararası ticaret hacmi ve doğrudan yabancı yatırımların artış göstermesiyle birlikte, bankaların bu süreçteki rolü ve etkisi de giderek artmaktadır. Dış ödemeler dengesinin sağlanabilmesi açısından, istikrarlı ve güvenilir bir döviz piyasasının varlığı büyük önem taşımaktadır. Uluslararası ticarete sürdürülebilir bir denge ancak tam uyum içinde işleyen ve düzenlemelerle desteklenen bir ticaret politikası ile mümkün olabilir (Tulgar, 2018).

Günümüzde ülkeler, ihtiyaç duydukları bazı ürünleri ithal ederken, bazı ürünleri ise ihraç ederek ekonomik gelir elde etmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda firmalar, kârlılıklarını artırmak ve rekabet avantajı sağlamak adına uluslararası dış ticarete yönelmekte; bu yönelim, uluslararası ölçekte faaliyet gösteren firma sayısında artışa neden olmaktadır. Firmaların farklı ülkelerdeki işletmelerle ticari ilişkiler kurması, finansal işlemlerinin doğru ve karşılaştırılabilir biçimde raporlanmasını zorunlu hâle getirmiştir. Bu ihtiyaç doğrultusunda, finansal bilgilerin

uluslararası düzeyde tutarlılık ve şeffaflık içinde sunulmasını sağlamak amacıyla Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) geliştirilmiştir (Özkan, 2021).

Türkiye'de de bu alandaki uyumu sağlamak amacıyla, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) tarafından Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ile uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) belirlenmiştir. Söz konusu standartlar aracılığıyla, uluslararası düzeyde faaliyet gösteren firmaların muhasebe kayıtlarının doğru, karşılaştırılabilir ve yorumlanabilir şekilde sunulması hedeflenmekte; böylece finansal raporlamada küresel uyum sorunlarının giderilmesi amaçlanmaktadır (Özkan, 2021).

Finansal sistemin sağlıklı ve etkin bir biçimde işleyebilmesi açısından bankacılık sektörü, en kritik yapı taşlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Bankalar, ticari yaşamda firmaların faaliyetlerini sürdürebilmeleri ve finansal kaynaklara erişim sağlayabilmeleri açısından da büyük önem taşımaktadır. 1990'lı yılların sonlarına gelindiğinde, Türk bankacılık sektörü özel sektörün yanı sıra kamu sektörünü de desteklemiş; ancak bu dönemde risk yönetimi uygulamaları yetersiz kalmıştır. Zamanla banka sayısının artması, sektörün ekonomik sisteme olan katkısını artırsa da bu hızlı büyüme, bankacılığın ekonomik etkinliğini tam anlamıyla sağlayamamış ve sektörde yapısal bir dönüşüm ihtiyacını beraberinde getirmiştir. Bankacılık sektöründe muhasebe eğitiminin güçlendirilmesi ve finansal raporlama standartlarının etkin şekilde uygulanması, sektörün sağlam ve istikrarlı bir yapıya sahip olduğunun önemli bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir (Ünal, 2013).

2.3. Bankaların Türleri ve Bankacılığın Ekonomiye Etkiler

Finansal sistem içerisinde bankalar, ekonomik yapının işleyişine olan doğrudan etkileri nedeniyle temel öneme sahip kurumlardır. Bu bağlamda, bankaların faaliyet gösterme biçimleri ile sahip oldukları yapısal türler, ekonomik göstergeler üzerinde belirleyici bir rol oynamakta ve makroekonomik dengelerin oluşmasında etkili olmaktadır.

2.3.1. Türkiye'deki bankaların türleri

Bankalar faaliyet alanları ve işlevlerine göre mevduat bankaları, katılım bankaları, merkez bankaları, yatırım ve kalkınma bankaları olarak sınıflandırılmaktadır.

Merkez bankaları: Merkez bankaları, ülkelerin para politikası ve döviz kuru politikalarının yönetilmesinden sorumlu olup, parasal düzenin sağlanmasında temel görevler üstlenmektedir. Ticari bankaların kurulmasının ardından faaliyet göstermeye başlayan merkez bankaları, ekonomik gelişmelerin desteklenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Türkoğlu, 2022, s.8).

‘ ‘Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın temel amacı fiyat istikrarını sağlamaktır’’ (TCMB, 2024).

Merkez bankaları, reeskont oranları, zorunlu karşılıklar ve piyasadaki işlemler gibi araçlar aracılığıyla ülkelerin para arzını kontrol etmektedir. Fon kaynakları ise zorunlu karşılıklar, banknotlar ve birikmiş kârlar ile sağlanırken döviz rezervleri, altın, devlet tahvili, bonolar ve reeskont işlemleri fon kullanımını yönlendiren başlıca araçlar arasında yer almaktadır (Özel, 2019).

Mevduat bankaları (Ticari bankalar): Mevduat bankaları, bankacılık sektöründe ortaya çıkan ilk banka türü olup aynı zamanda ticari banka olarak da adlandırılmaktadır. Bu bankaların sermayeleri, büyük ölçüde müşterilerinden topladıkları çeşitli mevduatlardan oluşmaktadır. Toplanan mevduatlar aracılığıyla müşterilere kredi kullandırmak veya menkul kıymetlere yatırım yapmak suretiyle bankacılık faaliyetlerini sürdüren kurumlar olarak tanımlanabilirler (Özel, 2019).

Katılım bankaları: Katılım bankaları, fon sahiplerinden topladıkları kaynakları ticari faaliyetlerde değerlendirerek elde edilen kâr veya zarar durumunda fon sağlayıcılara kazanç sağlayan, faizsiz bankacılık esasına dayanan finansal kuruluşlardır (Türkoğlu, 2022). Bu bankalar, müşterilerinden topladıkları tasarrufları yatırıma yönlendirirken faizsiz bankacılık prensiplerini uygulamakta ve geleneksel finans piyasalarındaki bankalardan farklı bir yaklaşım benimsemektedirler. Özetle, katılım bankalarının temel amacı, topladıkları tasarrufları çeşitli yatırımlara yönlendirerek, bu yatırımlara katılmak ve müşterilerinin kâr veya zararına ortak olmaktır (Tetik ve Şahin, 2022).

Kalkınma ve yatırım bankaları: Kalkınma bankaları, özellikle gelişmekte olan ülkelerde finansman ihtiyaçlarını karşılamak suretiyle ekonomik kalkınma sürecine katkı sağlamayı amaçlayan finansal kuruluşlardır. Bu bankalar, sanayileşmeyi teşvik ederek gelişmekte olan ülkelerde etkinlik göstermekte, ancak mevduat kabul etmemektedirler. Temel işlevleri arasında, uzun vadeli yatırımların finansmanını sağlamak ve bu yolla sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek yer almaktadır (Koç vd., 2019).

Yatırım bankaları ise, uzun vadeli fon ihtiyacı bulunan ekonomik birimlerle fon arz eden taraflar arasında finansal aracılık yapmanın yanı sıra, takas ve saklama hizmetleri de sunmaktadır. Ayrıca, hisse senetleri, devlet tahvilleri ve bireylerin tasarruf ettikleri fonların yatırımlara yönlendirilmesinde aracılık görevi üstlenerek sermaye piyasalarının derinleşmesine katkı sağlamaktadırlar (Özel, 2019).

Kalkınma ve yatırım bankaları, sundukları hizmetler bakımından temel olarak ticari bankacılık ve sigortacılık hizmetleri olmak üzere iki ana kategoride sınıflandırılabilir. Bu bankaların hem kendi finansal yapıları hem de müşterileri açısından en sık başvurdukları finansman yöntemi sendikasyon kredileridir. Sendikasyon kredileri, birden fazla banka tarafından ortaklaşa sağlandığı için hem maliyet hem de risk açısından avantaj sunmaktadır. Kalkınma ve yatırım bankalarının ortak hedefi, ülke sanayisine katkı sağlamak ve uzun vadeli mali ve finansal aracılık işlevlerini yerine getirmektir (Koç vd., 2019).

Tablo 2.1'e göre Türkiye'de 2025 yılı Ocak ayı itibari ile mevduat bankası, kalkınma ve yatırım bankası olarak katılım bankası ve son Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) 'de olmak üzere toplam 64 adet banka faaliyet göstermektedir (BDDK, 2025).

Tablo 2.1. Niteliklerine Göre Bankalar

Niteliklerine Göre Bankalar	
Mevduat Bankaları	34
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	20
Katılım Bankaları	9
TMSF Bünyesindeki Bankalar	1
Toplam	64

Kaynak: (BDDK, 2025)

Tablo 2.2. Türkiye'de Faaliyette Bulunan Bankalar

Bankalar	Mevduat Bankaları	Kalkınma ve Yatırım Bankaları	Katılım Bankaları	TMSF'ye Devredilen
Kamu Sermayeli	3	3	3	
Özel Sermayeli	9	14	3	
Türkiye'de Kurulmuş Yabancı Sermayeli	17	3	3	
Türkiye'de Şube Açan Yabancı Sermayeli	5	-	-	
Toplam = 64	34	20	9	1

Kaynak: (BDDK, 2025)

Tablo 2.2’de belirtildiği üzere 34 adet mevduat bankası bulunmaktadır. Bunlardan 3’ü kamu sermayeli, 9’u özel sermayeli, 17’si Türkiye’de kurulmuş yabancı sermayeli ve 5’i Türkiye’de şube açan yabancı sermayeli bankalar olarak faaliyet göstermektedir.

2.3.2. Bankacılığın ekonomiye etkileri

Bankacılık sisteminin ekonomi üzerindeki en önemli etkilerinden biri, finansal aracılık işlevini yerine getirmesidir. Bankalar, bu fonksiyonları aracılığıyla fon fazlası bulunan ekonomik birimlerden kaynak toplayarak, fon ihtiyacı içinde olan kesimlere kredi kullandırmakta ve böylece yatırımların finansmanına katkı sağlamaktadır. Bu süreçte elde edilen faiz ve kâr, ilgili taraflara dağıtılmaktadır. Fon akışının etkin bir şekilde sağlanması, tüketim ve yatırım düzeylerinin artmasına olanak tanımakta ve bu durum genel olarak ülke ekonomisinin büyümesine katkıda bulunmaktadır (Özel, 2019).

Finansal piyasalar, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki farklılıkların belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, ekonomik büyümeyi etkileyen bankacılık sektörü çeşitli faktörler arasında finansal sistemin temel bileşenlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Bankacılık sektörü, fon ve tasarrufların toplanarak finansal sistem dışında kalan birey ve kurumların sisteme dâhil edilmesini sağlamakta; böylece sermaye birikimi oluşturularak kredi aracılığıyla ekonomik büyümeye katkı sunmaktadır (Turgut ve Ertay, 2016).

Bankacılık sektörü, finansal piyasalarda fon akışını sağlayan temel aracı kurumlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle artan finansal ihtiyaçlar, bankaların sektördeki rekabet gücünü koruyabilmek adına finansal yenilikler geliştirmelerini zorunlu kılmaktadır. Bu yenilikler, Türk bankacılık sektöründe de etkisini göstermekte; finansal riskin azaltılmasına katkı sağlamaktadır. Fon arz edenler ile fon talep edenler arasında aracılık işlevi gören bankalar, gelişen teknolojiyle birlikte yeni finansal araçlar geliştirerek bilgiye erişimi kolaylaştırmakta ve işlem maliyetlerini düşürerek sektörün etkinliğini artırmaktadır. Bu doğrultuda, bankacılık sektörünün gelişimi finansal piyasaların daha aktif ve işlevsel hâle gelmesini sağlamakta ve dolayısıyla ülke ekonomisine olumlu yönde katkıda bulunmaktadır (Yetiz ve Ünal, 2018).

Finans sektörü, finansal yeniliklerin artması, finansal rekabetin yoğunlaşması ve sermaye piyasalarının gelişimiyle birlikte yeni finansal araçları sistemine entegre ederek hem gelişmiş sermaye piyasalarının hem de yeni oluşan finansal piyasaların sunduğu avantajlardan yararlanmaktadır. Devletler, finansal gelişmeyi desteklemek amacıyla düşük vergi oranları uygulayarak yatırım ortamını teşvik etmekte ve bu yolla finansal piyasalara olumlu katkılar

sunmaktadır. Öte yandan, finansal kuruluşlar ve yatırımcılar, uluslararası muhasebe ve denetim standartlarının uygulanması sayesinde yanıltıcı bilgi kullanımının önüne geçmekte; böylece daha sağlıklı ve rasyonel yatırım kararları alarak sermayelerini daha etkin biçimde yönlendirmektedirler (Achieng, Karani ve Tabitha, 2015).

Bankacılık sektöründe yaşanan yapısal ve teknolojik değişimler, sektörün etkinliğini artırmakla birlikte risk unsurlarını da beraberinde getirmektedir. Genel anlamda risk, gelecekte meydana gelebilecek gelişmelere ilişkin mevcut belirsizlik durumu olarak tanımlanmaktadır. Bankacılık sektöründe karşılaşılan en temel risklerden biri faiz oranı riskidir. Bankaların kârlılığı büyük ölçüde risklerin etkin bir şekilde yönetilmesine bağlıdır. Bu bağlamda, risk yönetimi politikaları bankacılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliği açısından vazgeçilmez bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Özellikle sistematik riskin varlığı, yalnızca bankacılık sektörünü değil, bütün ekonomik yapıyı etkileyebilecek potansiyele sahiptir (Özçelik, 2006).

Bankacılık sektöründe risk, farklı iktisatçılar tarafından çeşitli biçimlerde sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmalardan biri riski mikroekonomik ve makroekonomik (veya sistematik) olmak üzere iki ana grupta ele almaktadır. Alternatif bir görüşe göre ise riskler sistematik (piyasa riski) ve sistematik olmayan (firmaya özgü risk) şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Sistematik risk; faiz oranı, piyasa, enflasyon ve döviz kuru gibi tüm piyasayı etkileyen ve kontrol dışı gelişmelerden kaynaklanan risk unsurlarını kapsamaktadır. Bu tür riskler, varlıkların piyasa değerindeki değişimlerle doğrudan ilişkilidir. Diğer yandan sistematik olmayan riskler ise daha çok firmaya ya da bankaya özgü koşullardan kaynaklanmakta; yönetim yapısı, personel kalitesi, sektör dinamikleri gibi unsurlar çerçevesinde kredi riski, endüstri riski, yönetim riski, likidite riski ve operasyonel risk gibi alanlarda ortaya çıkmaktadır (Özçelik, 2006).

Ekonomik, politik ve sosyal çevrede meydana gelen sistematik risk, makro düzeydeki değişimlerden kaynaklandığı için tamamen ortadan kaldırılması mümkün değildir. Bu tür riskler yalnızca riskten korunma stratejileri ya da etkin varlık tahsis yöntemleri aracılığıyla azaltılabilmektedir. Diğer yandan sistematik olmayan risk, toplam riskin firma ya da firmanın faaliyet gösterdiği sektöre özgü olan kısmını ifade etmektedir. Bu tür riskler; finansal, operasyonel, yönetsel ve sektörel unsurlardan kaynaklanmakta olup, çeşitlendirme yoluyla azaltılması mümkündür (Kargo ve Aslanoğlu, 2020).

Artan rekabet ortamı, bankalar ve firmalar açısından risk türlerinde çeşitliliğe yol açmaktadır. Risklerin tamamen ortadan kaldırılması mümkün olmadığından, bu risklerin etkilerini en aza indirecek etkin bir risk yönetimi sürecinin uygulanması zorunlu hâle gelmektedir. Bu bağlamda, iç kontrol sistemleri olası risklerin önceden tespit edilmesini ve gerekli önlemlerin alınmasını

mümkün kılmaktadır. İç kontrol mekanizması, güvenilir ve doğru bilgiye erişimi sağlayarak muhasebe raporlamasında etkinliği artırmakta; yanıltıcı veya hatalı finansal raporlamaların tespit edilmesine imkân tanıyarak finansal tablolardaki hataların önlenmesine katkıda bulunmaktadır. Bu sistem aynı zamanda bankacılık ve finans sektöründe verimliliği artırmakta ve ekonomik etkinliğin sağlanmasına hizmet etmektedir. Dolayısıyla, finansal raporlama süreçlerinin şeffaf, doğru ve güvenilir olması, finansal başarıya ulaşmada kritik bir rol oynamaktadır (Kargo ve Aslanoğlu, 2020).

2.4. Bankacılıkta Uluslararası Muhasebe Standartlarının Kullanımı

Günümüzde işletme sayısındaki artış ve sermaye hareketlerinin hız kazanması, ekonomik faaliyetlerin uluslararası düzeyde daha yoğun ve etkileşimli hâle gelmesine neden olmuştur. Bu gelişmeler, uluslararası piyasalarda ortak bir finansal raporlama sistemine olan ihtiyacı artırmıştır. Yatırımcılar, sermayelerini daha sağlıklı değerlendirebilmek ve yatırım kararlarını doğru biçimde alabilmek adına, diğer ülkelerle uyumlu bir muhasebe uygulamasına duyulan gereksinimi dile getirmişlerdir (Kocamaz, 2012).

Muhasebe standartlarının temel amacı, muhasebe uygulamalarında birlik ve tutarlılığı sağlamak; evrensel muhasebe ilkeleriyle uyumlu, şeffaf, anlaşılabilir ve güvenilir mali tabloların hazırlanmasını temin etmektir. Bu doğrultuda, doğru yapılandırılmış bir muhasebe sistemi ile tek düzen hesap planı çerçevesinde finansal raporların düzenlenmesi ve sunulması hedeflenmektedir. Muhasebe standartları aynı zamanda muhasebe kaynaklı riskleri azaltarak yatırım ortamının güvenilirliğini artırmakta ve bu yolla ekonomik büyümeye katkıda bulunmaktadır (Kocamaz, 2012).

Günümüzde uluslararası ticaretin hızla yayılması, ülkelerin ortak muhasebe uygulamalarına duyduğu ihtiyacı artırmış ve bu doğrultuda uluslararası muhasebe standartlarının geliştirilmesini gerekli kılmıştır. Yatırımcılar, sermayelerini değerlendirme sürecinde muhasebe uygulamaları ve vergi mevzuatı konusunda belirsizliklerle karşılaşmak istememekte; bu nedenle, şeffaf ve uyumlu finansal raporlamaya önem vermektedirler. Bu ihtiyaca cevap olarak, 1973 yılında kurulan International Accounting Standards Board (IASB), zamanla Uluslararası Muhasebe Standartları (UMS) ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) adı altında tüm dünyada geçerliliği olan muhasebe standartlarını geliştirmiştir (Erol ve Aslan, 2017).

Avrupa Birliği ülkelerinde mali tabloların UFRS' ye uygun olarak hazırlanması 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren yasal zorunluluk hâline gelmiş, böylece anlaşılabilir, şeffaf ve güvenilir

finansal raporlamanın sağlanması hedeflenmiştir. Türkiye de küresel ekonomik sisteme entegrasyon sürecinde bu gelişmelere kayıtsız kalmamış; 1980’li yıllarda uygulamaya konulan liberal ekonomi politikaları doğrultusunda serbest piyasa ekonomisine geçiş yapmış ve dışa açık bir ekonomik yapı benimsemiştir. Bu dönüşümün bir sonucu olarak Türkiye, UMS ve UFRS’yi esas alarak bu standartları Türk mevzuatına uyarlamış; Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) sistemlerini benimseyerek uygulamaya koymuştur (Erol ve Aslan, 2017).

Finansal sistemin temel aktörlerinden biri olan bankalar, uluslararası düzeyde yürüttükleri faaliyetlerde muhasebe standartlarının sunduğu ortak raporlama ve değerlendirme çerçevesinden önemli ölçüde yararlanmaktadır. Bu standartlar, bankaların uluslararası kurum ve kuruluşlarla gerçekleştirdiği işlemlerde karşılaşabilecekleri finansal risklerin azaltılmasına katkı sağlamakta ve genel anlamda finansal sistemin güvenilirliğini ve istikrarını güçlendirmektedir. Ayrıca, muhasebe standartları; finansal tabloların şeffaflığı, finansal analizlerin doğruluğu ve bilgiye dayalı karar alma süreçlerinin etkinliği açısından önemli avantajlar sunmaktadır (zel, 2019).

Bankacılık faaliyetlerinin uluslararası ölçekte genişlemesi, farklı ülkeler arasında gerçekleşen muhasebe işlemlerinin beraberinde getirdiği risklerin yönetilmesini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda, uluslararası muhasebe standartları, bankaların sınır ötesi işlemlerinde muhasebe uygulamalarını uyumlu hâle getirerek potansiyel riskleri azaltmakta ve finansal sistem içerisinde daha sağlıklı ve doğru kararlar almalarına katkı sunmaktadır (Erol ve Aslan, 2017).

3. TFRS 9 FİNANSAL ARAÇLAR STANDARDI

3.1. Standardın Amacı ve kapsamı

TFRS 9 standardının temel amacı, işletmelerin finansal tablolarını kullanarak, nakit akışlarının miktarı, zamanlaması ve bu akışlara ilişkin belirsizlikler hakkında karar almaya elverişli, anlamlı ve güvenilir bilgiler sunulmasını sağlamaktır. Bu doğrultuda TFRS 9, finansal varlıklar ve finansal yükümlülüklerle ilişkin finansal raporlama ilkelerini belirlemektedir (TFRS 9, paragraf 1.1).

TFRS 9 Standardı, bazı istisnai durumlar dışında, finansal varlık ve yükümlülüklerin sınıflandırılması, ölçülmesi, finansal tablolardan çıkarılması ve riskten korunma muhasebesine yönelik hükümleri kapsamaktadır. Bu yönüyle, daha önce yürürlükte olan TMS 39 Standardı'nın yerini alarak, söz konusu alanlarda daha kapsamlı ve güncel bir çerçeve sunmaktadır (TFRS 9, paragraf 2.1).

TFRS 9 “Finansal Araçlar” standardı, daha önce uygulamada olan TMS 39’un yerini alarak 1 Ocak 2018 tarihi itibari ile yürürlüğe girmiştir. Bu standart; finansal varlık ve yükümlülüklerin sınıflandırılması, ölçülmesi, bilançodan çıkarılması ve riskten korunma muhasebesine ilişkin esaslara yön vermeye başlamıştır. “Finansal varlık” kavramı; nakit ve nakit benzerlerinden ticari alacaklara, satın alınan tahvil ve bonolardan hisse senetlerine kadar oldukça geniş bir kapsam içermektedir. Bu nedenle söz konusu standart yalnızca finansal kurumları değil, finansal varlıklarla işlem gerçekleştiren tüm işletmeleri yakından ilgilendirmektedir. Ancak, standardın doğrudan finansal araçlara yönelik olması nedeniyle, özellikle finansal sektör kuruluşları üzerinde daha yoğun ve belirgin etkiler yarattığı da açıktır (Telci 2021).

Kısaca tanımlardan bahsedelim:

Finansal araç: Finansal araçlar, işletmelerin finansal varlıklarıyla başka bir diğer işletmelerin finansal borçları veya özkaynağına dayalı bir sözleşmeden doğan hak ve yükümlülüklerini ifade etmektedir. Bu kapsamda, finansal araçlar; bir işletme açısından finansal varlık yaratırken, karşı taraf işletme için bir borç ya da özkaynağına dayalı finansal yükümlülük oluşturur (Aydın, 2020).

Finansal varlık: Finansal varlıklar; nakit, çek, senet, tahvil, bono, hisse senetleri, hazine bonosu ve finansman bonosu gibi ekonomik değeri olan ve işletmelerin ekonomik fayda sağlamasını amaçlayan araçlardır. Örneğin, banka mevduatları işletme açısından bir finansal varlık teşkil ederken, bankalar için bu varlıklar finansal borç niteliğindedir (Fındık, 2016).

Finansal borç: Finansal borç, bir işletmenin, başka bir işletmeye nakit ya da finansal varlık transfer etme yükümlülüğü doğuran veya finansal varlıkların ya da borçların karşılıklı takasını içeren sözleşmelerden kaynaklanan yükümlülüklerdir. Ayrıca, mevcut bir işletmenin özkaynağına dayalı finansal araçların, nakit ya da diğer finansal varlıklar ile değiştirilmesini öngören türev sözleşmeleri de finansal borç kapsamında değerlendirilmektedir (Aydın, 2020).

Özkaynağına bağlı finansal araç: Özkaynağına bağlı olan finansal araçlar, bir işletmenin borçlarının toplam finansal varlıklardan çıkarılması sonucunda kalan özkaynak unsuruna dayanan sözleşmeleri kapsamaktadır. Bu tür araçlar, işletmenin özkaynak kalemleri içerisinde yer almakta olup, örneğin geri alım opsiyonu çerçevesinde ihraç edilen ve üçüncü kişilere devredilen hisse senetleri, özkaynağına dayalı finansal araçlara örnek teşkil etmektedir (Aydın, 2020).

Muhasebenin önemlilik kavramı: Önemlilik kavramı, finansal tabloların sunumunda yapılan hata ya da eksik açıklamaların, finansal tablo kullanıcılarının ekonomik kararlarını etkileyebilecek nitelikte olup olmadığını belirlemek açısından kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda önemlilik, sunulan finansal bilgilerin karar alma süreçlerindeki işlevselliğini doğrudan etkilemektedir (Telci, 2021).

3.2. TFRS 9 Düzenlemeleri

TFRS 9 Finansal Araçlar standardı, dört ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm, finansal varlık ve yükümlülüklerin sınıflandırılması ve ölçülmesine ilişkin esasları belirlemekte olup, bu yönüyle önceden yürürlükte olan TMS 39 standardının yerini almıştır. İkinci bölümde, TMS 39'da benimsenen "gerçekleşen zarar" modeli yerine, daha ileriye dönük bir yaklaşım olan "beklenen kredi zararı" modeli esas alınmıştır. Üçüncü bölümde, finansal varlık ve yükümlülüklerin finansal tablolara alınma ve finansal tablo dışı bırakılma süreçleri düzenlenmektedir. Son olarak dördüncü bölüm, riskten korunma muhasebesine ilişkin ilke ve uygulamalara yer vermektedir (Telci, 2021).

3.2.1. Sınıflandırma ve ölçme

TFRS 9 kapsamında finansal varlıkların sınıflandırılması ve ölçümü, iki temel kritere dayanmaktadır: sözleşmeye bağlı nakit akışlarının özellikleri testi ve iş modeli (yönetim modeli testi). Bu kriterler, finansal varlıkların işletme tarafından vade sonuna kadar elde tutulup tutulmayacağı veya vadesinden önce elden çıkarılıp çıkarılmayacağına göre belirlenmektedir (Özel, 2019).

Finansal varlıkların sözleşmeye bağlı nakit akışların özellikleri: Finansal varlıkların sözleşmeye bağlı nakit akışların özellikleri aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır (Güdelci, 2021);

- İtfa edilmiş maliyet bedeli üzerinden ölçülen finansal varlıklar,
- Gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen finansal varlıklar,
- Gerçeğe uygun değer değişimi kâr veya zarara yansıtılarak ölçülen finansal varlıklar.

Finansal varlıkların itfa edilmiş maliyet bedeli üzerinden ölçülebilmesi için iki temel şartın birlikte sağlanması gerekmektedir. Birincisi, işletmenin finansal varlığa ilişkin sözleşmeden doğan nakit akışlarını tahsil etmek için belirlenen modele sahip olması; ikincisi ise, bu nakit akışlarının yalnızca anapara ve anaparaya bağlı faiz ödemelerinden oluşmasıdır. Bu koşulların sağlanmadığı durumlarda, özellikle hisse senetleri gibi fiyatı sürekli olarak değişkenlik gösteren ve düzenli nakit akışı sağlamayan finansal araçlar, bu ölçüm yöntemi kapsamına girmemektedir (Güdelci, 2021).

TFRS 9 kapsamında, itfa edilmiş maliyet bedeli üzerinden ölçülen finansal varlıklar ile gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen finansal varlıklar, değer düşüklüğüne maruz kalmaları durumunda, “beklenen kredi zararları” yaklaşımı çerçevesinde karşılık ayrılmasını gerektirmektedir (Gökgöz, 2019). Bu doğrultuda, bir finansal varlığın gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen sınıfa dâhil edilebilmesi için iki temel koşulun bir arada sağlanması gerekmektedir. Bunlar; sözleşmeye bağlı nakit akışlarının tahsili ve finansal varlığın satılması. Ayrıca, söz konusu varlıkların sözleşme koşulları yalnızca belirli bir vadede anapara ve anaparaya bağlı faiz ödemeleri içermelidir (Güdelci, 2021). Öte yandan, gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılarak ölçülen finansal varlıklar, yalnızca anapara ve faiz ödemelerine dayanan nakit akışlarından oluşan finansal varlıkları kapsamaktadır (Güdelci, 2021).

Maliyet değeri, bir işletmenin sahip olduğu finansal varlıklar ile üstlendiği finansal borçların muhasebeleştirilmesinde kullanılan ölçüm temellerinden biridir. TMS 39 kapsamında, eğer finansal bir varlığın piyasa fiyatı bulunmamakta ve gerçeğe uygun değeri güvenilir biçimde belirlenememekteyse, söz konusu varlık maliyet bedeli üzerinden muhasebeleştirilmektedir. Ancak TFRS 9 standardı ile birlikte, finansal varlıkların ölçümünde daha kapsamlı ve gerçekçi bir yaklaşım benimsenmiş; bu doğrultuda finansal varlıkların ya gerçeğe uygun değer üzerinden ya da itfa edilmiş maliyet bedeli esas alınarak muhasebeleştirilmesine olanak tanınmıştır (Kaya, 2015).

İş modeli: İş modeli, işletmenin finansal varlıkları yönetme stratejisini ve bu varlıkları elde tutma veya elden çıkarma amacını ifade etmektedir. TFRS 9 kapsamında iş modelinin belirlenmesi, finansal varlıkların sınıflandırılmasında temel bir kriterdir. Aydın'a (2020) göre, işletmelerin yönetim modelleri iki ana kategori altında değerlendirilmektedir:

- Yalnızca tahsil amacıyla elde tutma modeli kapsamında işletme, finansal varlıkları vade süresince elde tutarak, sözleşmeye bağlı olan finansal varlıkların nakit akışlarını tahsil etmeyi amaçlamaktadır.
- Tahsil etme ve satma amacı güden modelde ise işletme, finansal varlıkları hem sözleşmeye bağlı nakit akışlarını tahsil ederek ve de uygun piyasa koşulları oluştuğunda bu varlıkları elden çıkararak elde tutmayı amaçlamaktadır. Özellikle yüksek likidite ihtiyacının doğduğu durumlarda, beklenen nakit akışlarını tahsil etmeyi beklemek yerine finansal varlıkların satışı tercih edilmektedir.

3.2.2. Beklenen kredi zararlarının (Değer düşüklüğü) ölçülmesi

TMS 39 kapsamında uygulanan “gerçekleşen kredi zararı modeli”, TFRS 9 ile birlikte yerini “beklenen kredi zararı modeli” ne bırakmıştır. TFRS 9’da değer düşüklüğü, finansal varlıklardan kaynaklanabilecek kredi zararlarının önceden tahmin edilmesine dayanmaktadır. Bu modelin temel amacı, özellikle finansal kriz gibi ekonomik belirsizliklerin yaşandığı dönemlerde bankalar ve diğer finansal kuruluşlarda ortaya çıkabilecek potansiyel kredi zararlarını önceden öngörebilmek ve bu zararları zamanında muhasebeleştirerek finansal sistemdeki kırılganlıkları azaltmaktır (Telci, 2021).

Beklenen kredi zararlarının ölçümüne yönelik olarak TFRS 9’da üç temel yaklaşım benimsenmiştir: basitleştirilmiş yaklaşım, krediye göre yaklaşım ve genel yaklaşım. Bu yaklaşımlar, finansal varlıkların türüne ve kredi riskindeki değişikliklere bağlı olarak farklı muhasebeleştirme yöntemlerinin kullanılmasına olanak tanımaktadır (Arslan ve Zaif, 2021).

Basitleştirilmiş yaklaşım: TFRS 9 kapsamında özellikle ticari alacaklar, sözleşme varlıkları ve kira alacakları için uygulanmaktadır. Bu yaklaşım çerçevesinde, beklenen kredi zararları ömür boyu beklenen kredi zararı esas alınarak hesaplanmaktadır. Söz konusu yöntem, kredi risk yönetimi sistemine sahip olmayan işletmelerin, finansal varlıklarını ilk muhasebeleştirme tarihinden raporlama dönemine kadar geçen sürede izleme yükümlülüğü olmadan muhasebeleştirme yapabilmelerine olanak tanımaktadır. Bu yönüyle basitleştirilmiş yaklaşım, özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler açısından pratiklik ve uygulanabilirlik sağlamaktadır (Arslan ve Zaif, 2021).

Krediye uyarlanmış yaklaşım: TFRS 9 kapsamında, satın alınmış ya da başlangıçta kredi riski yüksek olan finansal varlıklar için uygulanmaktadır. Bu yöntemde, finansal varlığın ilk muhasebeleştirme anında beklenen kredi zararları dikkate alınarak muhasebeleştirme yapılır. Dolayısıyla, söz konusu finansal varlıklar için değer düşüklüğü karşılığı, kredi riskinin mevcut olduğu varsayımıyla başlangıçta tanımlanır ve bu zarar tutarı izleyen dönemlerde güncellenerek finansal tablolara yansıtılır (Arslan ve Zaif, 2021).

Genel yaklaşım: Bu yaklaşım, tüm krediler ve alacaklar için uygulanmakta olup, beklenen kredi zararlarının karşılığı ya 12 aylık dönem ya da finansal varlığın ömür boyu bazında dikkate alınmaktadır. Bu kapsamda, üç farklı ölçüm yaklaşımı kullanılmaktadır:

- 1. Aşama:** Beklenen kredi zararı 12 aylık hesaplanır. Finansal varlıklara brüt defter değerine göre faiz oranı uygulanır.
- 2. Aşama:** Beklenen kredi zararı ömür boyu hesaplanır. Varlıklara brüt defter değerine göre faiz oranı uygulanır.
- 3. Aşama:** Beklenen kredi zararı ömür boyu hesaplanır. Varlıklara net defter değerine göre faiz oranı uygulanır (Arslan ve Zaif, 2021).

3.2.3. Riskten korunma muhasebesi

Riskten korunma muhasebesi, işletmelerin faaliyetlerinden kaynaklanan ve gelir ile giderleri etkileyen çeşitli finansal risklerin, uygun finansal araçlar aracılığıyla minimize edilmesi ve bu süreçlerin finansal tablolara doğru ve şeffaf bir şekilde yansıtılmasıdır. Bu muhasebe yaklaşımı, piyasalardaki dalgalanmalardan kaynaklanabilecek olumsuz ekonomik etkilerin azaltılmasını amaçlamakta ve böylece işletmelerin finansal performansının daha sağlıklı bir biçimde değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. Riskten korunma muhasebesi uygulamalarında, TMS 39 ile TFRS 9 arasında önemli benzerlikler bulunmasına rağmen, TFRS 9 standartları kapsamında korunma oranlarının net bir şekilde belirlenmesi ve gerçeğe uygun değer değişimlerinin doğrudan kâr veya zarar tablosuna yansıtılması gibi temel farklılıklar mevcuttur. Bu farklılıklar, finansal tabloların daha güncel ve piyasa koşullarına uygun bilgiler içermesini sağlayarak, yatırımcıların ve diğer paydaşların daha bilinçli kararlar almasına katkıda bulunmaktadır (Aydın, 2020).

3.2.4. TFRS 9 standardına göre finansal araçların finansal tablolara alınması ve finansal tablo dışı bırakılması

Bu bölümde, TFRS 9 Finansal Araçlar standardı kapsamında finansal araçların finansal tablolara alınması (muhasabeleştirilmesi) kriterleri ile finansal tablolardan çıkarılma (muhasabe dışı bırakılma) süreçleri ele alınacaktır.

TFRS 9 Ek B, paragraf B3.1.2' ye göre, TFRS 9: Finansal Araçlar standardı, finansal varlık ve yükümlülüklerin finansal tablolara alınması ve finansal tablo dışı bırakılması esaslarını detaylı şekilde düzenlemektedir. Kamu Gözetimi Kurumu (KGK) tarafından yayımlanan bu standarda göre, bir finansal varlığın veya yükümlülüğün ilk kez finansal durum tablosuna alınabilmesi için, işletmenin söz konusu finansal araca ilişkin sözleşmeye taraf olması gerekmektedir.

Standardın ayrılmaz bir parçası olan uygulama rehberinde finansal tablolara alınma sürecine ilişkin aşağıdaki örnekler yer almaktadır:

- Nakit ödeme ya da nakit elde etme yükümlülüğü veya hakkı doğuran koşulsuz alacak ve borçlar, yasal bir hak veya yükümlülük oluşması durumunda finansal tablolara alınmaktadır.
- Taraflardan herhangi birinin sözleşme koşullarını yerine getirmediği durumlarda, mal ve hizmet alım-satımına ilişkin varlık veya yükümlülükler finansal tablolara yansıtılmamaktadır.
- Opsiyon sözleşmeleri kapsamında, opsiyonun sahibi veya satıcısının ilgili sözleşmeye taraf olması durumunda, bu sözleşmeler finansal varlık veya yükümlülük olarak muhasabeleştirilmektedir.
- Forward sözleşmeleri ise, ödeme tarihinden bağımsız olarak, tarafların yükümlülük ve haklarının gerçeğe uygun değerlerinin sıfır olmadığı taahhüt tarihinde finansal tablolara alınmaktadır.
- Sözleşmeye bağlı olmayan ve gelecekte gerçekleştirilmesi planlanan işlemler, gerçekleşme ihtimallerinden bağımsız olarak finansal tablolara alınmamaktadır.

TFRS 9, paragraf 3.2.3'e göre, Finansal varlıkların finansal tablolara ilk defa alınması sürecinde, TFRS 9 standardının "sınıflandırma" ve "ölçüm" hükümleri de dikkate alınarak işlem yapılması gerekmektedir.

Finansal varlıkların finansal tablolardan çıkarılması (muhasabe dışı bırakılması) ise yalnızca aşağıda belirtilen iki durumun varlığı halinde mümkün olmaktadır.

- İşletmenin, finansal varlıktan doğan sözleşmeye bağlı nakit akışlarını elde etme hakkını devretmesi, veya
- Finansal varlığın devredilmesiyle birlikte, bu işlemin TFRS 9'un 3.2.6 paragrafında belirtilen koşulları karşılaması.

TFRS 9, paragraf 5.4.4'e göre bir finansal varlığın kısmen veya tamamen geri kazanılmasına dair makul bir beklentinin kalmaması durumunda da söz konusu varlığın finansal tablolardan çıkarılması gerekmektedir.

Finansal yükümlülükler açısından ise, sözleşmeden doğan yükümlülüğün ifa edilmesi, sözleşmenin zaman aşımına uğraması veya karşılıklı olarak feshedilmesi durumlarında söz konusu borçlar finansal tablolardan çıkarılmaktadır.

3.2.5. TMS 39 ve TFRS 9 genel karşılaştırılması

2008 yılında Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (UMSK), UMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebe ve Ölçme Standardı'nın yerine UFRS 9 Finansal Araçlar Standardı'nı yayımlamıştır. UFRS 9 standardı, 1 Ocak 2018 tarihinden itibaren zorunlu olarak uygulanmaya başlanmış olup, bazı şirketler bu standardı daha erken dönemlerde de benimsemiştir. Standardın temel amacı, UMS 39'da yer alan karmaşık ve tutarsız hesaplama yöntemlerini ortadan kaldırmak ve kredi zararlarının muhasebeleştirilmesini gecikmeksizin finansal tablolara yansıtmayı sağlamaktır (Borandağ, 2022).

Türkiye'de de TFRS 9 ve TMS 39 isimleri ile adlandırılan ve finansal varlıkların sınıflandırılması bakımından farkları en önemli değişikliktir. TMS 39 standardındaki finansal varlıkların sınıfı 4'e ayrılır. Bunlar; gerçeğe uygun değerlendirilen varlıklar, vadeye kadar olan varlıklar, kredi ve alacaklar ve mevcut hazır varlıklardır. TFRS 9 da ise finansal varlıklar iş modeli ve varlıklardaki nakit akışların özellikleri olmak üzere 2 kriter ile ölçülüp finansal varlıklar gerçeğe uygun değerle değerlendirilen ve itfa edilen maliyet üzerinden değerlendirilen varlıklar diye sınıflandırılır. Kısacası TMS 39 finansal varlıkların sınıflandırılmasında işletmenin varlığının edindiği tarihteki amacını önemli bulur, TFRS 9'da ise işletmenin iş modelini ve sözleşmedeki nakit akışlarının önemi vurgulanır (Aydın, 2020).

TMS 39 ile TFRS 9 arasındaki farklardan biri de kredi riskine ilişkindir. Kredi riski tamamen ortadan kaldırılamadığından, temel amaç bu riskin en aza indirilmesi ve kredi borcunun geri ödenmesinin güvence altına alınmasıdır. Kredi riskinin finansal tablolardaki etkisi ile gerçeğe uygun değer (GUD) üzerinden kâr veya zarar hesaplarına yansıtılması, TMS 39 kapsamında

detaylı şekilde gözden geçirilmiş ve ele alınmıştır. Ayrıca, TFRS 9’da gerçeğe uygun değerden farklı yükümlülükler ve bu yükümlülüklerle ilişkin kurallar da yer almakta olup, kredi riskinin muhasebe uygulamalarındaki etkileri bu standart çerçevesinde düzenlenmiştir (Çakır, 2020).

Değer düşüklüğü konusu ele alındığında, TMS 39 standardında gerçekleşen kredi zararlarını esas alırken, TFRS 9 beklenen kredi zararlarını dikkate almaktadır. TFRS 9, işletmenin önümüzdeki 12 aylık döneme ilişkin beklenen kredi zararını hesaplamakta ve borçlu olanın kredi risk durumunda zamanla artış meydana gelmesi ile, ömür boyu beklenen kredi zararlarının da finansal tablolarda gösterilmesini amaçlamaktadır. Buna karşılık, TMS 39 kapsamında kredi zararları ancak krediler temerrüde düştüğünde muhasebeleştirilmektedir (Özel, 2019). TFRS 9’daki beklenen kredi zararları yaklaşımı, TMS 39’daki uygulamalara kıyasla daha uyumlu ve oluşabilecek olumsuzlukları zamanında kontrol altına alan bir düzenleme olup, kredi kaynaklı zararların erken tespiti sayesinde fazla sermaye kullanımından doğabilecek olumsuzlukların önüne geçilmesini sağlamaktadır (Çakır, 2020).

Amaç ve ilk muhasebeleştirme ile ilk ölçüm aşamalarında TMS 39 ve TFRS 9 arasında herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Ancak finansal araçların sınıflandırılması ve ölçümü, geçiş sürecinde en önemli değişiklikleri teşkil etmektedir. TMS 39’da finansal varlıklar dört sınıflandırma ve üç ölçüm kategorisine tabi iken, TFRS 9’da bu kategoriler üç ölçüm kategorisi altında toplanmış ve aynı zamanda sınıflandırma kriteri olarak da kullanılmıştır. Bu bağlamda, TFRS 9 finansal araçların sınıflandırılmasını önemli ölçüde sadeleştirmiştir. Ayrıca, TMS 39’da yer alan çeşitli değer düşüklüğü modelleri birleşik bir değer düşüklüğü modeline dönüştürülmüş olup TFRS 9’ da daha az karmaşıktır (Aydın, 2020).

Tablo 3.1. TMS 39 ve TFRS 9 Genel Karşılaştırılması

	TMS 39	TFRS9
Sınıflandırma ve Ölçüm	TMS 39 finansal varlıklar 4 sınıfa ayrılır.	TFRS 9 finansal varlığın ölçümü 2 kritere ayrılır.
Muhasebeleştirme (ilk ve son muhasebeleştirme)	Gerçeğe Uygun Değer'le muhasebeleştirme	Gerçeğe Uygun Değer' le muhasebeleştirme
	Gerçeğe Uygun Değer farkı kar/zarara yansıyan finansal varlıklar gerçeğe uygun değer ile değerlendirilir. Vadeye kadarki finansal varlıklar itfa değeriyle değerlendirilir. Satışa hazır finansal varlıklar Gerçeğe Uygun Değer'le değerlendirilir.	Gerçeğe Uygun Değer farkı kar/zarara yansıyan finansal varlıklar daha sonraki dönemde de gerçeğe uygun değer ile değerlendirilir. Gerçeğe Uygun Değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan varlıklar daha sonraki dönemde de Gerçeğe Uygun Değer üzerinden değerlendirilir.
Riskten Korunma	Gerçeğe Uygun Değer riskinden korunma Nakit akış riskinden korunma Yurt dışı yatırımların değer değişikliğinden korunma	Gerçeğe Uygun Değer riskinden korunma Nakit akış riskinden korunma Yurt dışı yatırımların değer değişikliğinden korunma
Tablo Dışı Bırakma	Sözleşmeden süresinin dolması Devir Borç ortadan kalktığı zaman finansal durum tablosundan çıkarılır.	Sözleşmeden süresinin dolması Devir İlgili yükümlülük ortadan kalktığı zaman finansal durum tablosundan çıkarılır.

Kaynak: (Aydın, 2020)

3.3. Beklenen Kredi Zarar Karşılıkları ve Gruplandırılması

Bankaların temel amacı, fon toplamak ve bu fonları müşterilerine kredi olarak tahsis etmektir. Bu süreçte bankalar, kullandıkları kredilerin maliyetlerini karşılamaya ve sürdürülebilir kârlılık sağlamaya çalışmaktadır. Ancak kredi işlemleri doğası gereği belirli riskleri de barındırmaktadır. Özellikle kredilerin zamanında geri ödenmeme riski, bankalar açısından önemli bir finansal tehdit oluşturmaktadır. Bu kapsamda, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) düzenlemeleri doğrultusunda, bankaların kullandıkları kredilere ilişkin olarak karşılık ayırmaları gerekmektedir. Karşılıklar, kredi alacaklarında meydana gelmiş ya da meydana gelme olasılığı yüksek olan risklerin finansal etkilerini azaltmak amacıyla ayrılan ihtiyatlı kaynaklardır. Bu uygulama sayesinde bankalar, karşılık ayırarak maruz kalabilecekleri riskleri minimize edebilmekte ve finansal tablolarında oluşabilecek olumsuzlukların etkilerini dengeleyebilmektedir (Sayım ve Ardiç, 2012).

Karşılıkların, ekonomik risklerin yönetimi açısından finansal sistem içerisinde önemli bir işlevi bulunmaktadır. Ekonomik büyüme ve kalkınma göstergeleri olumlu seyretse dahi, bankalar kredi riski kapsamında temerrüde düşen borçluların ödeme düzensizlikleriyle karşı karşıya kalabilmektedir. Bu tür risklerin etkisini azaltmak amacıyla ayrılan karşılıklar, bankalar için bir güvence mekanizması işlevi görmekte olup, söz konusu karşılıklar aynı zamanda bir tür finansal sigorta niteliği taşımaktadır (Aydın, 2020, s. 28).

Karşılıklar, kredi ve diğer alacaklardan kaynaklanan ya da ortaya çıkması muhtemel olan, miktarı kesin olarak belirlenemeyen zararların finansal tablolara gider olarak yansıtılması amacıyla ayrılmaktadır. Bu kapsamda karşılıklar iki gruba ayrılmaktadır; genel karşılıklar ve özel karşılıklardır (Aydın, 2020).

TFRS 9 standardını uygulamayan bankalar, kredi sınıflandırmasına göre karşılık ayırma yükümlülüğünü sürdürmektedir. Bu kapsamda, birinci grup (standart nitelikli krediler) ve ikinci grup (yakın izlemedeki krediler) kapsamında yer alan krediler için sırasıyla %1,5 ve %3 oranlarında genel karşılık ayrılmaktadır. Üçüncü grup (tahsil imkânı sınırlı krediler), dördüncü grup (tahsili şüpheli krediler) ve beşinci grup (zarar nitelikli krediler) için ayrılan karşılıklar ise özel karşılık niteliğinde olup, bu gruplar için sırasıyla %20, %50 ve %100 oranlarında özel karşılık ayrılması öngörülmektedir (Özel, 2019).

TFRS 9 standardını uygulayan bankalar, kredi riskine ilişkin karşılık ayırma sürecini üç aşamalı bir model çerçevesinde yürütmektedir. Bu kapsamda, birinci grup krediler (birinci aşama) için 12 aylık dönemde gerçekleşmesi muhtemel kredi zararlarına yönelik genel karşılıklar

ayrılmaktadır. İkinci grup krediler (ikinci aşama) için ise kredi ömrü boyunca beklenen zararlar dikkate alınarak genel karşılık ayrılması öngörülmektedir. Üçüncü, dördüncü ve beşinci grup krediler (üçüncü aşama) için ise, kredi ömrü boyunca beklenen zararları karşılamak amacıyla özel karşılık ayrılması gerekmektedir (Yavuz vd., 2022).

TFRS 9 uygulamasıyla birlikte yapılan yeni düzenlemeler çerçevesinde, geleneksel anlamda kullanılan genel ve özel karşılık kavramları kaldırılmıştır. Bu değişiklikle birlikte, aktifte yer alan özel karşılıkların yerine “beklenen kredi zarar karşılıkları” getirilmiş ve buna bağlı olarak kredi riskinin sınıflandırılması 1. Aşama, 2. Aşama ve 3. Aşama kredi grupları şeklinde yeniden yapılandırılmıştır. Ayrıca, pasifte yer alan genel karşılıkların yerine, yalnızca gayrinakdi işlemler için “beklenen kredi zarar karşılığı” uygulanmaya başlanmıştır (Süner, 2024).

3.3.1. Genel karşılıklar

TFRS 9 uygulamasına geçmemiş olan bankaların, standart nitelikli krediler (birinci grup) ile yakın izlemedeki krediler (ikinci grup) için genel karşılık ayırmaları zorunludur. Bu karşılıklar, BDDK düzenlemeleri doğrultusunda sırasıyla %1,5 ve %3 oranlarında hesaplanmaktadır. Ayrıca, BDDK'nın ilgili mevzuatı çerçevesinde bankaların genel karşılık oranlarını belirlerken, yalnızca kredi riskine değil, aynı zamanda ülke riski ve transfer riski gibi unsurlara yönelik olarak da ilave karşılık ayırmaları gerekmektedir (Özel, 2019).

3.3.2. Özel karşılıklar

TFRS 9 uygulamayan bankaların, BDDK düzenlemeleri çerçevesinde; tahsil imkânı sınırlı kredileri (3. Grup) için %20, tahsili şüpheli krediler (4. Grup) için %50 ve zarar niteliğindeki krediler (5. Grup) için %100 oranında özel karşılık ayırmaları gerekmektedir. Ayrıca, ilgili düzenlemeler doğrultusunda, hesaplanan bu karşılıklara ek olarak ülke riski ve transfer riski gibi unsurlar da dikkate alınarak ilave karşılıkların ayrılması zorunludur (Özel, 2019).

Aşağıdaki tablolarda belirtildiği üzere TFRS 9'u uygulayan bankalar ve uygulamayan bankalar için kredi grupları ile nitelikleri ele alınarak genel ve özel karşılık oranları doğrultusunda belirtilmiştir.

Tablo 3.2. Kredi Karşılıklarına İlişkin TFRS 9 Uygulamayan Bankalar

Grup	Vade	Nitelik/Eski Yönetmelik	Nitelik/Yeni Yönetmelik
1.Grup:Standart Nitelikli Krediler	–	Genel/ Nakdi %1 Gayri nakdi %0,01	Genel /% 1,5
2.Grup:Yakın İzlemedeki Krediler	30 gün	Genel/ Nakdi %2 Gayri nakdi %0,04	Genel / % 3
3.Grup: Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler	90 gün	Özel/ en az % 20	Özel / en az %20
4.Grup:Tahsili Şüpheli Krediler	180 gün	Özel/ en az % 50	Özel / en az %50
5.Grup:Zarar Niteliğindeki Krediler	1 yıl	Özel/ % 100	Özel / % 100

Kaynak: (Avul, 2018)

Tablo 3.3. Kredi Karşılıklarına İlişkin TFRS 9 Uygulayan Bankalar

Grup	Vade	Karşılık Niteliği	Nitelik/Eski Yönetmelik	Kredi grup/Yeni Yönetmelik
1.Grup:Standart Nitelikli Krediler	–	Genel (canlı)	Genel/ % 1	Birinci aşama/ 12 aylık
2.Grup:Yakın İzlemedeki Krediler	30 gün	Genel (canlı)	Genel/ % 2	İkinci aşama/ Ömür boyu
3.Grup:Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler	90 gün	Özel (donuk)	Özel/ en az % 20	Üçüncü aşama/ Ömür boyu
4.Grup:Tahsili Şüpheli Krediler	180 gün	Özel (donuk)	Özel/ en az % 50	Üçüncü aşama/ Ömür boyu
5.Grup:Zarar Niteliğindeki Krediler	1 yıl	Özel (donuk)	Özel/ % 100	Üçüncü aşama/ Ömür boyu

Kaynak: (Avul, 2018)

Yönetmelik kapsamında krediler, beş grupta sınıflandırılarak karşılık ayrılmasına tabi tutulmaktadır. Ancak, TFRS 9 uygulamalarıyla birlikte bu gruplandırma ve karşılık ayırma süreçlerinde bazı yapısal değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişikliklerin daha iyi anlaşılabilmesi adına, TFRS 9 öncesinde yürürlükte olan karşılıklar yönetmeliğine kısaca değinmek faydalı olacaktır;

Birinci Grup – Standart Nitelikli Krediler: Eski yönetmeliğe göre tamamının tahsil edilebilir olduğu varsayılan kredileri kapsamaktadır. Yeni karşılıklar yönetmeliği çerçevesinde ise bu grup; anapara ve faiz ödemelerinde 30 günden fazla gecikmesi bulunmayan gerçek ve tüzel kişi kredilerini içermektedir. Ayrıca, TFRS 9 ile birlikte bu gruba ilişkin olarak 12 aylık beklenen kredi zararı hesaplaması da karşılık ayrılmasında dikkate alınan bir unsur haline gelmiştir.

İkinci Grup – Yakın İzlemedeki Krediler: Eski yönetmeliğe göre, gerçek veya tüzel kişi borçluların kredilerinde olumsuzlukların ortaya çıkması durumunda ilgili krediler daha yüksek risk grubuna dâhil edilmekteydi. Yeni yönetmelik kapsamında 30 günden fazla gecikmesi olan anapara ve faiz ödemelerinde kredi riskinin arttığı görülmekte olup, bu tür krediler için yeniden yapılandırma imkânı da öngörülmektedir.

Üçüncü Grup – Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler: Yeni yönetmelik kapsamında, kredi borçlularına yönelik yeniden yapılandırma uygulamalarına ek olarak, iki yıl içerisinde en fazla bir defa daha yeniden yapılandırma hakkı tanınmıştır.

Dördüncü Grup – Tahsili Şüpheli Krediler: Eski yönetmeliğe göre, anapara ve faiz ödemesi 180 günü aşmakla birlikte bir yılı geçmeyen krediler, tahsilatının yapılamayacağı öngörülen ancak yeni bir finansman sağlanması hâlinde geri ödeme imkânı bulunan krediler olarak değerlendirilmekteydi. Yeni yönetmelikte bu kapsamda önemli bir değişiklik olmamakla birlikte, söz konusu krediler “donuk alacak” niteliğinde sınıflandırılmakta ve kredi riski yüksek olarak kabul edilmektedir.

Beşinci Grup – Zarar Niteliğindeki Krediler: Eski yönetmeliğe göre, anapara ve faiz ödemelerinde bir yılı aşan gecikmelerin bulunduğu ve tahsil imkânı bulunmayan krediler, tahsili beklenmeyen alacaklar olarak sınıflandırılmaktaydı. Yeni yönetmelikte bu gruba ilişkin köklü bir değişiklik yapılmamış olmakla birlikte, bu krediler “ömür boyu beklenen kredi zararı karşılığı” kapsamında değerlendirilerek karşılık ayrılması esas alınmıştır. (Süner, 2024; Yavuz vd., 2022).

TFRS 9 uygulamaları ile birlikte, kredi riskine ilişkin karşılık hesaplamalarında üç aşamalı bir değer düşüklüğü modeli benimsenmiştir. Bu kapsamda, kredi riskindeki değişimlerin izlenmesi

ve finansal varlıkların beklenen kredi zararına göre sınıflandırılması esas alınmaktadır. Söz konusu modelin aşamaları aşağıda detaylı şekilde açıklanacaktır:

1.Aşama: Riskli kredilerde ciddi bir artışın gözlemlenmediği finansal varlıkları kapsamaktadır. Bu durumda, raporlama tarihinden sonraki 12 aylık dönem içerisinde gerçekleşmesi muhtemel olan beklenen kredi zararları için karşılık ayrılması esastır. Kredi riski düşük olan bu varlıklar için, sadece 12 aylık beklenen zarar dikkate alınmakta olup, bu zarar aynı zamanda söz konusu varlığın finansal durum tablosunda yer aldığı süre boyunca (ömür boyu) oluşabilecek potansiyel kayıpları da yansıtabilir (Yavuz vd., 2022). Bu gruptaki kredilerden elde edilen faiz gelirleri, ilgili kredinin brüt tutarı üzerinden hesaplanan faiz oranı ile belirlenmekte ve bu şekilde kâr veya zarar hesaplaması yapılmaktadır (Yıldırım, 2018). Bu aşama, kredinin ilk muhasebeleştirildiği tarihten sonraki raporlama dönemine kadar olan süreçte, kredi riskinde anlamlı bir artışın bulunmadığı durumları kapsamaktadır. Ayrıca, bu aşamada sadece 12 aylık beklenen kredi zararları değil, tüm kredi zararlarının bilanço üzerindeki etkileri de dikkate alınmaktadır (Özel, 2019).

1.Aşamadaki kredilerin beklenen kredi zararı hesaplaması aşağıdaki formülle (3.1) hesaplanmaktadır. Formüldeki parametrelerin tanımlarına kısaca bakalım.

$$BKZ = PD * LGD * EAD \quad (3.1)$$

BKZ (Beklenen Kredi Zararı): Kredi ilişkisinin devam ettiği 12 aylık dönem veya kredi ömrü boyunca ortaya çıkması muhtemel zararların tahmini değerini belirtmektedir. TFRS 9 standardı ile birlikte, oluşabilecek olasılıklara dayalı bir yaklaşım benimsenmiş ve kredi kaybı henüz gerçekleşmemiş olsa dahi, kredi riskini yansıtan bazı temel parametreler kullanılarak beklenen zarar hesaplanmaktadır. Bu çerçevede; Temerrüt Olasılığı (PD - Probability of Default), Zarara Maruz Kalma Tutarı (EAD - Exposure at Default) ve Zarar Oranı (LGD - Loss Given Default) gibi bileşenlerin çarpımı yoluyla beklenen kredi zararı tahmin edilmektedir (Mengi, 2019).

PD (Temerrüt Olasılığı): Borçlunun kredi borcunu 12 aylık bir dönem içerisinde geri ödeyememe ihtimalini ifade etmektedir. Bu kapsamda temerrüt olasılığı, 12 aylık temerrüt olasılığı (raporlama tarihinden itibaren 12 ay içinde temerrüde düşme ihtimali) ve ömür boyu temerrüt olasılığı (kredi vadesi sonuna kadar temerrüde düşme ihtimali) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. TFRS 9 kapsamında, 12 aylık temerrüt olasılığı yalnızca 1. aşamada yer alan krediler için kullanılmakta, 2. ve 3. aşamadaki krediler için ise ömür boyu temerrüt olasılığı esas alınarak beklenen kredi zararları hesaplanmaktadır (Mengi, 2019).

Bankalar, temerrüt olasılığı (PD) hesaplamalarını segment, portföy ve ürün bazında, içsel dereceleme modelleri çerçevesinde ayrı ayrı gerçekleştirmektedir. TFRS 9'un öngördüğü şekilde, bu hesaplamaların belirli dönemleri kapsayacak şekilde ileriye dönük tahminler temelinde yapılması gerekmektedir (Yıldırım, 2018).

LGD (Temerrüt Halinde Kayıp): 12 aylık dönemde temerrüde düşen alacakların takibe alınmasının ardından, borçlunun yaratacağı ekonomik kaybı ifade etmektedir. Bu kapsamda, temerrüt gerçekleştiği tarihten itibaren tahsil edilemeyen tutar ile tahsilat sürecinde katlanılan maliyetler dikkate alınarak formül (3.2) ile hesaplama yapılmaktadır (Mengi, 2019).

$$\text{LGD (\%)} = 1 - \text{Net Tahsilat Oranı (\%)} \quad (3.2)$$

EAD (Temerrüt Halinde Risk): Temerrüdün gerçekleşmesi durumunda maruz kalınacak toplam kredi riskini ifade etmektedir. Bu tutar, borçlunun temerrüde düştüğü andaki toplam kredi borcunu yansıtır. Nakdi krediler (örneğin döviz kredileri, ihracat kredileri, spot krediler) ile gayri nakdi krediler (örneğin teminat mektupları, akreditifler, kabul kredileri ve harici garanti mektupları) için farklı oranlar esas alınarak EAD hesaplaması yapılmaktadır. TFRS 9 kapsamında, özellikle gayri nakdi kredilerin karşılık hesaplamasında, bu tür alacakların temerrüt durumunda nakde dönüşme ihtimalini yansıtan riske dönüşüm oranı dikkate alınmaktadır (Yıldırım, 2018).

2. Aşama: Finansal varlıkların etkin kullanımını sağlamak ve gereksiz maliyetlerin oluşumunu önlemek amacıyla, kredi riskine ilişkin potansiyel kayıpların değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Kredi riski orta veya yüksek seviyede olan finansal varlıkların, muhasebeleştirilmesi ve ömür boyu beklenen kredi zararının hesaplanması gerekmektedir. Bu varlıklar, yakın izleme grubunda yer alan krediler olup, faiz gelirleri ilgili varlıkların brüt defter değerinden hesaplanmaktadır (Mengi, 2019; Yavuz vd., 2022).

Bu gruba giren krediler için ayrılması gereken karşılık, aşağıda yer alan formül (3.3) aracılığıyla hesaplanmaktadır:

$$\text{BKZ} = \sum_t^T \text{PD}_t \times \text{LGD}_t \times \text{EAD}_t \times D_1 \quad (3.3)$$

D₁: İskonto faktörünü ifade etmektedir.

TFRS 9 düzenlemeleri çerçevesinde, vadesi 30 günü aşan kredilerde kredi riskinde önemli düzeyde artış olduğu kabul edilmekte ve bu krediler için ömür boyu beklenen kredi zararı esas alınarak değer düşüklüğü karşılığı ayrılmaktadır. Bu kapsamda, söz konusu kredilere ilişkin

ayrılan karşılık tutarları, birinci aşamada yer alan kredilere kıyasla daha yüksek seviyededir (Özel, 2019).

3.Aşama: Kapsamında izlenen krediler için, ömür boyu beklenen kredi zararı esas alınarak karşılık hesaplanmakta ve söz konusu kredilere ilişkin faiz gelirleri net defter değeri üzerinden muhasebeleştirilmektedir. Bu aşamadaki krediler genellikle 90 günden uzun süreli gecikme yaşayan ve takipteki alacaklar kapsamında değerlendirilen krediler olup, bu nedenle daha yüksek tutarda karşılık ayrılması gerekmektedir. Söz konusu karşılık tutarı, aşağıda belirtilen (3.3) formül aracılığıyla hesaplanmaktadır (Özel, 2019).

3.4. Temerrüt Olasılığı

Temerrüt bir müşterinin kredi borcunu vadesinde ödeyememesi ve bu gecikmenin 90 günü aşması durumunu ifade etmektedir. Temerrüt olasılığı modellemesinde iki temel yaklaşım kullanılmaktadır: başvuru modeli ve davranışsal model. Başvuru modeli, daha önce bankayla kredi ilişkisi bulunmayan müşteriler için geliştirilmekte olup, bu müşterilerin iç kaynaklara dayalı ödeme geçmişi bulunmadığından tahsilat verileri dış kaynaklardan elde edilen bilgilerle oluşturulmaktadır. Buna karşın, davranışsal model, müşterinin geçmişte bankayla kurduğu finansal ilişkiler ve ödeme davranışlarına dayalı olarak geliştirilen bir modeldir (Taşkın, 2019). Temerrüt olasılığı, kredi borçlusunun kredi sözleşmesinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmemesi nedeniyle, kredi raporlamasını takiben 12 aylık dönemde temerrüde düşme ihtimalini ifade etmektedir. Beklenen kredi zararı hesaplamalarında, birinci aşamada yer alan krediler için 12 aylık temerrüt olasılığı dikkate alınmakta, ikinci ve üçüncü aşamalarda yer alan krediler için ise kredi süresi boyunca geçerli olan temerrüt olasılığı esas alınmaktadır (Özel, 2019).

3.5. Bankacılıkta Risk ve Risk Yönetimi

3.5.1. Risk kavramı

Finansal serbestleşme, finansal ürünlerin artması, faiz oranları serbestliği ve dolayısıyla bu karmaşıklığın belirsizliğinden kaynaklı risk kavramı 1980 yıllarında ortaya çıkmıştır. "Risk" sözcüğü Latince "riziko" olarak isimlendirilen risk kelimesi istatistik bilimine göre olumlu ve olumsuz durumların sapmalarını açıklarken finans biliminde olumsuzluk durumudur. Risk belirsizliği ifade ettiğinden belirlenen periyotta istenilene ulaşamamaktır (Külahi vd., 2013).

Riskin anlamı, yaşanan coğrafyaya, kültüre, içinde bulunulan sektöre ve konjonktüre göre farklılıklar göstermektedir. Riskin olumsuz anlamı yerine riski fırsata çevirerek riskin kontrol edilebilirliği ve riskin yönetilebilirliği kavramı kullanımı uygulanmaya başlanmıştır (Yarız, 2011).

Risk, hem olumlu sonuçlar doğurma potansiyeline sahip olması hem de belirsizlik içermesi nedeniyle çok boyutlu bir kavram olarak değerlendirilmektedir. Farklı disiplinlerde çeşitli biçimlerde kategorize edilen risk, finans literatüründe iki ana başlık olarak sistematik risk ve sistematik olmayan risk olmak üzere incelenmektedir. Sistematik risk; makroekonomik dalgalanmalardan kaynaklanan ve tüm finansal piyasaları, firmaları ve varlıkları etkileyen, dolayısıyla portföy çeşitlendirmesi ile ortadan kaldırılamayan bir risk türüdür. Buna karşılık, sistematik olmayan risk ise işletmeye özgü nedenlerden kaynaklanan, kontrol edilebilir durumda olan ve uygun çeşitlendirme yoluyla azaltılabilen bir risk türüdür. Sistemik risk de özellikle bankacılık sektörü açısından kritik bir öneme sahiptir. Bankalar arası yüksek düzeydeki karşılıklı bağımlılık, bu riskin hızlı bir şekilde yayılmasına neden olarak, tüm sektörü etkileyebilecek krizlere zemin hazırlayabilir (Şahin, 2011).

3.5.2. Bankacılıkta risk

Bankacılıkta risk, zarar etme olasılığı beraberinde olumsuzluklara sebep olurken başarısızlığı ifade etmektedir. Olumsuzluk manası düşündürülen risk kavramının aksine, finansal sektör ve bankalar fırsatları değerlendirerek riski kâra çevirmeyi amaçlamalıdır. Banka yönetiminde alınan kararların çoğu riski içermektedir. Alınan riskler sonucunda banka kâr edebileceği gibi zarar da edebilmektedir. Riskin kâr getirmesi için düzenli ve sistemli çalışmalar yapılmalıdır. Riskin kontrolü ile riskin yönetilebilirliği sağlanarak hedefe ulaşmak ve risk ile beklenen getiri arasındaki en yüksek dengeyi sağlamak gerekmektedir (Külahi, 2013). Bankacılık sektörü açısından beklenen gelir beklenen getiriden düşük olduğunda bilinmesi olası sonuçların belirsizliği kaynaklı oluşabilecek risk söz konusudur. Bankacılığın riske maruz kalması risk yönetimini de beraberinde getirerek risk kontrolünün önemini artırmaktadır (Bingül, 2018).

Finansal risk, ekonomik aktörlerin geleceğe yönelik belirsizlikler nedeniyle finansal kayıplarla karşılaşma olasılığı olarak tanımlanmakta olup, bu risk türü bankacılık sektörü açısından oldukça kritik bir önem taşımaktadır. Uluslararası finansal piyasalarda belirli bir ekonomik veya finansal beklenti doğrultusunda işlem gerçekleştirmek, ilgili varlıkların fiyatlarında meydana gelebilecek dalgalanmalar ya da öngörülemeyen gelişmeler nedeniyle bankalar için önemli düzeyde finansal risk yaratabilmektedir. Bununla birlikte, herhangi bir işlemde

bulunmaktan kaçınmak, yani piyasada pasif bir konum olarak yalnızca beklemek de esasen belirli bir piyasa öngörüsüne dayandığından, bu durumda da bankaların risk maruziyeti söz konusu olabilir. Bu bağlamda, aktif ya da pasif strateji tercihi fark etmeksizin, tüm kararlar finansal risk içerebilir ve bankacılık kurumlarının risk yönetimi süreçlerinde bu durumun dikkate alınması gerekmektedir (Ekenel, 2009).

3.5.3. Bankacılıkta risk yönetimi

Risk yönetimi, bankaların sürdürülebilir kârlılığını temin etmek ve mevcut kâr seviyesini korumak amacıyla uyguladığı stratejik politika ve uygulamalar bütünüdür. Bu çerçevede risk yönetimi, yalnızca potansiyel zararların önlenmesine yönelik bir mekanizma değil; aynı zamanda bu zararların önceden tespit edilmesi, nicel ve nitel yöntemlerle ölçülmesi, ilgili yöneticilerin doğru ve zamanında bilgilendirilmesi ve gerektiğinde hızlı karar alma süreçlerinin etkin şekilde işletilmesini sağlayacak organizasyonel ve teknolojik altyapının oluşturulmasını da içermektedir. Bu bağlamda etkin bir risk yönetim sistemi, bankaların yalnızca mevcut pozisyonlarını değil, geleceğe yönelik stratejik kararlarını da güvenli temeller üzerine inşa etmelerine olanak tanır. Dolayısıyla risk yönetimi, günümüzde bankacılığın temel yapı taşlarından biri haline gelmiş olup, kârlılığın sağlanması kadar sürdürülebilirliğin de sağlanmasında belirleyici bir role sahiptir (Ekenel, 2009).

Risk yönetiminin temel amacı, bankaların herhangi bir risk üstlenmesini tamamen engellemek değildir. Aksine, bankacılık sektörü doğası gereği risk almaya dayalı bir faaliyet alanıdır. Dolayısıyla, riskten tamamen kaçınmak gibi bir yaklaşım, bankacılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliğiyle çelişmektedir. Bu noktada önemli olan, riskin tamamen ortadan kaldırılması değil, makul ve yönetilebilir seviyelerde tutulmasıdır. Bankacılıkta risk yönetimi, alınacak risklerin önceden tanımlanması, ölçülmesi, izlenmesi ve kontrol altına alınması süreçlerini içeren bütüncül bir yaklaşım olarak ele alınmalıdır. Bu bağlamda risk yönetimi, yalnızca fırsatları değerlendirmeye değil, aynı zamanda ekstrem durumlarda ortaya çıkabilecek olası kayıpların sınırlandırılmasına da odaklanmaktadır (Şahin, 2011).

3.5.4. Risk yönetimi ve süreci

Risk yönetimi süreci, bankaların karşılaştıkları riskleri sistematik biçimde tanımlayıp kontrol altına almasını sağlayan bütüncül bir yapıdır ve temelde beş aşamadan oluşur: risklerin tanımlanması, ölçülmesi, izlenmesi, kontrol edilmesi ve raporlanmasıdır. Risklerin tanımlanması aşaması en zor aşamadır. Diğer aşamaların temelini oluşturur ve bankanın faaliyet

alanına özgü risklerin kapsamlı biçimde belirlenmesini içerir. Her banka, faaliyet gösterdiği piyasa, müşteri yapısı ve ürün çeşitliliğine göre farklı risklerle karşılaşabilir (Külahi vd., 2013).

Riskin ölçülmesi, tanımlanan risklerin düzeyinin ve potansiyel etkisinin belirlenmesidir. Bu aşamada nicel analiz yöntemleri kullanılarak risklerin büyüklüğü hesaplanır ve olası kayıplar tahmin edilir. Riskin izlenmesi aşaması ise bankanın maruz kaldığı risklerin zaman içindeki değişimini gözlemleyerek olası sapmaları erkenden tespit etmeyi amaçlar. Riskin kontrol edilmesi, riskleri kabul edilebilir seviyede tutmak amacıyla gerekli stratejilerin uygulanmasını ifade eder. Son aşama olan riskin raporlanması, tüm sürecin yönetim kurulu ve üst yönetime düzenli ve şeffaf bir şekilde iletilmesini sağlar. Bu aşama, karar alma süreçlerinde risk bilgilerinin etkin kullanılmasını mümkün kılar (Şahin, 2011).

3.5.5. Bankacılıkta riskin kaynakları

Bankacılık sektörü, yüksek risk barındıran bir yapıya sahip olduğundan faaliyetleri süresince çeşitli risk türleri ile karşı karşıya kalırlar. Bu durum, bankaların karşılaştığı risklerin sınıflanmasını zorunlu hale getirmektedir. Risklerin doğru bir şekilde sınıflanması, hem risk yönetim süreçlerinin etkinliğini artırmakta hem de kaynakların daha verimli kullanılması açısından stratejik bir öneme sahiptir. Risklerin sınıflandırılması bankaların sürdürülebilirliği ve finansal istikrarı açısından temel bir gereklilik olmaktadır (Külahi vd., 2013).

Bankaların Maruz Kaldıkları Riskler:

Piyasa riski: Piyasa riski, finansal piyasalarda meydana gelen beklenmedik değişimlerin, bankaların bilanço içi ve bilanço dışı pozisyonları üzerinde yaratabileceği olumsuz etkiler sonucu ortaya çıkan zarar ihtimalidir. Bu risk türü, bankaların aktif ve pasif yapılarında ortaya çıkabilecek dengesizlikler ile doğrudan ilişkilidir ve özellikle aktiflerin fonlanmasında karşılaşılan güçlükler üzerinden kurumsal sürdürülebilirliği tehdit edebilecek niteliktedir. Piyasa riski şu alt kategorileri içerir (Yetiz, 2020).

- **Döviz kuru riski:** İşletmelerin döviz cinsinden varlık ve yükümlülükleri nedeniyle maruz kaldığı, döviz kurlarındaki dalgalanmalardan kaynaklanan olası zarar riskini ifade etmektedir. Bu risk, özellikle açık döviz pozisyonu bulunan işletmeler açısından önem arz etmektedir. Yabancı para birimlerinin ulusal para birimi karşısında değer kazanması ya da kaybetmesi durumunda, finansal tablolar üzerinde kâr veya zarar etkisi oluşabilmektedir. Dolayısıyla, döviz kuru riskinin etkin bir şekilde yönetilmemesi, işletmenin finansal performansını ve mali durumunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

- **Faiz oranı riski:** Piyasa faiz oranlarında meydana gelen dalgalanmaların, faiz getirili finansal varlık ve yükümlülüklerin değeri üzerinde yaratabileceği olumsuz etkileri ifade etmektedir. Bu risk, özellikle aktif ve pasif kalemleri farklı vadelerde yapılandırılmış olan bankalar açısından büyük önem taşımaktadır. Genellikle bankaların aktiflerinin ortalama vadesi, pasiflerinin ortalama vadesinden daha uzun olduğundan, faiz oranlarında meydana gelen değişimler, bankaların faiz gelirleri ile faiz giderleri arasındaki dengeyi bozarak, net faiz marjı üzerinde olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Dolayısıyla faiz oranı riski, bankaların mevcut ve gelecekteki gelir düzeylerini ve sermaye yeterliliklerini etkileyen önemli bir finansal risk türü olarak değerlendirilmekte olup, etkin bir şekilde yönetilmediği takdirde, bankanın kârlılığı ve finansal istikrarı üzerinde olumsuz sonuçlara yol açabilir.
- **Emtia riski:** Bankaların veya finansal kuruluşların emtia piyasalarında gerçekleşen ani ve öngörülemeyen fiyat değişimlerinden kaynaklanan potansiyel zarar riskini ifade etmektedir. Bu tür bir risk, özellikle emtia alım-satımı yapan ya da emtiaya dayalı türev ürünlerle işlem gerçekleştiren bankalar açısından önem arz etmektedir. Emtia fiyatlarındaki dalgalanmalar, bankaların hem doğrudan emtia pozisyonları hem de bu varlıklara bağlı finansal enstrümanları aracılığıyla dolaylı olarak maruz kaldıkları riskleri artırabilmektedir. Bu bağlamda, emtia riski etkin bir şekilde yönetilmediği takdirde, bankanın kârlılığını ve finansal istikrarını olumsuz yönde etkileyebilecek nitelikte bir piyasa riski unsuru olarak değerlendirilmelidir.
- **Hisse senedi pozisyon riski:** Hisse senetlerinin sabit getirisi olan menkul kıymetlerden daha riskli olması ve fiyatlarındaki dalgalı değişikliklerden kaynaklı oluşabilecek zarar olasılığıdır.

Likidite riski: Likidite riski, bir bankanın kısa vadeli yükümlülüklerini karşılamak amacıyla yeterli düzeyde ve uygun maliyetle nakit veya nakde çevrilebilir varlık sağlayamaması durumunda ortaya çıkan finansal risktir. Likidite riskinin temel kaynağı, bankaların fonlama ihtiyacına karşın, mevcut piyasadaki makul maliyetlerle kaynak temin edememesi ya da ellerinde bulunan likit varlıkların yeterli olmamasıdır. Banka müşterilerinin beklenmedik zamanlarda önemli tutarda para çekmeleri durumunda, bankanın çalışma koşullarında herhangi bir aksama olmaması durumu o bankanın likiditesinin güçlü olduğu anlamına gelmektedir (Koç, 2013).

Kredi riski: Kredi riski, bankacılık sektörünün karşı karşıya kaldığı en temel ve yaygın risk türlerinden biri olup, borçlunun kredi sözleşmesi kapsamında üstlendiği anapara ve faiz ödemelerini zamanında ve eksiksiz yerine getirememesi durumunda ortaya çıkan finansal kayıp olasılığını ifade eder. Bu risk türü, bankaların aktif kalitesini doğrudan etkileyen, dolayısıyla hem kârlılığını hem de sermaye yeterliliğini tehdit eden önemli bir risk bileşenidir. Bankalar kredi riski karşısında koruma sağlayabilmek için kapsamlı bir risk analizi süreci uygulayarak kredi tahsisi öncesinde kredi müşterilerinin geçmiş bankacılık işlemlerini inceleyerek kredi ödeme performanslarını analiz eder ve risk profillerini belirlemektedir (Yetiz, 2020).

Operasyonel risk: Operasyonel risk, bir finansal kurumun iç süreçlerinde, insan unsurunda, sistemlerde veya dışsal olaylarda meydana gelebilecek aksaklıklar sonucu ortaya çıkan zarar olasılığını ifade eder. Bu risk türü, bankacılık sektörü açısından kritik öneme sahiptir. Bilgi sistemlerinin çökmesi, operasyonel risklerin en ciddi formlarından biridir ve büyük mali kayıplara yol açabilir. Bu risk türüne; doğal afetler, işlem hataları, başarısız operasyonel işlemler ve teknolojik altyapı problemleri gibi unsurlarda örnek verilebilir (Koç, 2013).

Günümüzde bankacılık sektöründe faaliyet alanlarının çeşitlenmesi ve dijitalleşme sürecinin hız kazanması, operasyonel risklerin ortaya çıkma olasılığını kayda değer ölçüde artırmaktadır. Finansal ürünlerin yapısının giderek daha karmaşık hale gelmesi, operasyonel risk yönetimini daha zor ve kritik bir hâle getirmektedir. Özellikle uluslararası finansal piyasalarda kullanılan yeni ürün ve teknolojilerin karmaşıklığı, operasyonel riskin etkisini artırmakta ve bu riskin bankacılık sektörü açısından stratejik düzeyde ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, etkin bir operasyonel risk yönetimi, hem teknolojik gelişmelere uyum sağlamak hem de olası sistemsel kırılma noktalarını minimize etmek açısından büyük önem taşımaktadır (Külahi, 2013).

Diğer riskler: Bankaların maruz kaldığı temel risk unsurları arasında piyasa riski, likidite riski, kredi riski ve operasyonel riskler ön planda yer almakla birlikte; bu risklerin dışında kalan ve çoğunlukla dolaylı etkilerle ortaya çıkan diğer risk türleri arasında itibar riski, politik risk, ülke riski, transfer riski, iflas riski ve sistematik risk bulunmaktadır. Söz konusu riskler, çoğunlukla ekonomik dalgalanmalar, siyasi istikrarsızlıklar ve küresel finansal krizler gibi dışsal faktörlerden kaynaklanmakta olup, bankacılık sektörünün tarihsel gelişimi içinde önemli etkiler yaratmıştır. Bu risklerin etkili bir şekilde tanımlanması ve yönetilmesi, bankaların sürdürülebilirliği ve finansal sistemin istikrarı açısından kritik öneme sahiptir (Külahi vd., 2013).

4. GERÇEKLEŞEN KREDİ ZARAR MODELİ VE BEKLENEN ZARAR MODELİ

Türkiye’de bankacılık sektörüne yönelik muhasebe alanındaki ilk düzenleme, 1962 yılında Türkiye Bankalar Birliği (TBB) tarafından yayımlanan bilanço ve gelir tablosu formatı ile gerçekleştirilmiştir. 1986 senesinde ise bankacılık sektöründe “Tek Düzen Hesap Planı” uygulamaya konulmuş; 1999’da yürürlüğe giren 4389 sayılı Bankalar Kanunu çerçevesinde muhasebenin temel ilkelerini, kurallarını ve standartlarını belirlemek ve denetlemek amacıyla Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) kurulmuştur (Özel, 2019).

1973–2001 yılları arasında muhasebe standartlarının belirlenmesi, Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (IASC) tarafından yürütülmüştür. 2001 yılında ise bu komitenin yerine Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) kurulmuş ve uluslararası muhasebe standartlarını belirleme yetkisini devralmıştır. Türkiye’de ise muhasebe işlemlerinin doğru, güvenilir ve eksiksiz biçimde finansal tablolara yansıtılması ile raporlanması, Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) çerçevesinde yürütülmekte olup, bu standartlar uluslararası muhasebe ilkeleriyle uyumlu bir yapıda düzenlenmiştir (Özel, 2019).

2008 küresel finansal krizi, muhasebe standartlarının etkinliğine ilişkin önemli tartışmaları beraberinde getirmiştir. Bu dönemde, Uluslararası Muhasebe Standardı (IAS) 39 kapsamında kredi ve alacaklara yönelik gerçekleşen kredi zararlarının finansal tablolara geç yansıtılması ve bu durumun kriz üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle söz konusu standardın etkinliğinin sorgulanmasına yol açmıştır. Küresel gelişmelere paralel olarak Türkiye’de de muhasebe ve denetim alanında kurumsal yapılanmalar oluşturulmuş; bu çerçevede, 2011 yılında Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) kurulmuştur. KGK, Türkiye’deki muhasebe ve denetim uygulamalarının uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmesi amacıyla, TMS ve TFRS yayımlanmaya başlanmıştır. Bu gelişmelerin bir sonucu olarak, kredi riskinin daha etkin ve erken raporlanmasını amaçlayan beklenen kredi zararları modeli esas alınarak hazırlanan TFRS 9 – Finansal Araçlar Standardı, 2014 yılında yayımlanmış ve 1 Ocak 2018 tarihinde yürürlüğe girerek daha önce yürürlükte olan TMS 39 – Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardının yerini almıştır. TFRS 9, finansal varlık ve yükümlülüklerin sınıflandırılması, ölçülmesi, finansal tablolardan çıkarılması ile riskten korunma muhasebesine ilişkin kapsamlı düzenlemeler içermektedir. Söz konusu standart, finansal raporlamada şeffaflık, zamanlılık ve karşılaştırılabilirlik gibi temel ilkeleri güçlendirmeyi hedeflemektedir (Akpelvan, 2019).

4.1. Kredi Zarar Modeli

1980 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD), bankaların finansal tablolarında yer alan değerlerinin, gerçekte olması gereken tutarların üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, bankacılık sektöründe finansal tabloların gerçeği yansıtması gerekliliğini gündeme getirmiştir. Bu doğrultuda, muhasebe uygulamalarında şeffaflık ve güvenilirliğin sağlanmasına yönelik düzenlemeler geliştirilmiştir. 2003 yılında Uluslararası Muhasebe Standardı (UMS) 39, Avrupa Birliği üyesi ülkelerde uygulamaya konulmuş; Türkiye'de ise bu standart, "TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçüm" adıyla uyarlanarak yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir (Özel, 2019).

TMS 39 Finansal Araçlar standardı, işletmeler ve şirketler tarafından uygulama açısından karmaşık ve zorlayıcı bulunmakta olup, finansal araçların hangi aşamada muhasebeleştirileceğini belirlemektedir. Finansal araçların zaman içerisindeki ölçümü ve muhasebeleştirilmesi süreci ile birlikte finansal risklerin doğru şekilde yansıtılması, standardın uygulamasında karşılaşılan temel güçlükler arasında yer almaktadır. AB düzeyinde de UMS 39'un tüm hükümlerinin tek başına benimsenmesine ve uygulanmasına yönelik çekinceler dile getirilmiş; bu doğrultuda, IASB tarafından söz konusu standartların geliştirilmesine yönelik çalışmalar yürütülmüştür (Kaya, 2013).

4.1.1. TMS 39'a göre finansal araçların sınıflandırılması

Finansal varlık ve yükümlülüklerin sınıflandırılması ve ölçümüne ilişkin düzenlemeleri içermektedir. Bu standarda göre, finansal varlıklar aşağıdaki dört ana grupta sınıflandırılmaktadır:

- Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal varlıklar,
- Vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıklar,
- Kredi ve alacaklar,
- Satılmaya hazır finansal varlıklar.

Bu sınıflandırma, varlıkların elde tutulma amacı ve ilgili nakit akışlarının özelliklerine göre yapılmakta olup, ölçüm esasları da her bir gruba göre farklılık göstermektedir.

TMS 39 kapsamında finansal yükümlülükler ise iki ana kategori altında sınıflandırılmaktadır:

- Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal yükümlülükler,
- İtfa edilmiş maliyet bedeliyle ölçülen finansal yükümlülükler.

Bu sınıflandırmalar, finansal araçların bilançolarda nasıl muhasebeleştirileceğini ve hangi değerlendirme yöntemlerinin kullanılacağını belirlemektedir. Ayrıca, bu gruplandırmalar, finansal tabloların şeffaflığını ve karşılaştırılabilirliğini artırmak amacıyla geliştirilmiştir.

Bu iki sınıflandırma durumlarında değerlendirme farkları kâr ve zararda hesaplanırken değerlendirme ölçütleri gerçeğe uygun değer ve itfa edilmiş maliyetten hesaplanmaktadır. TMS 39 kapsamında, gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal varlıkların sınıflandırılmasında, alım-satım amaçlı menkul kıymetler genellikle vadesi bir yıldan kısa olan finansal enstrümanları kapsamaktadır. Bu varlıklar, gerçeğe uygun değerleri üzerinden ölçülerek kâr veya zarar hesaplarına yansıtılmaktadır. Tahvil, bono ve varlığa dayalı menkul kıymetler ise vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıklar olarak sınıflandırılmakta olup, bu tür varlıkların değerlendirilmesinde itfa edilmiş maliyet yöntemi esas alınmaktadır. Hisse senetlerinin vadesi bulunmadığından, bu tür varlıklar söz konusu sınıflama kapsamına dahil edilmemektedir. Kredi ve alacakların geri ödeme tutarları sabit ya da belirlenebilir olup, vadeden önce geri ödeme koşulu aranmaz. Öte yandan, satılmaya hazır finansal varlıklar ise gerçeğe uygun değer üzerinden ölçülmekte ve değer değişiklikleri özkaynaklar altında muhasebeleştirilmektedir (Kaya, 2013).

4.1.2. TMS 39 finansal araçlar: Muhasebeleştirme ve ölçme

Söz konusu standardın temel amacı, işletmelerin faaliyetleri kapsamında gerçekleştirdikleri finansal ve finansal olmayan varlıklar ile borçların alım ve satımına ilişkin sözleşmelerin, muhasebeleştirilmesi ve ölçülmesine dair temel ilke ve esasları belirlemektir.

Muhasebeleştirme süreci; güvenilir, doğru ve yeterli düzeyde finansal bilgi akışını sağlama amacı doğrultusunda, ölçme ve değerlendirme işlemleriyle sürekli bir etkileşim içerisindedir. İşletmelerin faaliyet türleri, uygulanan değerlendirme ve ölçüm yöntemlerini doğrudan etkileyerek farklı düzeylerde fayda ve kârlılığa ulaşmalarına neden olmaktadır. Finansal varlık ve borçların değerlendirme ile ölçüm esasları farklılık arz etmekte olup, aynı türdeki finansal varlıklar dahi farklı amaçlarla farklı şekillerde değerlendirilmekte ve kullanılabilir. Bu bağlamda, finansal tablo unsurlarının ölçüm esasları şu şekilde sınıflandırılmaktadır (İşseveroğlu, 2014).

- Maliyet Bedeli (nakit veya nakit benzeri tutar),
- Cari Maliyet (yeniden edinilmesi gereken maliyet),
- İtfa Değeri (ödenmesi beklenen nakit tutar),
- Kullanım Değeri (nakit akışlarının bugünkü değeri).

4.1.3. TMS 39 da finansal riskten korunma muhasebesi

Riskten korunma, muhasebe bağlamında değerlendirildiğinde; bir işletmenin, sahip olduğu finansal varlıklar ya da finansal borçlar üzerinde oluşabilecek gerçeğe uygun değer değişimleri veya nakit akışlarındaki dalgalanmalar nedeniyle maruz kalabileceği olumsuz etkilerin, başka bir finansal aracın değer değişimi yoluyla telafi edilmesini amaçlayan muhasebe uygulamasını ifade etmektedir. Finansal riskten korunmanın temel amacı, işletmelerin faaliyetlerini sürdürürken maruz kaldıkları faiz oranı riski, döviz kuru riski ve fiyat riski gibi unsurlardan kaynaklanan olumsuz etkileri azaltmaktır. Bu kapsamda finansal korunma, öngörülemeyen ekonomik koşullardan doğabilecek potansiyel zararların en aza indirilmesine yönelik bir strateji olarak değerlendirilmektedir (Gümüşsoy, 2018).

TMS 39 kapsamında finansal riskten korunma muhasebesi, işletmelerin belirli finansal risk unsurlarına karşı geliştirdikleri koruma stratejilerinin muhasebe sistemine yansıtılmasına olanak tanımaktadır. Bu bağlamda, finansal riskten korunma ilişkileri aşağıdaki temel başlıklar altında sınıflandırılmaktadır:

Gerçeğe uygun değer riskinden korunma: Bu tür riskten korunma ilişkisi, işletmenin bilançoda yer alan bir varlık ya da borcun ya da henüz muhasebeleştirilmemiş ancak yasal olarak bağlayıcılığı bulunan kesin bir taahhüdün gerçeğe uygun değerinde, belirli bir risk unsuruna bağlı olarak ortaya çıkan ve net kâr veya zarar üzerinde etkisi olan dalgalanmaların önlenmesine yöneliktir. Koruma işlemi, bu risklerin belirlenebilir bir kısmına odaklanarak gerçeğe uygun değer değişimlerinin etkisini azaltmayı amaçlamaktadır (TMS 39, md: 86/a).

Nakit akış riskinden korunma: Bu koruma türü, muhasebeleştirilmiş bir varlık veya borca – örneğin değişken faizli bir borcun gelecekteki faiz ödemeleri – ya da gerçekleşme olasılığı yüksek olan tahmini bir işleme ilişkin olarak, belirli bir risk unsurundan kaynaklanan nakit akışlarındaki belirsizlikleri önlemeye yönelik bir finansal riskten korunma işlemidir. Söz konusu nakit akışlarındaki değişkenlik, işletmenin net dönem kâr veya zararını etkileyebilecek niteliktedir (TMS 39, md: 86/b).

Yurtdışındaki işletmede bulunan net yatırım riskinden korunma: Bu tür riskten korunma işlemi, TMS 21 “Kur Değişiminin Etkileri” standardı kapsamında ele alınmakta olup, bir işletmenin yurtdışındaki bir iştirak veya bağlı ortaklığa yaptığı net yatırımın döviz kuru değişimlerinden etkilenmesine karşı geliştirilen koruma stratejilerini içermektedir. Söz konusu risk, finansal tablolarda özkaynaklar içinde muhasebeleştirilmekte ve doğrudan net dönem kârı üzerinde etkili olmamaktadır (TMS 39, md: 86/c).

Finansal riskten korunma muhasebesi uygulama koşulları: TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme Standardı kapsamında finansal riskten korunma muhasebesi uygulamasına geçilebilmesi için belirli koşulların sağlanması gerekmektedir. Standardın 89–102. paragrafları arasında yer alan düzenlemeler doğrultusunda, finansal riskten korunma işlemlerinin muhasebeleştirilebilmesi için öncelikle riskten korunma ilişkisi ile ilgili hususların resmî bir belge ile kayıt altına alınması ve bu işlemlerin, işletmenin genel risk yönetimi stratejileri, hedefleri ve planları doğrultusunda gerçekleştirildiğinin açıkça ortaya konması gerekmektedir.

Bu bağlamda, finansal riskten korunma ilişkisine konu olan işlemlerde, aşağıdaki unsurların açık biçimde tanımlanması zorunludur:

- Riskten korunma işleminin amacı,
- Korunmaya konu olan risk türü (örneğin faiz oranı, döviz kuru, fiyat dalgalanmaları),
- Söz konusu riskin hangi varlık ya da borç üzerinden kaynaklandığı (korunma konusu),
- Kullanılan finansal aracın niteliği ve işleyişi,
- Koruma aracının, korunma konusu ile olan ilişkisi ve etkileşimi (yani riskten korunma etkinliği).

Ayrıca, riskten korunma ilişkisinin, işletmenin gerçeğe uygun değerinde ya da nakit akışlarında meydana gelen dalgalanmalara karşı koruma sağlama amacını taşıması ve bu ilişkinin güvenilir bir biçimde ölçülebilir olması gerekmektedir. Özellikle nakit akış riskine karşı yapılan korunma işlemleri söz konusu olduğunda, korunmaya konu olan tahmini işlemlerin, işletmenin kâr veya zararını etkileyebilecek nitelikte olması zorunludur.

Finansal riskten korunma işlemlerinin, raporlama dönemlerinde etkinliğinin doğru bir şekilde ölçülmesi, standart tarafından aranan temel şartlardan biridir. Bu durum, söz konusu işlemlerin finansal tablolara yansıtılmasında doğruluk, güvenilirlik ve şeffaflık ilkelerinin sağlanmasına katkı sunmaktadır (TMS 39, md: 88/a-e).

Gerçeğe uygun değer değişiminden korunma: Korunma aracının gerçeğe uygun değerinin ölçümü ya da defter değerindeki kâr ve zararlar finansal tablolara alınır. Kazanç veya kayıplar korunan aracın defter değerini olumlu etkiler ve gerçeğe uygun değer değerini kapsamlı gelire yansıtarak finansal varlıklarda uygulanır.

TMS 39’da yer alan vadenin dolması, sonlanması, satılması, kullanılması ve riskten korunma muhasebesinin uygun koşulları sağlanamamasından işleme ilişkin düzeltmenin iptal edilmesi ile riskten korunma muhasebesinin uygulamasını sona erdirir (TMS 39, md:89-91).

Nakit akış riskinden korunması: TMS 39 standardı kapsamında, nakit akış riskine karşı yapılan finansal riskten korunma işlemleri, işletmelerin gelecekteki nakit akışlarında meydana gelmesi muhtemel dalgalanmalardan kaynaklanabilecek olumsuz etkilerin önlenmesi amacıyla uygulanmaktadır. Bu tür korunma ilişkilerinde, korunma işleminin etkin olarak değerlendirilen kısmından doğan kazanç ve kayıplar, diğer kapsamlı gelir içerisinde muhasebeleştirilmekte; etkin olmayan kısmına ait kazanç ve kayıplar ise doğrudan kâr veya zarar tablosuna yansıtılmaktadır (TMS 39, md: 95/a-b).

Net yatırım riskinden korunma: TMS 39 uyarınca, yurtdışındaki bir işletmeye yapılan net yatırımın bir parçası olarak değerlendirilen parasal kalemler, nakit akış riskinden korunma işlemlerine benzer muhasebe ilkeleri doğrultusunda ele alınmaktadır. Bu bağlamda, finansal riskten korunma işleminin etkin olan kısmından kaynaklanan kazanç ve kayıplar, diğer kapsamlı gelir altında muhasebeleştirilirken; etkin olmayan kısmına ilişkin kazanç ve kayıplar kâr veya zarar tablosuna yansıtılmaktadır (TMS 39, md: 102/a-b).

4.2. Beklenen Zarar Modeli

TFRS 9 kapsamında, finansal varlıklar ve yükümlülükler, ilk muhasebeleştirme anında belirlenen sınıflandırmaya bağlı kalınarak, sonraki dönemlerde de değiştirilmeden aynı şekilde muhasebeleştirilmektedir. Bu sınıflandırma, gerçeğe uygun değer farkının kâr veya zarara yansıtıldığı iki temel kategori çerçevesinde yapılmaktadır (Kaya, 2013).

Bu model kapsamında bankalar, kredi ömrüyle ilişkili olarak geleceğe yönelik zarar tahminlerinde bulunmaktadır. Gerçekleşen zarar modelinde yalnızca fiilen ortaya çıkan kredi zararları belirlenerek finansal tablolara yansıtılırken, beklenen zarar modeli geçmiş ve mevcut verilere dayanarak gelecekte oluşabilecek zararları da dikkate almaktadır (Aydın, 2020).

TFRS 9, finansal durum tablolarında yer alan varlıkların tutar, zamanlama ve geleceğe ilişkin belirsizliklerini değerlendirmeye olanak tanımakta; bu sayede finansal araçların muhasebeleştirilmesinin daha anlaşılır ve şeffaf bir şekilde sunulmasını sağlamaktadır (Aydın, 2020).

TMS 39 kapsamında, itfa edilmiş maliyetle ya da gerçeğe uygun değerle ölçülen satılmaya hazır finansal varlıklarda ortaya çıkan değer düşüklüğü zararlarının iptaline izin verilmemektedir.

Buna karşılık, TFRS 9 standardı çerçevesinde yalnızca itfa edilmiş maliyetle ölçülen finansal varlıklarda meydana gelen değer düşüklüğü zararlarının iptali mümkün kılınmıştır (Kaya, 2013).

TMS 39 kapsamında, gerçeğe uygun değer farkı ile muhasebeleştirilen finansal varlıkların satışa hazır olarak sınıflandırılması durumunda, söz konusu varlıklar özkaynaklarda muhasebeleştirilmekte ve bu varlıkların gerçeğe uygun değerlerinde meydana gelen değişikliklerin tespiti zorunlu tutulmaktadır. Buna karşılık, TFRS 9 kapsamında finansal varlıkların, kâr veya zarar ile özkaynaklar üzerinden muhasebeleştirilmesi konusunda daha fazla esneklik tanınmaktadır. TMS 39’da finansal varlıkların satışından doğan kâr veya zarar, satış gerçekleşse dahi doğrudan gelir tablosuna yansıtılmamakta; bunun yerine, özkaynaklar altında muhasebeleştirilmesine imkân verilmektedir. Ayrıca, finansal varlıkların sınıflandırılmasına ilişkin olarak, TMS 39 kapsamında, borsada işlem görmeyen ve gerçeğe uygun değeri güvenilir bir şekilde belirlenemeyen finansal varlıkların istisnai olarak maliyet bedeli üzerinden ölçümü yapılırken; TFRS 9 bu tür varlıkların ölçümünde özkaynağa dayalı bir yaklaşımı benimsemektedir (Kaya, 2013).

3. Bölüm ’de TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı ayrıntılı olarak incelenmiştir.

5. UYGULAMA TFRS 9'A GEÇİŞ ETKİLERİNİN SEÇİLMİŞ BANKALARDA İNCELENMESİ ÜZERİNE UYGULAMA

Çalışmanın bu bölümünde konu ile ilgili literatür çalışmaları verilecek; örnek uygulamaların ne anlattığı, analizler yorumlamaları ve sonuçlarından bahsedilecektir. Araştırmamızın amacı, veri seti, modelin hipotezi, tanımlayıcı istatistikler ve araştırmanın yöntem analizlerine yer verilip ilgili yorumlama ve çıkarımlar yapılacaktır.

5.1. Literatür Çalışması

İlgili literatür incelenirken TFRS 9 standardı uygulaması ile beklenen kredi zarar karşılıklarına etkisi, krediler için ayrılan karşılıkların hesaplanması ve kredi takip oranlarına ilişkin çalışmalar ele alınmıştır.

Skala (2014) çalışmasında 2004-2012 dönemine ilişkin 198 Orta Avrupa bankası için kredi kayıplarını karşılama durumu bakımından büyüme, enflasyon ve işsizlik makroekonomik değişkenleri ile olan ilişki araştırılmıştır. Çalışma sonucunda yüksek kârlılık ile karşılıklar arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra çalışmada ekonominin güçlü olduğu dönemlerde ayrılan karşılıkların ekonominin güçsüz döneminde ortaya çıkan bu zararların karşılanması amacıyla kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca takipteki kredilerin ekonomik büyüme ve karşılıklarla bağlantılı olduğu belirlenmiştir.

Şahbaz ve İnkaya (2014) çalışmalarında Türk bankacılık sektörüne göre kredilerin makroekonomik etkilerini ve sorunlu kredileri araştırmıştır. Çalışmada 1998-2012 dönemine ait çeyrek dönemlik veriler kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişki Granger nedensellik testi ve Vektör otoregresif modeli (VAR) kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda özellikle kriz döneminde sorunlu kredilerin tüm kredilere oranının büyük olduğu, dolayısıyla hem bankacılık hem de reel sektörlerde olumsuz etkisi olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH), toplam tüketim harcamaları, özel sabit sermaye harcamaları ve yurtiçi kredi hacmi ile sorunlu krediler arasında uzun dönemli bir ilişki tespit edilmiştir.

Novatny-Farkas (2016) çalışmasında International Financial Reporting Standards (IFRS) 9'un beklenen kredi zararı modeli ile denetim kuralları ve finansal riskler üzerindeki olası etkilerini incelemiştir. Sonuç olarak IFRS 9 ile beklenen kredi zararı uygulamasının önceki modele göre finansal tablo kullanımında ortaya çıkan bilgilendirmelerin daha fazla sunulacağını, temerrüt

halindeki kayıpların erkenden fark edilerek olası kriz sonrasında oluşabilecek sermaye yetersizliği endişelerini azaltacağını ortaya koymuştur.

Acar ve Gürol (2017) 2003-2015 dönemi için Türk bankacılık sektöründeki 23 banka için Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) ile Türkiye Finansal Raporlama Standartları'nın (TFRS) uygulanması ile kâr yönetimi ve sermaye yönetimi uygulamalarının finansal tablolar üzerindeki etkilerinin araştırılmasıdır. Çalışmada karşılıkların kâr yönetimi ve sermaye yönetimine olan etkisini ölçmek amacıyla takipteki krediler için ayrılan özel karşılık tutarları bağımlı değişken seçilirken, sermaye yeterlilik oranları da bağımsız değişken seçilmiştir. Çalışma sonucunda bankaların kâr yönetimi ve sermaye yönetimi bakımından karşılıkları kullandıkları tespit edilmiştir.

Fidan (2018) çalışmasında TFRS 9 Finansal Araçlar standardının getirdiği yenilikler ile TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardını karşılaştırarak; kredi değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıkların satın alınması yaklaşımı ile krediye göre düzeltilmiş etkin faiz oranını incelemiştir. Çalışmada kredi değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıkların kazanç ve kayıplarının hesaplanmasına ilişkin bir uygulama örneği yer almaktadır. TFRS 9 standardına göre oluşturulan kredi-değer düşüklüğü bulunan finansal varlıklar için ömür boyu beklenen kredi zararı hesaplanacağından, TMS 39 standardına göre hesaplanan değer düşüklüğünden daha yüksek tutarda değer düşüklüğü zararı ayrılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Seitz vd. (2018) 2005-2014 dönemi için Avrupa bankacılık sektöründe yeni kredi kaybı modeliyle beklenen karşılık miktarı tahmini yaptıkları çalışmalarında, beklenen kredi kaybı karşılıklarına ilişkin bir simülasyona yer vermiştir. Simülasyona göre International Accounting Standards (IAS) 39 kapsamında kredi kaybı karşılıklarının yüksek olmadığı, ancak kriz zamanlarında ilgili karşılıkların yükseldiği tespit edilmiştir. Buna ek olarak çalışmada IFRS 9 standardı kapsamında yapılan hesaplamaların temerrüt olasılığını tahmin etmede daha duyarlı olduğu ve kredi kaybına neden olma olasılığının da daha düşük olduğu belirtilmiştir.

Sultanoğlu (2018) çalışmasında "Gerçekleşen Kredi Zararları" yerine "Beklenen Kredi Zararları" uygulamasına geçişin değer düşüklüğü karşılığı ölçümünü ve muhasebeleştirilmesinin Avrupa Bankacılık sektörüne etkisinin sonuçları ile Türk Bankacılık sektörüne etkisinin sonuçlarını karşılaştırmıştır. Sonuç olarak Avrupa'daki durum karşılıkların ortalamasını artırırken çekirdek sermaye ve toplam sermaye yeterliliğinde düşüş gözlemlenmiştir. Türkiye'deki beklenti ise Avrupa'nın tersi yönünde olacaktır. Türkiye'deki

bankalarda toplam karşılıklar düşerken çekirdek sermaye ve toplam sermaye yeterliliği artış gösterip pozitif bir etki olacağı beklenmektedir.

Akpelvan (2019) araştırmasında kredi zararı modelinin kârın istikrarlı gösterilmesi eğilimine etkilerini ve krediler için ayrılan karşılık öncesi dönem kârı arasındaki ilişki olup olmadığını araştırmıştır. 2009 ile 2018 yılları arası örneklem kapsamındaki 18 bankanın verileri bankaların (kamu-yerli-yabancı-katılım) 3 aylık dönemleri ile 720 denetim raporları incelenmiş ve panel veri analizi kullanmıştır. Sonuç olarak, 2018 yılında beklenen kredi zararı modeline geçilmesiyle birlikte karşılık hesaplamalarında önemli bir değişim yaşanmıştır. Bu dönemde, karşılıklar öncesi dönem net kâr bakiyesi ile özel karşılıklar arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiş olup, söz konusu bulgu, bankacılık sektöründe karşılıkların, yalnızca risk yönetimi aracı olarak değil, aynı zamanda kârlılık yönetiminde stratejik bir enstrüman olarak da kullanıldığını ortaya koymaktadır.

Chae ve diğerleri (2019) ABD’de yapılan çalışmada IFRS 9 standardı ile bankalar ve finansal kurumlar bakımından kredi ve kira kayıpları için ayrılan karşılıkların durumunu araştırmıştır. 2000-2016 dönemine ilişkin verilerin kullanıldığı çalışmada, banka ve şirketlerin kredi kayıplarının ölçülmesindeki sorunları vurgulanmaktadır. IFRS 9 uygulaması ile karşılık hesaplarında artışa rastlanmadığı belirtilmiştir. Ancak 2009’da beklenen kredi zarar modelinin kullanılması ile karşılıklarda artış olduğu ve bu durumun da gelecekte oluşabilecek olumsuzlukların etkisinin azaltacağı kanaatine ulaşılmıştır.

Fidan (2019) çalışmasında ticari alacaklarda değer düşüklüğü modelinin basit yaklaşımı ve Vergi Usul Kanunu (VUK) ile farklılıkların anlaşılmasını açıklamıştır. TFRS ve VUK finansal tablolarına göre hesaplanan değer düşüklüğü ve muhasebeleştirilmesi yazar tarafından oluşturulan bir uygulama üzerinde açıklanmıştır. TFRS 9 Finansal Araçlar da beklenen zarar modelinde karşılık ayrılması gerektiği fakat şüpheli hale gelen alacak için bu zorunluluğun olmadığı vurgulanmıştır. TFRS 9 standardı yaklaşımı ile VUK’un şüpheli alacaklara ayırdığı karşılık durumlarının gider yazma ve kaydetme dönemi, değer düşüklüğüne bağlı ticari alacakların niteliği, karşılık ayırma davranışı, borçlunun kim olduğu ile alacağın teminatlılık durumunun değer düşüklüğü ayırmaya etkisi konularında farklılıklar olduğu görülmektedir.

Mengi (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, TFRS 9 Standardı kapsamında, seçilmiş 18 adet mevduat bankasının 2017 yılı dönem sonu ile 2018 yılı dönem başı verileri karşılaştırılarak söz konusu standardın bankaların finansal tabloları üzerindeki etkileri analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, TFRS 9’un en belirgin değişikliklerinden biri olan üç aşamalı değer düşüklüğü modelinin bankaların kredi portföyleri üzerindeki etkisi özellikle

ikinci aşamada yer alan kredilerde yoğunlaşmıştır. Bu bağlamda, incelenen bankalar açısından özel karşılık tutarlarında negatif, genel karşılık tutarlarında ise pozitif yönlü bir değişim gözlemlenmiştir; dolayısıyla yeni muhasebe standardının karşılık hesaplamaları üzerinde önemli ölçüde yapısal bir dönüşüm yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.

Taşkın ve Turanlı (2019), temerrüt olasılığı açısından TFRS 9'un bankacılığa etkisini incelemiştir. Standarda göre bankaların beklenen kredi zararı hesaplamasında ve risk yönetiminde kredi süresi boyunca temerrüt etme olasılığı modelini kullanması gerekmektedir. Çalışmada bir bankanın 2011-2015 dönemine ilişkin her bir müşterisi için veriler oluşturularak, borçlu müşterilerin bir yıllık süre içinde temerrüt olasılığı modeli lojistik regresyon tekniğiyle analiz edilmiştir.

Albian (2020) çalışmasında IFRS 9'un uygulamaya geçilmesi ile batık kredilerin durumundaki değişiklikleri araştırmıştır. Çalışmada ABD'deki 172 bankanın 2016-2019 dönemine ilişkin çeyrek dönem verileri kullanılarak, beklenen kredi zararı modelinde kredi zarar karşılıklarının tahminleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışma sonucunda takipteki kredilerdeki değişiklikler ve takipteki kredi seviyelerinin IFRS 9 uygulaması ile azaldığı tespit edilmiştir.

Aydın (2020) TFRS 9 standardı uygulamasına geçilmesinin Türk bankacılık sektöründe kredi karşılıkları açısından etkilerini araştırmıştır. Çalışmada 33 bankaya ilişkin 2013-2019 dönemi verileri kullanılmıştır. TFRS 9 uygulaması öncesi ve sonrası kredi karşılıklarının bağımlı değişken olarak kullanıldığı çalışmada, bankalara özgü değişkenler ile makro ekonomik değişkenler bağımsız değişkenler olarak yer almıştır. Çalışma sonucunda GSYİH değişkeninin kredi karşılıklarına etkisinin negatif olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra TFRS 9' a geçiş ile bankaların kredi karşılıklarını daha düşük hesapladığı belirlenmiştir. İlerleyen dönemlerde artan değişkenler ile daha detaylı analizler yapılabileceği öngörülmektedir.

Çakır (2020) çalışmasında TFRS 9 standardı kapsamında karşılık ayırmaya başlayan seçilmiş 12 bankanın 2017-2018 yıl sonu denetim raporlarının verilerini ele alarak finansal varlıklara SPPI testini uygulamış ve beklenen kredi zararlarının bankacılık sektörüne etkisini incelenmiştir. Araştırmanın yapıldığı dönemde Türkiye'nin içinde bulunduğu finansal kriz de dikkate alınarak donuk alacaklardaki değişim hesaplanmış ve karşılıklardaki değişim oranı ile kıyaslanmıştır. Sonuç olarak araştırmaya konu olan bankaların tamamının bir önceki seneye göre karşılıklardaki değişiminin donuk alacaklardaki değişimden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Çetinoğlu ve Karaarslan (2020) alışmalarında TFRS 9'a geçiş ile Borsa İstanbul (BİST)'da işlem gören bankaların 2016-2018 yılları arasında çeyrek dönem verilerini kullanarak seçilen 10 banka için yeni standardın ortalama hisse fiyatlarındaki etkisini açıklamada anlamlılığını araştırmıştır. Sonuç olarak hisse başına kazanç ortalama hisse senedi fiyatları TFRS 9 ncesi ve sonrası için pozitif etki görülürken defter değeri ortalama hisse senedi fiyatları üzerinde ise TFRS 9 ncesi pozitif etki, TFRS9 sonrası dönemde mevcut ekonomik dalgalanmalardan dolayı negatif etkisi olduğu görülmektedir.

Kanat (2020) araştırmasında TFRS 9 standardına geçmeden önceki karşılık hesaplamalarını ve geçişten sonraki yenilikleri ele almıştır. Çalışmanın yöntem ve analiz kısmında Türkiye Bankalar Birliği verileri kapsamında aktif büyüklük sıralamasında ilk 10 da olan bankalardan 5 tanesi seçilerek, ilgili bankaların kredi portföyü üzerinde TFRS 9 standardına standardından önce ve sonra beklenen kredi zararı hesaplamasının değişimi araştırılmıştır. Araştırma sonucunda TFRS 9 standardının beklenen zarar karşılıklarını azaltıcı etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Karaarslan ve Gülhan (2020) alışmalarında Türkiye BİST'de halka açık olan 10 bankanın finansal tablolarında ekirdek Sermaye Yeterliliği Oranı (SYO) ve Sermaye Yeterliliği Standart Oranı'nda (SYSO) Aralık 2017 ve Ocak 2018 verilerinin oranları karşılaştırılarak yeni uygulamanın gerçekleşen etkileri incelenip Türkiye'deki ve Avrupa'daki bankaların finansal durum tablolarındaki analiz sonucu öngörüler karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak Türkiye'de TFRS 9'a geçiş sonrası halka açık bankaların finansal tabloları incelendiğinde Avrupa Bankacılık Otoritelerinin ngrleri ile aynı yönde, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu ngrleri ile ters yönde toplam karşılık tutarında artış olduğu ortaya çıkmıştır. Toplam karşılık tutarında artışın ertelenen vergi varlığı tutarındaki artışa oranının da arttığı gözlemlenmiştir.

Köksal vd. (2020) alışmalarında bankacılık sektöründeki kredi karşılıklarının TFRS 9'a uyumlu hale getirilmesini ve bu değişimin seçilen 7 bankaya etkisini TFRS 9 uygulama öncesini kapsayan 2016-2017 dönemine ilişkin çeyreklik 8 dönem verisi ile uygulamanın yürürlüğe girmesinden sonraki dönem olan 2018-2019 dönemi çeyreklik 8 dönem verisi ile hesaplayarak analiz etmiştir. Analiz sonucunda standardın uygulanması durumunda bankaların finansal tablolarının bu durumdan olumsuz etkilendiği belirlenmiştir.

Us (2020) alışmasında TFRS 9'un kredi sınıflandırması ve karşılıkları üzerindeki etkisini Türkiye'de faaliyet gösteren seçilmiş bankalar için incelemiştir. Sonuç olarak TFRS 9'un uygulanmasından sonra bankacılık sektöründe izlemedeki krediler ile diğer alacak kalemlerinde

artış yaşandığı tespit edilmiştir. Ancak yapılan analizler, söz konusu artışın, kamu bankalarında, özel ve yabancı sermayeli bankalara kıyasla daha sınırlı düzeyde gerçekleştiğini ortaya koymuştur. Donuk alacakların ise toplam kredilere oranında artış olduğu ancak yine kamu bankalarında bu artışın daha sınırlı olduğunu dikkat çekmiştir. Sorunlu krediler, kârlılık ve diğer önemli değişkenlerde bankanın mülkiyetinin öneminin yansısı bankaların varlıklarındaki büyüklüklerinin de önemi vurgulanmaktadır.

Arslan ve Zaif (2021) araştırmalarında BİST 30’da işlem gören 8’i finansal 16’sı finansal olmayan 24 şirket için 2019 yılı finansal tabloları verileri üzerinden beklenen kredi zararlarının ölçümündeki farklar incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre bu kuruluşlar farklı kredi risk yönetimi ve farklı niteliklere sahip olduklarından finansal kuruluşlarda daha çok genel yaklaşım kapsamında temerrüt olasılığı yöntemi kullanılırken, finansal olmayan kuruluşlarda basitleştirilmiş yaklaşım yöntemleri kullanılmıştır.

Çiftçi (2021) tarafından yapılan çalışmada 2019 yılı bir banka verileri kullanılarak tüketici kredi örneği ile TFRS 9 kapsamında kredilerin beklenen kredi zararı, muhasebeleştirilmesi ve raporlanması ele alınmıştır. Sonuç olarak TFRS 9’dan sonraki uygulamalara göre; bankaların kredilerine beklenen kredi zararı modeli kapsamında kredi risk politikaları ve iç sistemlerine uygun bir şekilde karşılık tutarı ayırması gerektiğini vurgulanmıştır.

Güdelci (2021) çalışmasında Covid-19 salgınının sebep olduğu belirsizlikler ile özellikle finansal durumu zayıf küçük işletmeler ve beklenen kredi zararlarının tüm işletmelerin ticari alacakları için nasıl belirlenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Sonuç olarak Covid-19’un yarattığı ekonomik kriz ve belirsizliklerden dolayı zayıf ve orta büyüklükteki şirketler finansal varlıkları üzerindeki etkilerini tam olarak belirleyememektedir.

Saygılı vd. (2021) TFRS 9 standardında yer alan değer düşüklüğü modelinin bankaların finansal tablolarındaki kredi riski ve bankacılık sektöründeki etkisini araştırmıştır. Çalışma kapsamında BDDK sitesinde bulunan bağımsız denetimden geçmiş mevduat bankaları içerisinde ve analiz durumu uygun verilere sahip 18 adet mevduat bankasının 2017 dönem sonu verileri ile 2018 dönem başı verileri araştırmaya dahil edilmiştir. TFRS 9 kapsamında kredi riskinde sektörel olarak dağılım oranlarına bakılarak ilgili sektörler; tarım, sanayi, inşaat, hizmetler ve diğer olarak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma kapsamında araştırma sonucunda kredi riskinde önemli artış, temerrüt ve beklenen kredi zararı karşılıkları kapsamındaki sektörel dağılımlar incelendiğinde en fazla dağılımın hizmet sektöründe olduğu ve en az dağılımın da tarım sektöründe olduğu belirlenmiştir.

Sevinç (2021) büyüme, enflasyon, işsizlik ve döviz kuru makro ekonomik değişkenlerinin takipteki banka kredilerine etkisini incelemiştir. Çalışmada 2005Q1-2019Q3 dönemi çeyreklik verileri ile ARDL modeli ve Toda-Yamamoto Nedensellik testi kapsamında analizler yapılmıştır. ARDL modeline ilişkin sonuçlar incelendiğinde ekonomik büyüme ve enflasyonun takipteki kredi oranını düşürdüğü, işsizlik ve döviz kuru değişkenlerinin ise takibe düşen kredi oranını artırdığı tespit edilmiştir. Ayrıca sonuçlara göre tüm açıklayıcı değişkenlerden takipteki kredilere doğru bir nedensellik ilişkisinin olduğu, fakat işsizlik oranı ile takipteki krediler arasında çift yönlü nedensellik olduğu belirlenmiştir.

Telci (2021) çalışmasında günümüzde faaliyeti sonlanmış örnek bir portföy yönetim şirketinin finansal raporlarını kullanarak TFRS 9 standardının Portföy Yönetim Şirketlerinin finansal tablolarına etkisini araştırmıştır. Sonuç olarak TFRS 9 standardındaki kredi karşılığı zararına muhasebenin önemlilik kavramı gereği Portföy Yönetim Şirketleri üzerinde etkisinin olmadığı analiz edilmiştir. Bu çıkarımlar ışığında Portföy Yönetim Şirketlerinin mali taahhütler içeren evrak çıkarmaması, mevduat toplayamaması ve kısa vadeli hariç kredi alamamasından dolayı TFRS 9 kapsamında önemli bir finansal yükümlülüğü olmadığı sonucuna varılmıştır.

Borandağ (2022) çalışmasında TMS 39'dan TFRS 9'a geçişin nedenleri ve TFRS 9 kapsamında temerrüt olasılığının hesaplanması ve yeni standardın mali tablolar ve finansal sistem üzerindeki etkisini araştırmıştır. Çalışmada ayrıca örnek bir kredi portföyü müşteri grubu üzerinden temerrüt olasılığı hesaplanması ve makroekonomik değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Uygulamada 2012Q1- 2021Q2 dönemi çeyreklik veriler kullanılmıştır. Makroekonomik değişkenleri temsilen Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE), Dolar Kuru, GSYİH ve Ağırlıklı Ortalama Fonlama Maliyeti değişkenleri kullanılmıştır. Çalışma sonucunda temerrüt olasılıklarının makroekonomik değişkenleri etkilediği vurgulanmıştır.

Özel (2022) çalışmasında Türk bankacılık sektörü için takipteki kredileri etkileyen faktörleri incelemiştir. Bu kapsamda makroekonomik değişkenler ve kredi hacmi ilişkisi VAR yöntemi ile analiz edilmiştir. Çalışmada kullanılan veri seti takipteki krediler ile sanayi üretim endeksi, ağırlıklı ortalama faiz oranları, kredi büyümesi ve döviz kurundan oluşmakta olup, 2005-2019 dönemi aylık verileri kullanmıştır. Çalışma sonucunda sanayi üretim endeksi değişimleri ile takipteki kredi değişimleri arasında ters yönlü bir ilişki olduğu, bunun yanı sıra ağırlıklı ortalama faiz oranları, ortalama döviz kurları ve kredi değişimlerinin takipteki kredi değişimleri üzerinde etkisinin olduğu ve ilgili ilişkinin aynı yönlü olduğu tespit edilmiştir.

Tanyeli (2023) Türkiye'de faaliyette olan kamu ve özel bankaların takip oranlarının TFRS 9 standardı ile uygulamaya geçen beklenen kredi zararı modelinin makroekonomik değişkenlerle

ilişkinini araştırmıştır. Araştırmada yer alan veri seti Haziran 2008 ve Eylül 2022 dönemine ilişkin 58 çeyrek dönemi içermektedir. Çalışma sonucunda kamu bankaları için takip oranlarını en iyi tahmin eden değişkenlerin GSYİH, işsizlik oranı ve TL cinsinden ticari kredi faizlerindeki değişim olduğu tespit edilmiştir. Özel sektör bankaları için ise takip oranlarını belirleyen değişkenlerin GSYİH, tüketici güven endeksi ve dolar cinsinden ticari kredi faizlerindeki değişim olduğu belirlenmiştir.

Kurt (2024) çalışmasında TFRS 9 standardı ile gelen yeniliklerden olan beklenen kredi zararları yönteminin, Türk Bankacılık Sektörüne etkisini araştırmıştır. Ayrıca çalışmada ilgili değişikliğin finansal tablo okuyucularının kullanımları açısından getirdiği avantajlar vurgulanmıştır. Aktif büyüklüklerine göre sektörde önemli payları olan seçilmiş on adet mevduat bankasının 2013-2023 dönemine veriler incelenmiştir. Çalışma sonuçlarına göre TFRS 9 standardı ile uygulamaya giren yeni yaklaşım kapsamında incelenen bankalar ilgili uygulamadan farklı düzeylerde etkilenmiştir. Bu durumun nedeni olarak bankalar arası yorumlamada banka mülkiyetinin önemli belirleyici olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra bankalar özelinde yapılan araştırmalar sonucunda TFRS 9 standardı yürürlüğe girdikten sonrasında yapılan analize göre bankaların aktif büyüklükleri arttıkça, olumsuz etkilerin azaldığı görülmüştür.

Sungur (2024) TMS 39 ile TFRS 9 standartlarının ayrıntıları ve bu standartlar arasındaki farklılıkları inceleyerek; menkul kıymetlerin TFRS 9 standardına göre nasıl raporlanacağına ilişkin Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren iki bankanın bağımsız denetim raporlarına göre bir uygulamaya yer vermiştir. Çalışma sonucunda TFRS 9 standardının uygulamaya başlanması ile araştırma kapsamında yer alan bankalar için itfa edilmiş maliyet ile ölçülen menkul kıymetlerin defter değerinde artış olduğunu tespit etmiştir.

Süner (2024) araştırmasında TFRS 9'un getirdiği yenilikleri örnek bir bankanın 2011-2015 dönemleri için 17.317 adet kredili müşterilerinin verileri ile beklenen kredi zararı karşılıklarını hesaplayarak standart uygulaması için temerrüt olasılığı modelini geliştirmeyi amaçlayarak bankaya olan etkilerini lojistik regresyon analizi ve SPPI testi ile araştırmıştır. Sonuç olarak TFRS 9 Standardı uygulamasının bankacılık sektörü için etkileri olacağını vurgulamıştır.

İlgili literatür incelendiğinde çalışmalarda takip oranlarının büyüme, enflasyon, döviz kuru, işsizlik vb. makroekonomik değişkenlerle olan ilişkisi araştırılarak genel olarak ekonomik büyüme ve enflasyon değişkenlerinin takibe düşen kredi oranını azalttığı, işsizlik ve döviz kuru değişkenlerinin takibe düşen kredi oranlarını artırdığı belirlenmiştir. Bu çalışmaların yanı sıra bankaların sermaye ve kar yönetiminin finansal tablolar üzerindeki etkileri, bankalar ve finansal

kurumlar bakımından kredi ve kira kayıpları için ayrılan karşılıkların durumu, TFRS 9 standardı kapsamındaki hesaplamalarda temerrüt olasılığı modeli ile kredi kaybının azaldığı ve TFRS 9 standardına göre menkul kıymetlerin nasıl raporlandığı araştırılmıştır. Bu çalışma literatürlerde gerçekleştirilen çalışmalar ile karşılaştırıldığında TFRS 9 öncesi enflasyon, döviz kuru ve GSYİH makroekonomik değişkenlerinin bazı bankaların kullandıkları kredilerin takibe düşmelerinin nedeni olduğu görülmektedir. TFRS 9 sonrasında ise, döviz kuru makroekonomik değişkeni bu çalışmada seçilmiş bankaların takip oranlarının nedeni olmadığından herhangi bir etkisi görülmemektedir.

5.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

1990'lı yıllardan itibaren küreselleşme ile bankacılık ve finans sektörü yetersiz denetim ve gözetim sebebiyle oluşabilecek evrensel finansal kriz durumlarına maruz kalmıştır. TMS 39 standardı oluşabilecek ekonomik krizlere karşı önlem alınması hususunda yetersiz kalması oluşabilecek finansal krizlerde finansal varlıklardan kaynaklı kayıpların muhasebeleştirilememesi birçok eleştirilere maruz kalmıştır. TMS 39 standardı yerine gelen TFRS 9 standardı ile beklenen kredi zararlarının hesaplanmasında geleceğe yönelik oluşabilecek kriz durumları için önceden ayrılan zorunlu karşılıklar ile ekonomik önlemler alınması amaçlanmıştır (Tanyeli, 2023).

Kredi, bankalar tarafından gerçek ve tüzel kişilere geri ödemeleri koşulu ile belirli vadede ve belirli maliyet karşılığında borç olarak verilebilir. Finansal aracılık yapan bankalar, kredi verirken kredinin geri ödenmeme riskini de göze almaktadır. Kredinin fiyatı, teminatı, türü ile farklılık gösteren bu risk kredinin geri ödenememe durumunda bankalar açısından maliyet kaybı oluşturmaktadır. Teminatlı kredilerde faiz oranı düşük iken teminatsız yani likide dönüşme oranı düşük olan kredilerde faiz oranı yüksek hesaplanmaktadır. Bankalar bu doğrultuda kredi kullandırdıklarında mevcut kredinin geri ödenememe riskinin oluşabileceğini ve bu durumun en az riskle giderilmesi için kredi kullandırım aşamasında kredilere karşılık ayrılmasını önemsemektedir (Yücememiş ve Sözer, 2011). Muhasebe standartlarından TFRS 9 ile beklenen kredi zararları modelinin bankacılık sektöründe kredilere karşılık ayrılması kredi riski yönetimi açısından önemli etkileri olacağı ve makroekonomik değişkenlerin etkileri ile finansal piyasa gelişmeleri de dikkate alınması gerekliliği durumu benimsenmektedir (Akpelvan, 2019).

Kredilerin takibe düşmesinde birçok içsel ve dışsal faktörler etkili olmaktadır. Şirketlerin sağlıksız büyümelerinden kaynaklı içsel nedenler ve ülke ekonomisinin durgunluğu da dışsal

nedenleri içermektedir. Ekonomik durgunluk yüksek faiz oranları, kur volatilitésinin yol açtığı nedenler siyasi istikrarsızlık ve finansal kuruluşların operasyonel başarısızlıkları risk faktörlerindedir (Yücememiş ve Sözer, 2011).

Bankacılık sisteminde önemli yere sahip olan krediler, 90 günü aşmışında takipteki kredi adı altında banka yönetimi tarafından yakından incelenmektedir. Kredilerin takibe düşmesi bankalar açısından maliyet kaybı ve bankaların takip hesaplarına aktarılan krediler banka için gider oluşturmakta olup bu durum bankaların karlılığını olumsuz etkilemektedir (Yüksel, 2016).

5.3. Araştırmada Veri Seti

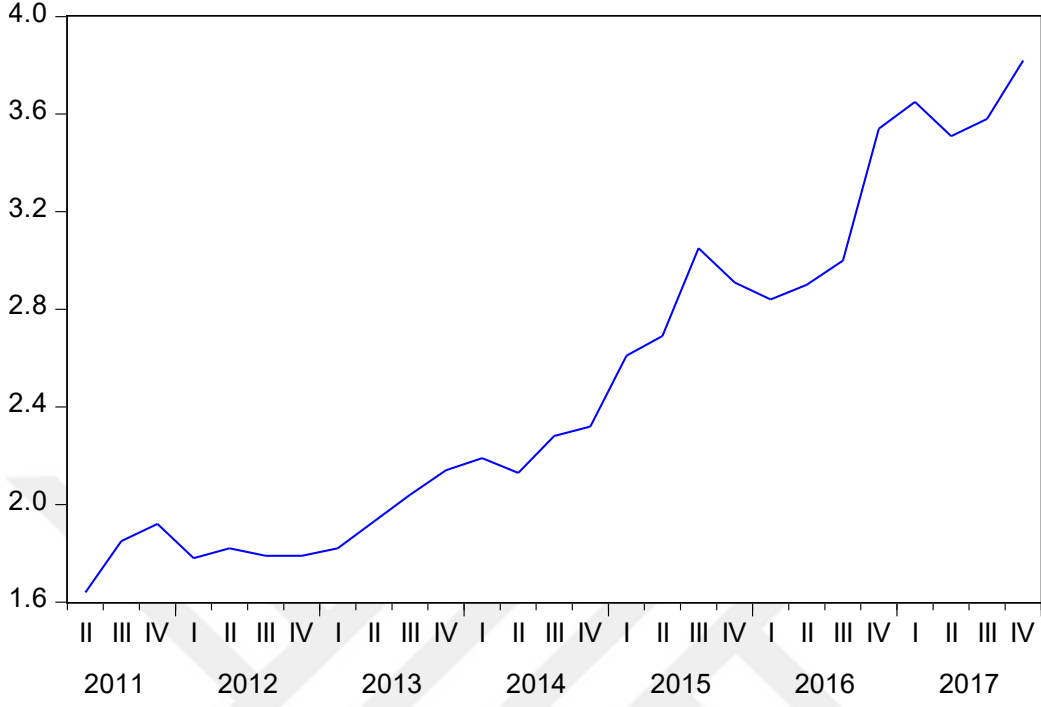
Çalışmada BİST Banka Endeksinde yer alan bankalardan Yapı Kredi Bankası (YKB), İş Bankası (İB), Garanti BBVA (GBBVA), Akbank (AB), VakıfBank (VB) ve Halk Bankası (HB) olmak üzere 6 adet banka seçilmiştir. Seçilen 6 bankanın takip oranları bağımlı değişken olarak çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışmanın bağımsız değişkenleri ise döviz kuru (DK) (usd cinsinden), enflasyon (ENF) ve Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH)'dır. Kredilerin takibe düşmesinde yasal süre 3 ay olduğundan araştırmada kullanılan veriler 2011:Q2-2024:Q3 çeyreklik frekanslı 54 dönemden oluşmaktadır. Tüm değişkenler arasındaki nedensellik ilişkileri zaman serisi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Bu çalışmada 1 Ocak 2018 itibari ile TMS 39 Standardının yerine gelen TFRS 9 Standardı'ndaki değişiklikler doğrultusunda Türkiye'de enflasyon, döviz kuru ve GSYİH makroekonomik değişkenlerinin seçilmiş bankaların takip oranları üzerindeki etkisini araştırmaktadır. Çalışmada enflasyon, döviz kuru ve GSYİH verileri Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) istatistiki veri tabanından; bankaların takip oranları ise Kamuyu Aydınlatmama Platformu (KAP) ortamında yayınlanan finansal raporlardan elde edilmiştir.

TFRS 9 ÖNCESİ DÖNEM Zaman Serisi Grafikleri- (2011Q2-2017Q4)

TFRS 9 SONRASI DÖNEM Zaman Serisi Grafikleri- (2018Q1-2024Q3)

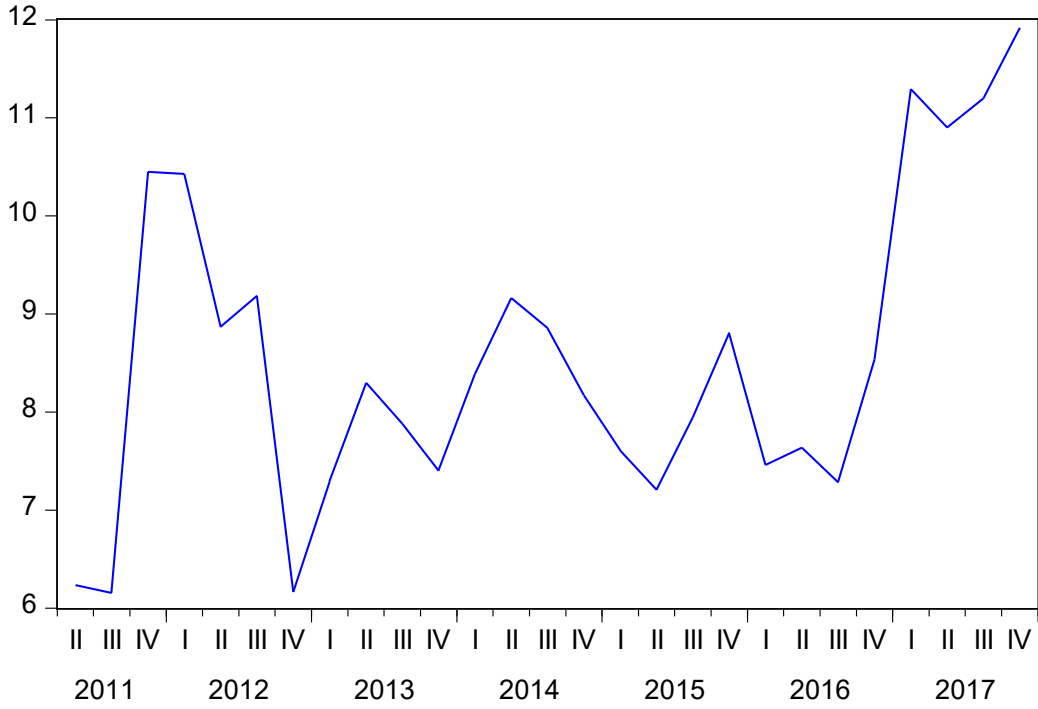
TFRS 9 ÖNCESİ DÖNEM

DOVIZKURU

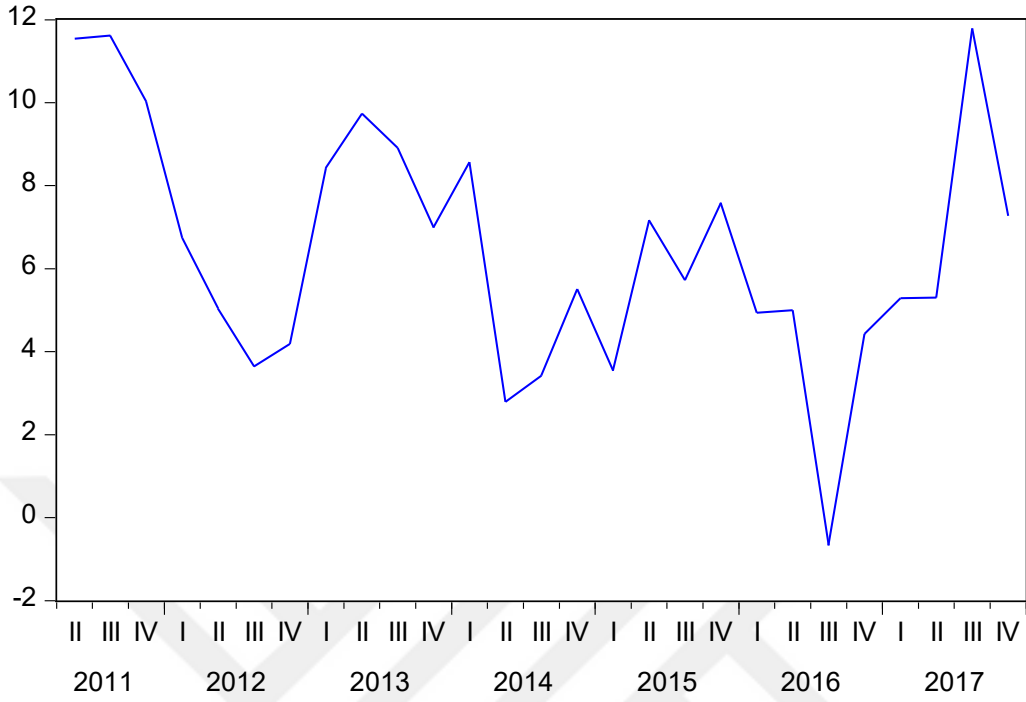
Şekil 5.1. 2011Q2-2017Q4 - Döviz Kuru

ENFLASYON

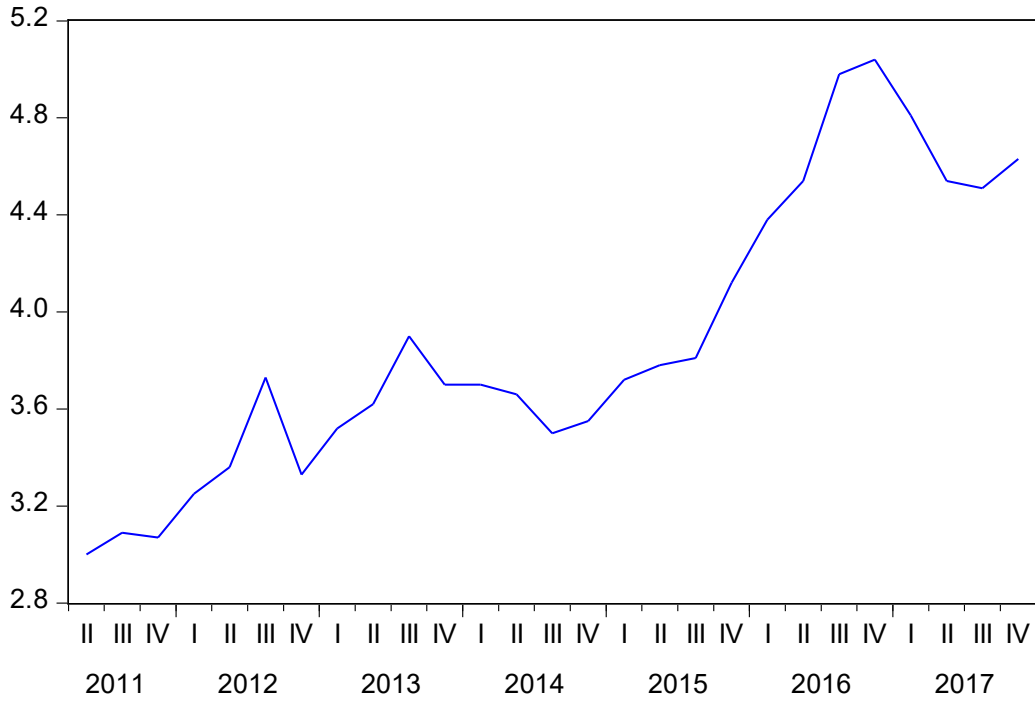
Şekil 5.2. 2011Q2-2017Q4 - Enflasyon

GSYİHBUYUME

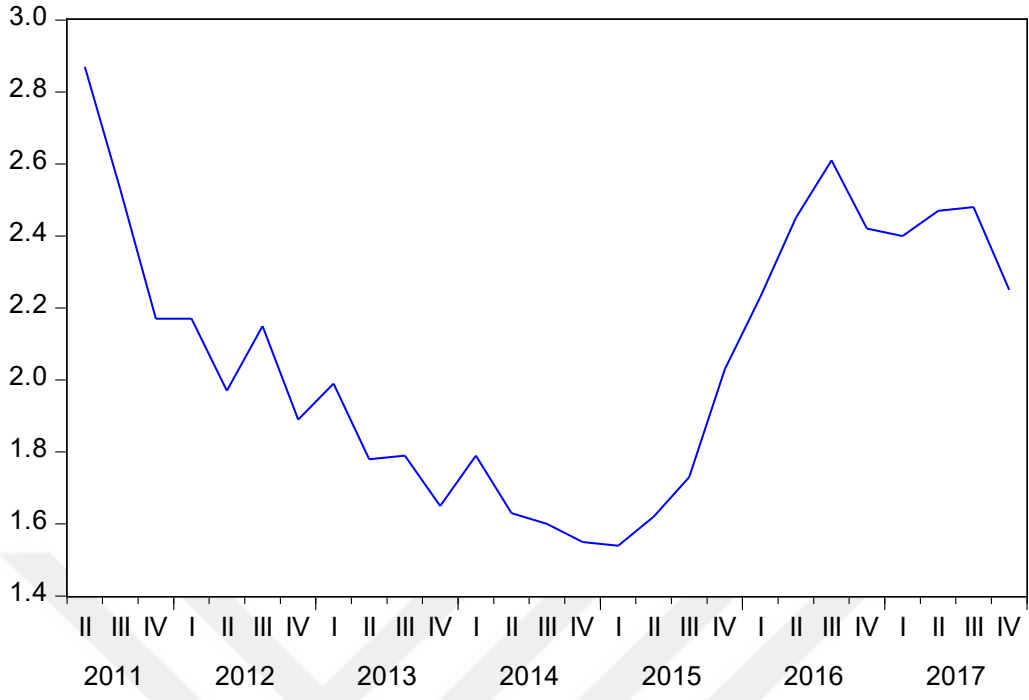
Şekil 5.3. 2011Q2-2017Q4 - GSYİH

YAPIKREDİ

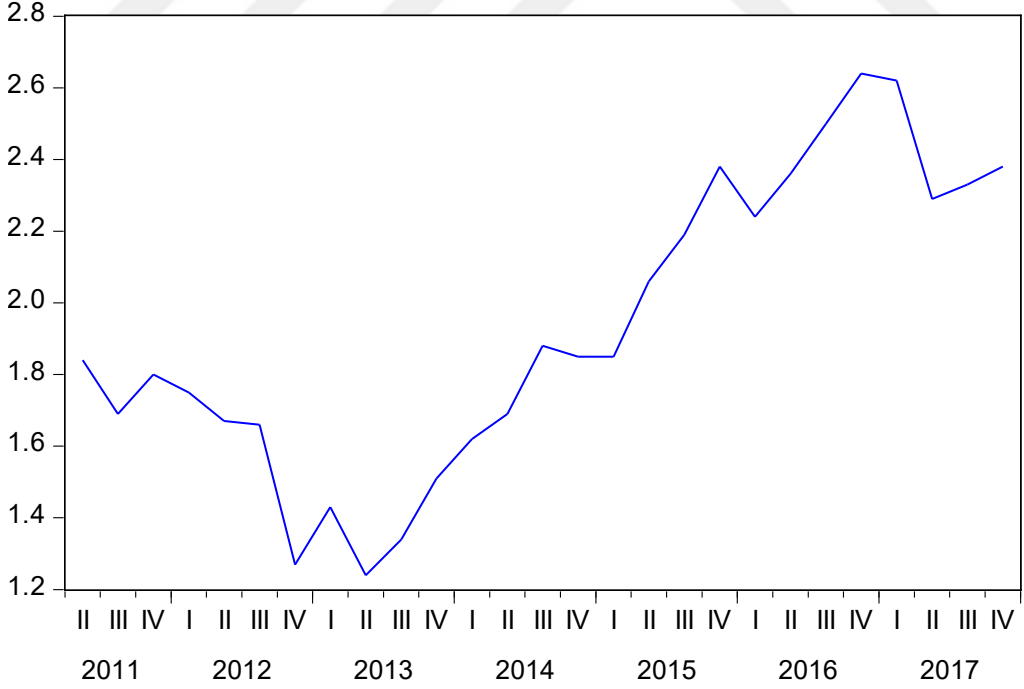
Şekil 5.4. 2011Q2-2017Q4 - YKB Takip Oranı

ISBANK

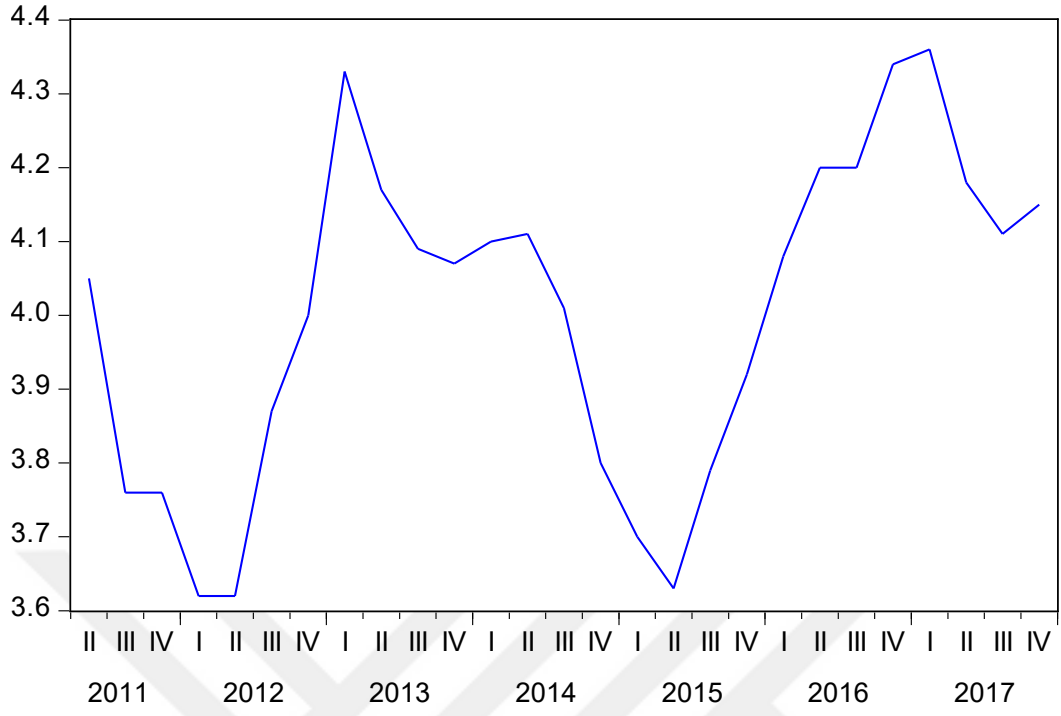
Şekil 5.5. 2011Q2-2017Q4 - İB Takip Oranı

AKBANK

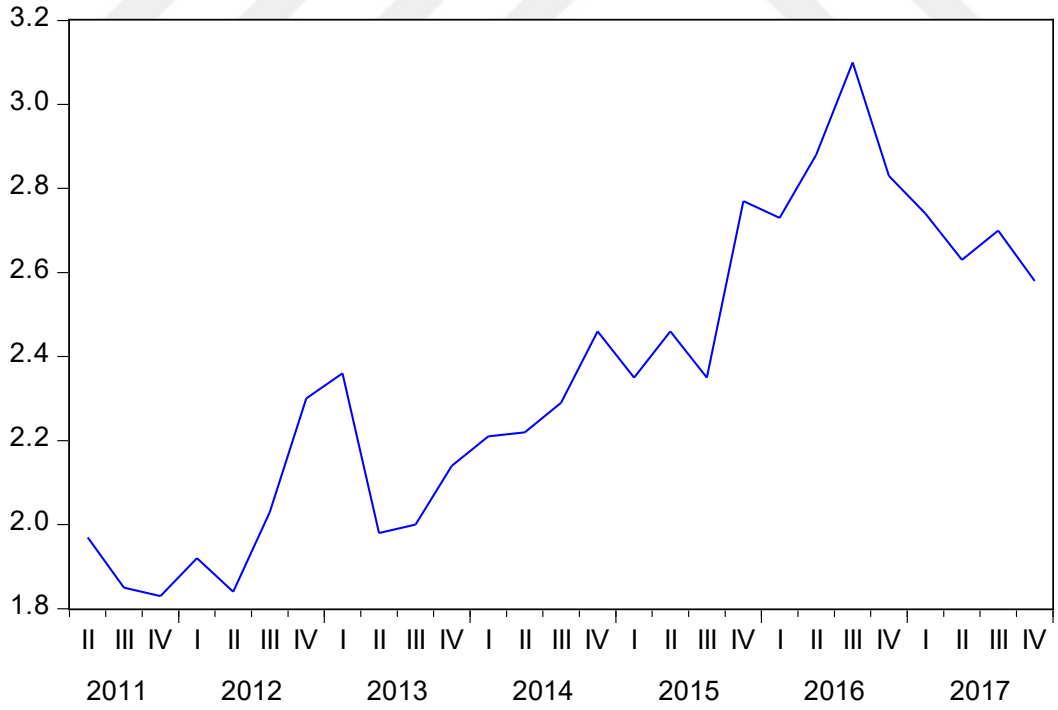
Şekil 5.6. 2011Q2-2017Q4 - AB Takip Oranı

VAKIFBANK

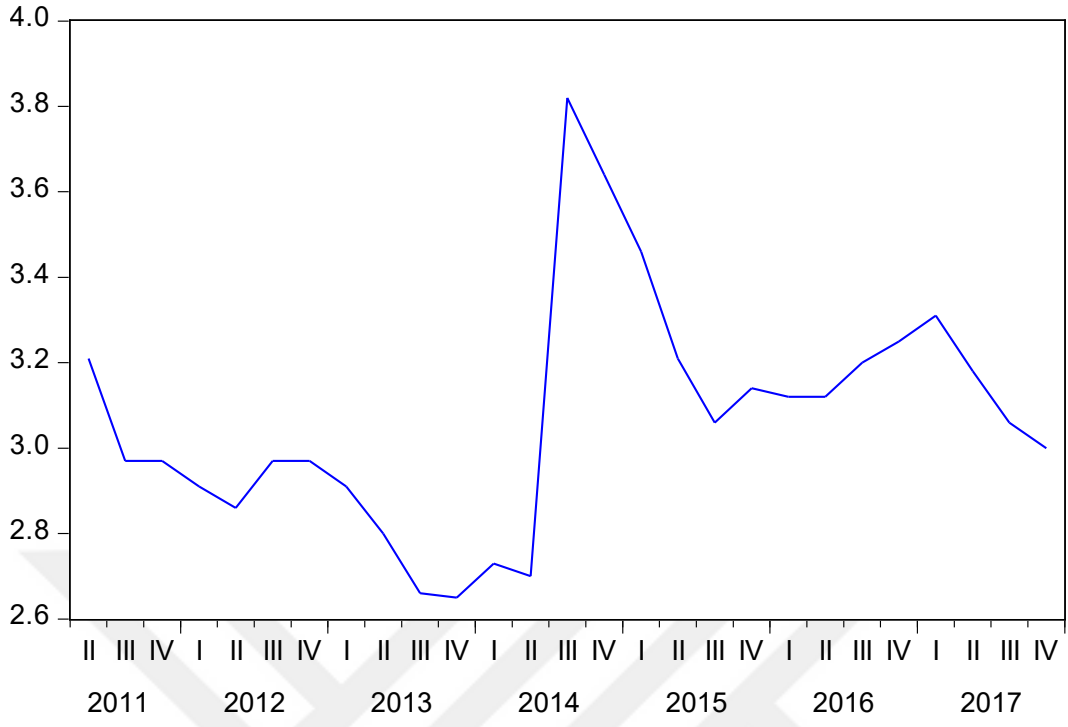
Şekil 5.7. 2011Q2-2017Q4 - VB Takip Oranı

GARANTİBBVA

Şekil 5.8. 2011Q2-2017Q4 - GBBVA Takip Oranı

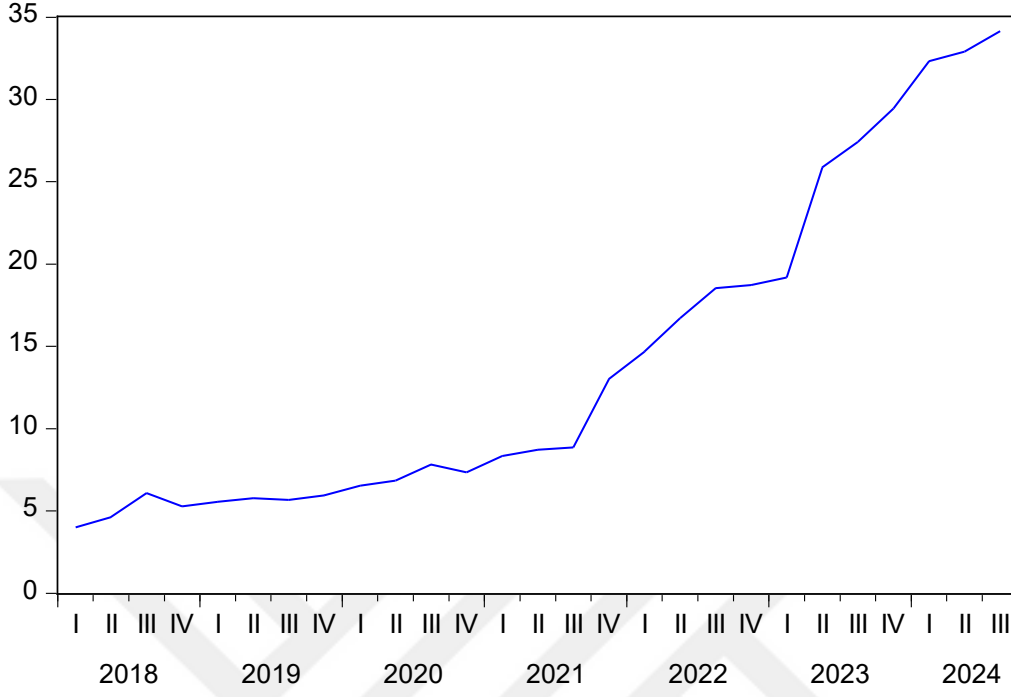
HALKBANK

Şekil 5.9. 2011Q2-2017Q4 - HB Takip Oranı

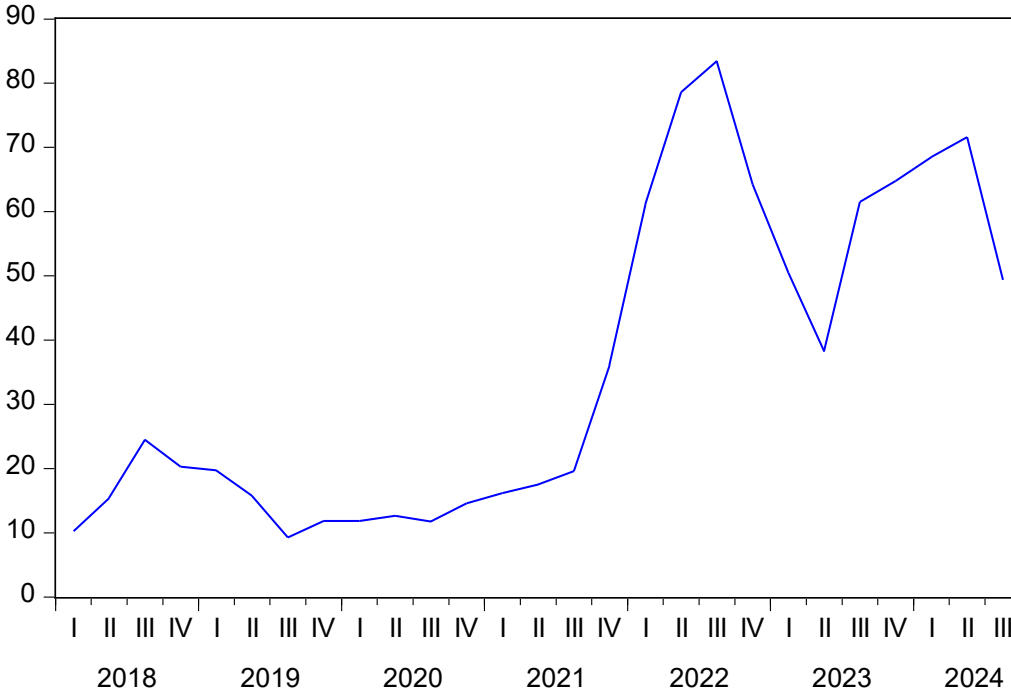
TFRS 9 SONRASI DÖNEM

DOVIZKURU

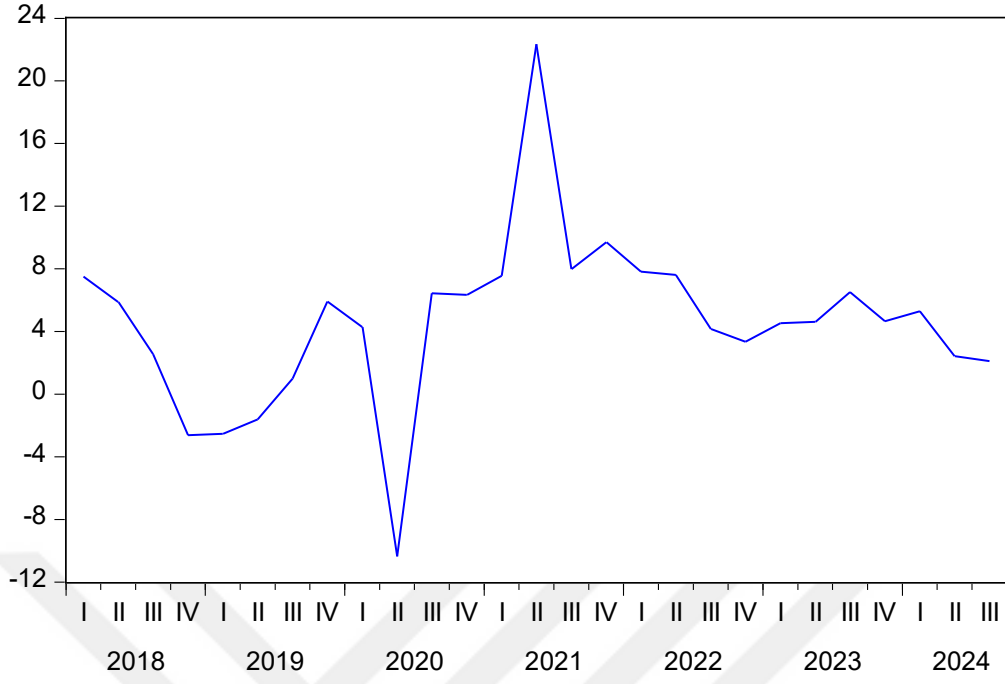
Şekil 5.10. 2018Q1-2024Q3 - Döviz Kuru

ENFLASYON

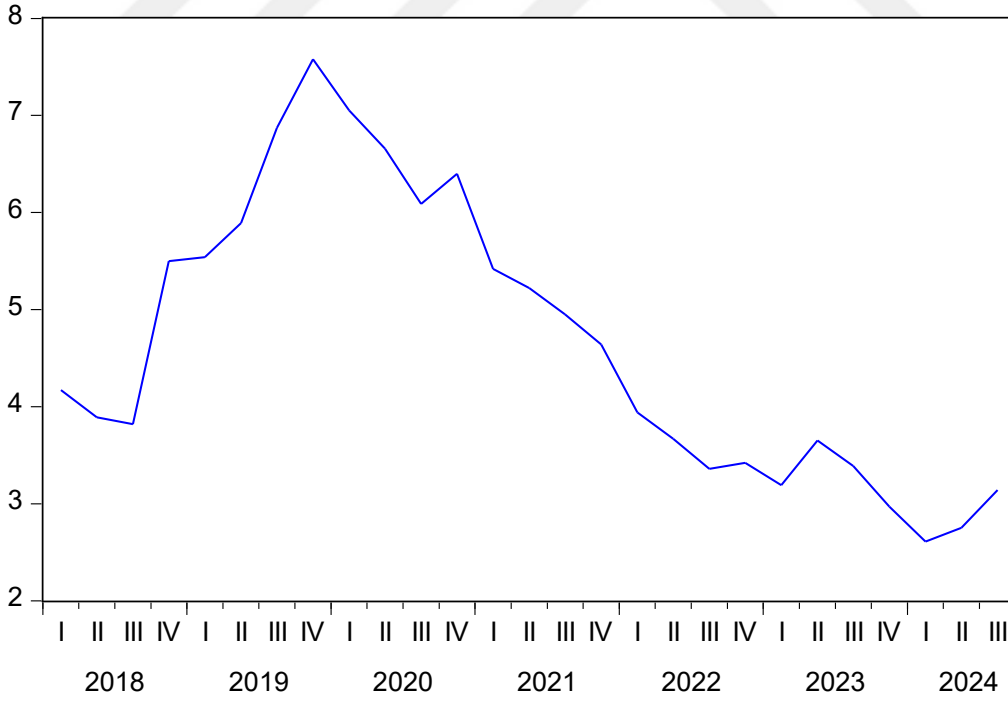
Şekil 5.11. 2018Q1-2024Q3 - Enflasyon

GSYİHBUYUME

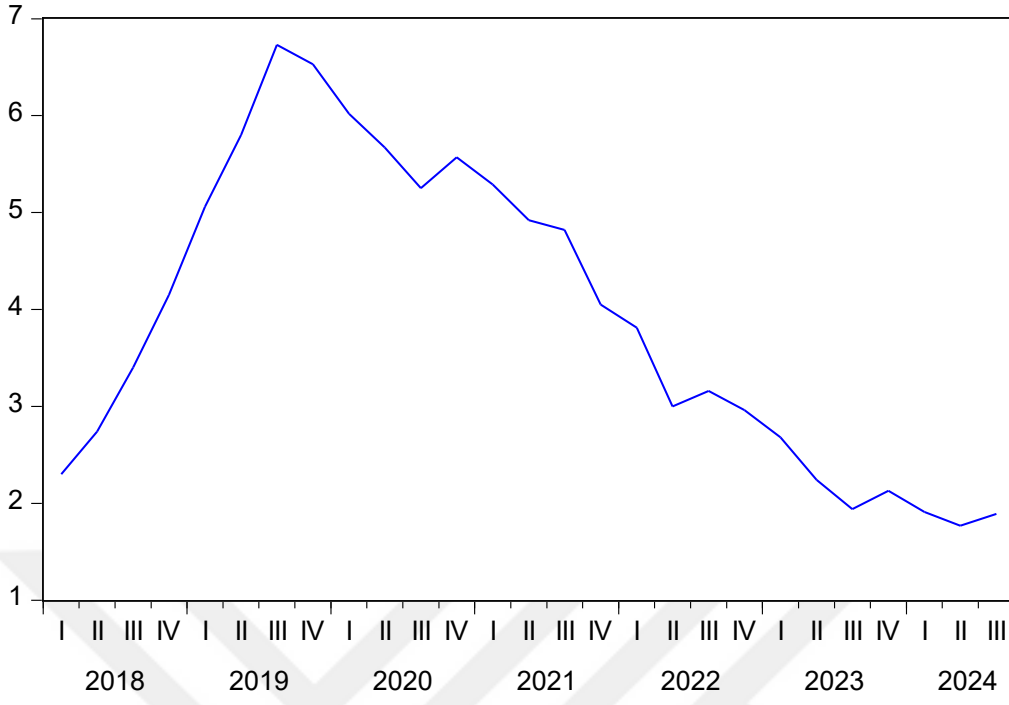
Şekil 5.12. 2018Q1-2024Q3 - GSYİH

YAPIKREDİ

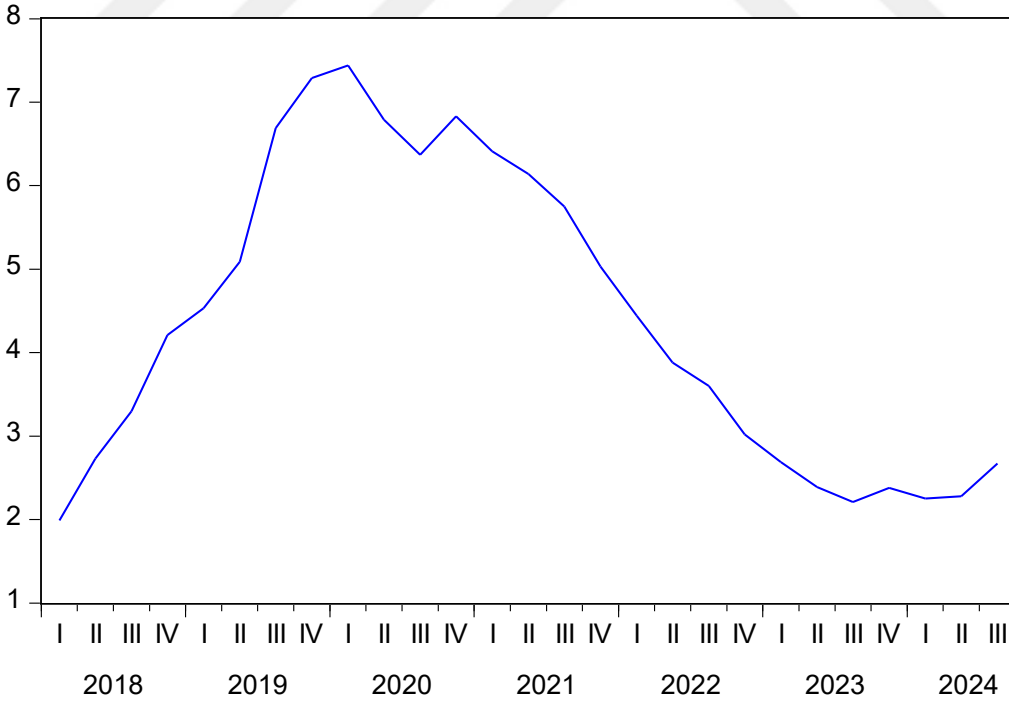
Şekil 5.13. 2018Q1-2024Q3 - YKB Takip Oranı

ISBANK

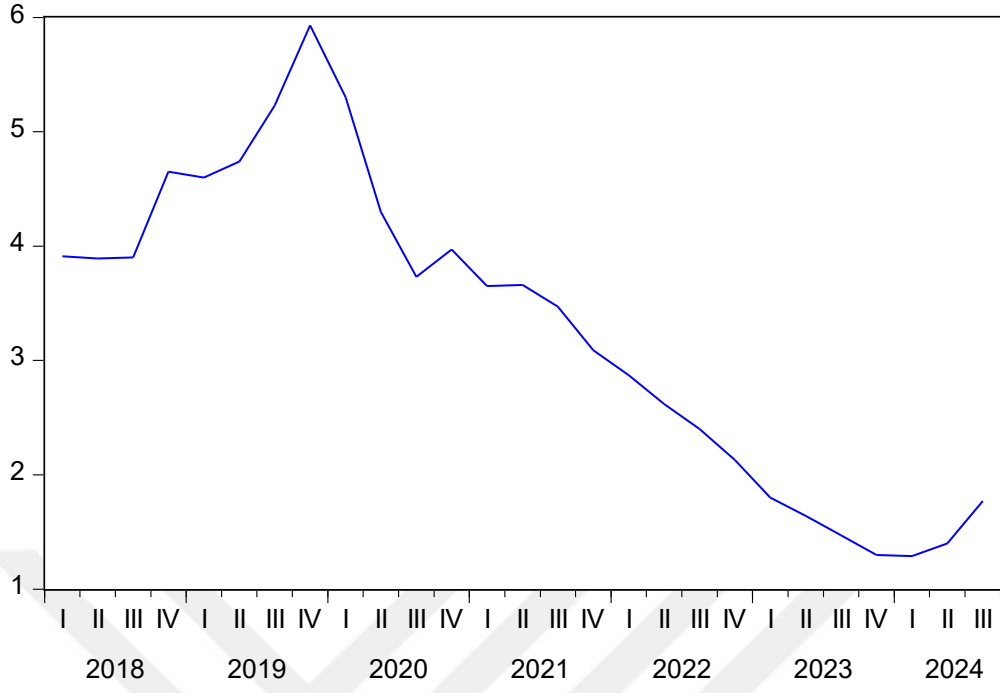
Şekil 5.14. 2018Q1-2024Q3 - İB Takip Oranı

AKBANK

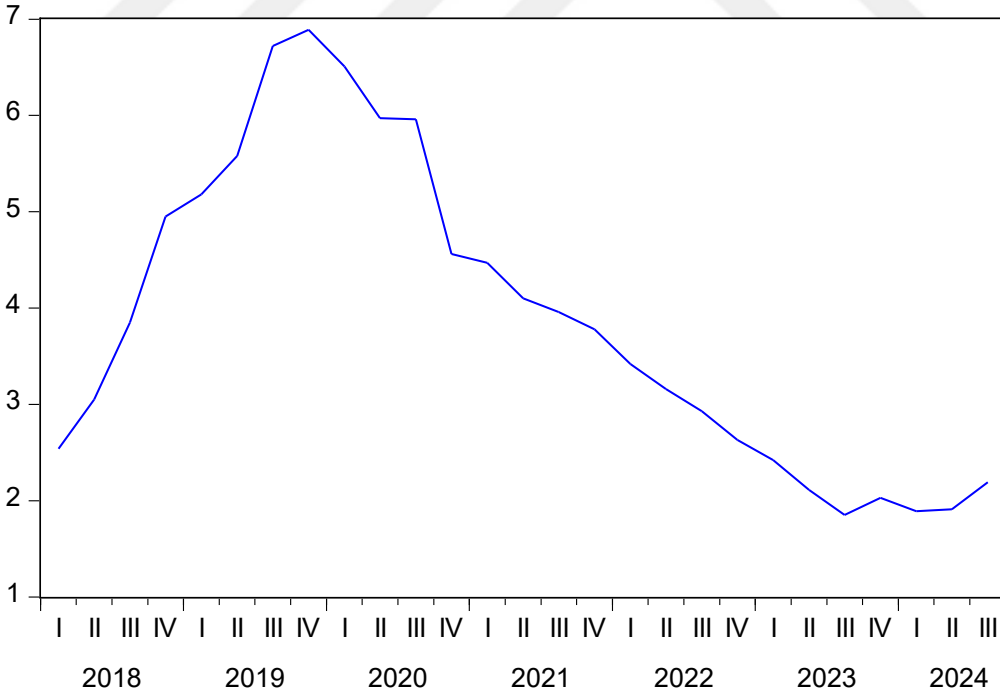
Şekil 5.15. 2018Q1-2024Q3 - AB Takip Oranı

VAKIFBANK

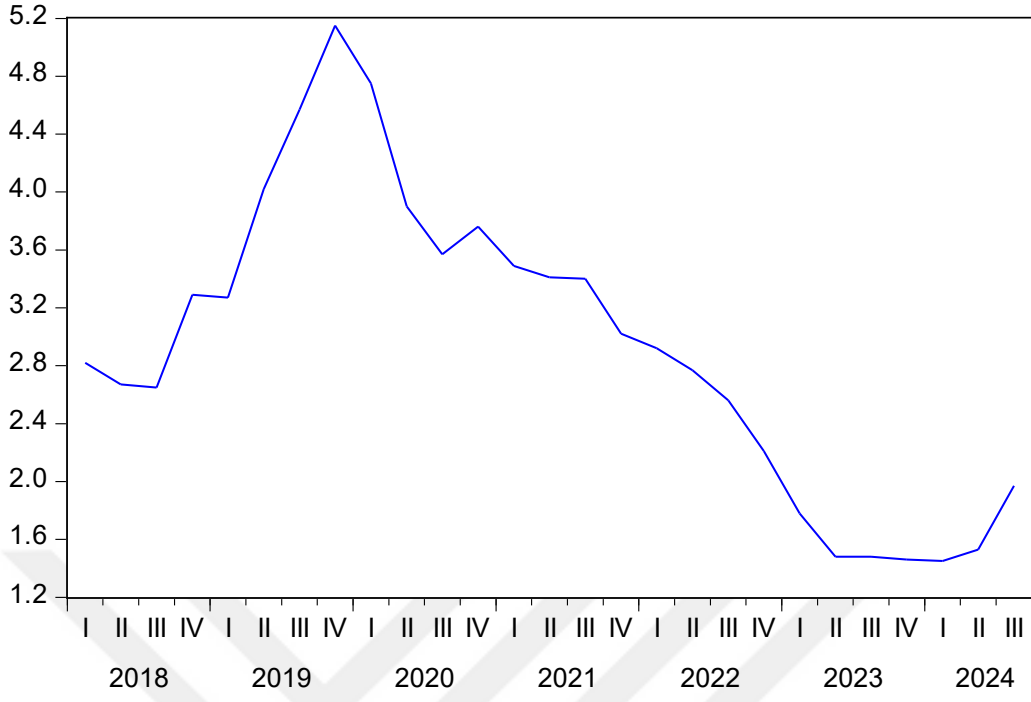
Şekil 5.16. 2018Q1-2024Q3 - VB Takip Oranı

GARANTIBBVA

Şekil 5.17. 2018Q1-2024Q3 - GBBVA Takip Oranı

HALKBANK

Şekil 5.18. 2018Q1-2024Q3 - HB Takip Oranı

5.4. Tanımlı İstatistikler

Tablo 4.1 ve Tablo 4.2’de Yapı Kredi Bankası (YKB), İş Bankası (İB), Akbank (AB), Garanti BBVA (GBBVA), Halk Bankası (HB) ve VakıfBank (VB) takip oranları ile makroekonomik değişkenlerden enflasyon (ENF), döviz kuru (DK) ve Gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) oranlarının zaman serileri TFRS 9 Standardı öncesi ile TFRS 9 Standardı sonrası olarak ayrı şekilde tanımlayıcı istatistik verileri aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 5.1. TFRS 9 Öncesi Verileri İçin Tanımlayıcı İstatistikler

	Maksimu m	Minimu m	Standar t Sapma	Çarpıklı k	Basıklık	Jarque- Bera	Olasılık
YKB	5.040	3.000	0.955	0.474	2.136	1.850	0.396
İB	2.870	1.540	0.376	0.250	1.977	1.457	0.482
AB	2.640	1.240	0.414	0.100	1.911	1.378	0.501
GBBVA	3.100	1.830	0.360	0.208	2.005	1.307	0.520
HB	3.820	2.650	0.278	0.767	3.658	3.139	0.208
VB	4.360	3.620	0.224	-0.278	1.997	1.479	0.477
ENF	11.919	6.154	1.601	0.517	2.427	1.574	0.455
DK	3.820	1.640	0.688	0.529	1.924	2565	0.277
GSYİH	11.790	-0.670	2.982	0.016	2.816	0.038	0.980

Tablo 5.2. TFRS 9 Sonrası Verileri İçin Tanımlayıcı İstatistikler

	Maksimum	Minimu m	Standart Sapma	Çarpıklı k	Basıklık	Jarque- Bera	Olasılık
YKB	7.580	2.610	1.470	0.403	1.900	2.092	0.351
İB	6.730	1.770	1.595	0.188	1.658	2.183	0.335
AB	7.440	1.990	1.847	0.251	1.573	2.572	0.276
GBBVA	6.890	1.850	1.623	0.426	1.931	2.102	0.349
HB	5.150	1.450	1.051	0.201	2.298	0.736	0.691
VB	5.930	1.290	1.364	0.028	1.926	1.299	0.522
ENF	83.452	9.262	25.047	0.560	1.729	3.229	0.198
DK	34.150	4.000	10.024	0.837	2.240	3.804	0.149
GSYİH	22.350	-10.36	5.542	0.358	6.678	15.803	0.000

Bu bölümde, Türkiye'de faaliyet gösteren altı büyük banka olan YKB, İB, AB, GBBVA, HB ve VB'nin takip oranları ile makroekonomik değişkenlerden DK, ENF ve GSYİH için TFRS 9 Standardı öncesi ve sonrası dönemlere ait tanımlayıcı istatistikler yukarıda sunulmuştur. Tanımlayıcı istatistikler, değişkenlerin merkezi eğilim (maksimum, minimum, ortalama) ve dağılım (standart sapma, çarpıklık, basıklık) özelliklerinin yanı sıra, dağılımın normal olup olmadığını test eden Jarque-Bera istatistiği ve ilgili olasılık değerlerini içermektedir.

Tablo 5.1 de, TFRS 9 öncesi döneme ait verileri içermekte olup, ilgili değişkenlerin daha düşük bir varyans sergilediği görülmektedir. Örneğin, Yapı Kredi Bankası'nın takip oranı bu dönemde minimum %3,000 iken maksimum %5,040 seviyesindedir. Standart sapması ise 0.955 olarak ölçülmüş ve çarpıklık değeri pozitif (0.474) olarak belirlenmiştir, bu da dağılımın sağa çarpık olduğunu göstermektedir. Jarque-Bera test sonuçları incelendiğinde, değişkenlerin büyük bir kısmı için normal dağılım varsayımının reddedilmediği (olasılık değeri > 0.05) anlaşılmaktadır.

Tablo 5.2 de ise, TFRS 9 sonrasında, ilgili değişkenlerin dağılımında ve değer aralıklarında önemli değişiklikler meydana geldiğini göstermektedir. Örneğin, Yapı Kredi Bankası'nın takip oranı maksimum %7,580'e ulaşmış, minimum değeri ise %2,610 olarak gerçekleşmiştir. Standart sapma ise 1.470'e yükselmiş, bu da takip oranlarındaki dalgalanmanın arttığını göstermektedir. Enflasyon ve döviz kuru gibi makroekonomik değişkenlerde de benzer şekilde önemli artışlar gözlemlenmiştir. Enflasyon oranı, bu dönemde %83,452 ile oldukça yüksek bir seviyeye ulaşmıştır.

GSYİH oranı için Jarque-Bera testi sonucu, TFRS 9 sonrası dönemde anlamlı ($p < 0.05$) bulunmuş ($p=0.000$), bu da ilgili değişkenin normal dağılım göstermediğini ortaya koymaktadır. Diğer değişkenler için olasılık değerleri 0.05'in üzerinde olup normal dağılım varsayımı genellikle sağlanmaktadır.

Bu tanımlayıcı istatistikler, TFRS 9 uygulamasının ardından bankaların takip oranlarında ve makroekonomik göstergelerde daha fazla oynaklık yaşandığını göstermekte olup, takip eden analizlerde bu değişimin etkileri detaylı olarak ele alınacaktır.

5.5. Araştırmanın Modeli

Finansal sisteme makro ekonomik değişkenlerin etkileri olduğu gibi bankacılık sektöründe de kredilerin takip oranlarına ilgili makroekonomik değişkenlerin etkileri birbirleriyle ilişkilendirilebilmektedir. Özellikle de muhasebe standartları bankaların verilerini finansal tablolarına doğru ve eksiksiz bir şekilde yansıtmasında oldukça etkilidir.

Bu çalışmada 2018 Ocak ayında TMS 39 standardının yerini TFRS 9 standardına bırakması ile olumlu etkiler olacağı düşünülerek TFRS 9 standardı öncesi ve sonrası için istatistiksel modeller oluşturularak TFRS 9 ile bazı olumlu analiz sonuçları literatürdeki önceki çalışmalardan farklı olarak BİST Banka Endeksinde yer alan seçilmiş bankaların takip oranları ile makroekonomik değişkenlerden enflasyon, döviz kuru ve GSYİH arasında analizler ele alınmaktadır. Değişkenler arasındaki ilişkinin yeni standart ile farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. İlgili modellerde değişkenlerinde TFRS 9 standart öncesine Türkiye Finansal Raporlama Standardı 9 Öncesi (TFRS9Ö), TFRS 9 standart sonrası için ise Türkiye Finansal Raporlama Standardı 9 Sonrası (TFRS9S) ifadeleri yer almaktadır.

TFRS 9 Standardı öncesi 2011Q2-2017Q4 dönemine ait regresyon modelleri aşağıdaki gibidir:

$$YKB(TFRS9Ö) = \alpha + \beta_1.DK(TFRS9Ö) + \beta_2.ENF(TFRS9Ö) + \beta_3.GSYİH(TFRS9Ö) + \varepsilon \quad (5.1)$$

$$İB(TFRS9Ö) = \alpha + \beta_1.DK(TFRS9Ö) + \beta_2.ENF(TFRS9Ö) + \beta_3.GSYİH(TFRS9Ö) + \varepsilon \quad (5.2)$$

$$AB(TFRS9Ö) = \alpha + \beta_1.DK(TFRS9Ö) + \beta_2.ENF(TFRS9Ö) + \beta_3.GSYİH(TFRS9Ö) + \varepsilon \quad (5.3)$$

$$VB(TFRS9Ö) = \alpha + \beta_1.DK(TFRS9Ö) + \beta_2.ENF(TFRS9Ö) + \beta_3.GSYİH(TFRS9Ö) + \varepsilon \quad (5.4)$$

$$GBBVA(TFRS9Ö) = \alpha + \beta_1.DK(TFRS9Ö) + \beta_2.ENF(TFRS9Ö) + \beta_3.GSYİH(TFRS9Ö) + \varepsilon \quad (5.5)$$

$$HB(TFRS9Ö) = \alpha + \beta_1.DK(TFRS9Ö) + \beta_2.ENF(TFRS9Ö) + \beta_3.GSYİH(TFRS9Ö) + \varepsilon \quad (5.6)$$

TFRS 9 Standardı sonrası 2018Q1-2024Q3 dönemine ait regresyon modelleri aşağıdaki gibidir:

$$YKB(TFRS9S) = \alpha + \beta_1.DK(TFRS9S) + \beta_2.ENF(TFRS9S) + \beta_3.GSYİH(TFRS9S) + \varepsilon \quad (5.7)$$

$$İB(TFRS9S) = \alpha + \beta_1.DK(TFRS9S) + \beta_2.ENF(TFRS9S) + \beta_3.GSYİH(TFRS9S) + \varepsilon \quad (5.8)$$

$$AB(TFRS9S) = \alpha + \beta_1.DK(TFRS9S) + \beta_2.ENF(TFRS9S) + \beta_3.GSYİH(TFRS9S) + \varepsilon \quad (5.9)$$

$$VB(TFRS9S) = \alpha + \beta_1.DK(TFRS9S) + \beta_2.ENF(TFRS9S) + \beta_3.GSYİH(TFRS9S) + \varepsilon \quad (5.10)$$

$$GBBVA(TFRS9S) = \alpha + \beta_1.DK(TFRS9S) + \beta_2.ENF(TFRS9S) + \beta_3.GSYİH(TFRS9S) + \varepsilon \quad (5.11)$$

$$HB(TFRS9S) = \alpha + \beta_1.DK(TFRS9S) + \beta_2.ENF(TFRS9S) + \beta_3.GSYİH(TFRS9S) + \varepsilon \quad (5.12)$$

İlgili modellerde TFRS 9 standart öncesine TFRS9Ö, TFRS 9 standart sonrası için ise TFRS9S ve YKB (Yapı Kredi Bankası), İB (İş Bankası), AB (AkBank), VB (VakıfBank), GBBVA (Garanti BBVA) ve HB (Halk Bankası) şeklinde kısaltılarak kullanılmıştır.

Çalışmada gelecekte oluşması mümkün temerrüt olasılığı modelinin tahmin edilmesi hususunun modelimizde seçilmiş bankalara ait takip oranları bağımlı değişken olarak belirlenmiş ve takip oranları belirlenirken aşağıda yer alan formül (5.13) kullanılmıştır.

$$Takip Oranı = \frac{\text{Takipteki Alacaklar (Brüt)}}{\text{Toplam Nakdi Krediler}} \quad (5.13)$$

5.6. Araştırmanın Hipotezi

Model geliştirmede kullanılan 2011Q2-2017Q4 ve 2018Q1-2024Q3 çeyreklik dönemlerinde BİST Banka Endeksi'nde faaliyet gösteren seçilmiş 6 bankanın takip oranları ve makroekonomik değişkenler olan enflasyon, döviz kuru ve GSYİH'nın TFRS 9 standardı kullanımı öncesi ve sonrası için zaman serisi analizleri yapılarak değişkenlerin birbirleri ile ilişkileri araştırılacaktır.

Araştırılan literatür çalışmalarında da enflasyon, döviz kuru ve GSYİH ya ilişkin değişkenlerin takipteki kredilerin tahmininin belirleyici olduğu görülmektedir (Tanyeli, 2023).

Seçilmiş bankalar için kurulacak hipotezler şöyledir:

H_0 = Makroekonomik değişkenler takip oranları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi yoktur.

H_1 = Makroekonomik değişkenler takip oranları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi vardır.

H_0 hipotezi kabul edilmesi durumunda bankaların takipteki kredilerinin oranlarının yüksekliği finansal piyasalardaki ekonominin bulunduğu durumdan etkilenmediğini ortaya koyarak kredi ödemelerindeki gecikmelerin bu makroekonomik değişkenlerden bağımsız gerçekleştiğini kabul etmektedir. Tersisi durumda da sonuçların anlamlı olmadığı sonucu oluşacaktır.

5.7. Araştırmanın Yöntemi

Finansal sistemde karar vericiler açısından değişkenler arasındaki ilişkiyi tahmin etmek için zaman serileri analizinin ortaya çıkardığı sonuçları tahmin etmek oldukça önemlidir. Zaman serisi bir değişkenin farklı zamanlardaki belirli bir dönemden diğer döneme kadar devamlılık gösteren değerler kümesidir. Zaman serisi analizinde yapılan ampirik çalışmalarda verilerin durağan olduğu varsayılır ve dolayısıyla durağan olmayan zaman serileri durağan hale getirilir (Özgür, 2019).

Çalışmanın metodolojik kısmında amaç, değişkenler arasında ilişki olup olmadığını araştırarak varsa bu ilişkinin yönüne ilişkin bilgi vermektir. Öncelikle serilerin durağanlığı Fourier ADF birim kök testi ile test edilecektir. Sonrasında değişkenler arasındaki nedensellik durumunun tespiti için Fourier-Granger nedensellik testi ve Toda Yamamoto nedensellik testi

uygulanacaktır. Bu iki test değişkenler arasındaki ilişkinin yönü ve değişkenlerin birbirleriyle olan etkileşimleri hakkında bilgi vermektedir.

5.7.1. Fourier ADF birim kök testi

Dickey ve Fuller (1979) ve Phillips-Peron (1988) birim kök testleri, doğrusallık varsayımına dayanarak serilerin durağan olup olmadığını belirlemek için kullanılan ilk yöntemlerdendir. Ancak her model doğrusal ve durağan olmadığı gibi yapısal kırılmalarda oluşabileceğinden bu durum testin gücünün zayıflamasına neden olmaktadır. Perron (1989), Zivot ve Andrews (1992), Lee ve Strazicich (2003, 2004) birim kök testleri ise yapısal kırılmaları inceleyen testlerde testin kırılma sayısı ve testin formu önceden bilinmediğinden eleştiri konusu olmaktadır (Güriş vd., 2020). Enders ve Lee (2012) Fourier ADF testinin en önemli özelliği ise serilerdeki kırılmaların sayısını, yerlerini ve formunu önceden bilinmesine gerek olmamasıdır (Mike ve Alper, 2020).

Fourier ADF testinin kullanılma nedeni, serilerdeki doğrusal olmayan kısmı sinüs ve cosinüs fonksiyonları ile açıklayıp bilinmeyen kırılmalara izin vermektir. Bu test sert ve kısmi kırılmaların yumuşak geçişli olmasını ve serilerden ayrılmamasını sağlamaktadır. Testin bir diğer amacı, serilerdeki kırılmalarda beklenmedik durumlar gerçekleşiyor ise; kukla değişken kullanılarak bu kırılmaların tespitini sağlamaktır (Hepkorucu ve Genç, 2017).

Araştırmada Enders ve Lee (2012) tarafından geliştirilen Fourier ADF birim kök testi uygulanarak mevcut değişkenlerin durağanlık durumları tespit edilmekte ve ele alınan dönem için yapısal kırılmalar hesaba katılmaktadır. Enders ve Lee (2012) Fourier ADF testinin kullanılma nedeni, serilerdeki doğrusal olmayan kısmı sinüs ve cosinüs fonksiyonları kullanarak bilinmeyen kırılmaları tespit etmektir. Bu test sert ve kısmi kırılmaların yumuşak geçişli olmasını ve serilerden ayrılmamasını sağlamaktadır (Hepkorucu ve Genç, 2017).

Enders ve Lee (2012) Fourier ADF testi için aşağıda yer alan denklemi kullanmışlardır. Enders ve Lee (2012) Fourier ADF testine ilişkin test istatistiği aşağıda formül (5.14) yardımıyla hesaplanmaktadır.

$$y_t = y_0 + y_1 \cdot \sin\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) + y_2 \cdot \cos\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) + v_1 \quad (5.14)$$

Formülde $\pi=3,1415$ (pi sayısı), t = trend, T = örneklem büyüklüğü, k = frekans değerini ifade etmektedir.

5.7.2. Fourier Granger nedensellik testi

Granger (1969) tarafından geliştirilen Granger Nedensellik analizi vektör otoregresif modeline (VAR) dayanarak değişkenler arasındaki ilişkilerin yönünü ve sebep-sonuç ilişkisini araştırmaktadır. Değişkenler arasında belirlenen nedensellik ilişkisi çift veya tek yönlü olabilmektedir (Saritaş vd., 2018). Granger nedensellik analizi modeli, yapısal ekonomik bir model olmayıp geleceğin öngörüsü değildir. Bu model değişkenler arasındaki nedensellik sınamalarının oluşmasını amaçlamaktadır (Takım, 2010). Granger (1969) nedensellik testinde serilerin birinci farkları alınmaktadır. Serilerin farklarının alınması bilgi kaybına sebep olacağından Toda-Yamamoto (1995) nedensellik yöntemi geliştirilmiştir. Nazlıoğlu vd. (2016) bu yönteme Fourier fonksiyonlarını ekleyerek yapısal kırılmalı değişkenleri modele dahil ederek yeni yöntem geliştirmişlerdir. Nazlıoğlu vd. (2016) tarafından geliştirilen formül (4.15)'deki modelde sabit terimlerin zaman içerisinde değişmediği varsayımı genişletilerek yapısal kırılmalar modelde bulunmamaktadır.

$$y_t = \alpha_{(t)} + B_1 y_{t-1} + \dots + \beta_p + d \max y_{t-(p+dmax)} + \varepsilon_t \quad (5.15)$$

Formül 5.15' de $\alpha(t)$ zaman bileşeni, y_t ve ε_t katsayı matrisleri, içsel değişkenler ve hata terimlerini temsil etmektedir. Fourier fonksiyonlarının oluşturulduğu modellerde tarih, sayı ve şeklini daha öncesinde öngörülemez. Bundan dolayı süreci geliştirmek ve Fourier fonksiyonlarını kurulan modele dahil etmek için kurulan model formül (5.16)'de belirtilmektedir.

$$a_t = \alpha_0 + \sum_{k=1}^n \alpha_1 k \cdot \sin\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) + \sum_{k=1}^n \alpha_2 k \cdot \cos\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) \quad (5.16)$$

Formül 5.16' da n = frekans sayısı, T = gözlem sayısı ve k = frekans değeri ile gösterilmektedir. n frekans sayısı için elde edilecek büyük bir değer olması durumunda stokastik parametre varyasyonuna neden olabilir ve aşırı uyuma sorunu oluşabilir. Bu yüzden formül (5.17) de modelde tek bir Fourier frekansından oluşabilecek bu sorunu kesitlerin tarihine, sayısına ve şekline bakılmaksızın ortadan kaldırabilmektedir.

$$a_t = \alpha_0 + \alpha_1 k \cdot \sin\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) \cdot \alpha_2 k \cdot \cos\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) \quad (5.17)$$

5.7.3. Fourier Toda-Yamamoto nedensellik testi

Aşağıdaki denklemde 6 Tek frekanslı Fourier Toda-Yamamoto nedensellik yöntemi VAR modeline dahil edilen trigonometrik fonksiyonlarla belirtilmektedir. Fourier Toda-Yamamoto

yönteminde de yokluk hipotezi seriler de nedensellik bulunmadığını göstermektedir (Yurtkan, 2020 s.69).

$$y_t = \alpha_0 + \alpha_1 k \cdot \sin\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) + \alpha_2 k \cdot \cos\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) + \beta_i y_{t-1} + \dots \quad (5.18a)$$

$$+ \beta_p + d \max y_{t-(p+dmax)} + \varepsilon_t \quad (5.18b)$$

Çalışmada, değişkenler arasındaki nedensellik ilişkilerinin varlığını ve yönünü analiz edebilmek amacıyla, zaman serilerinde yapısal kırılmaların varlığı dikkate alınarak geliştirilmiş nedensellik testlerinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda, Enders ve Jones (2015) tarafından geliştirilen Fourier Granger nedensellik testi ile Nazlıoğlu ve diğerleri (2016) tarafından geliştirilen Fourier Toda-Yamamoto nedensellik testi uygulanmıştır. Birim kök testleri sonucunda serilerin aynı düzeyde durağan (aynı bütünleşme derecesine sahip) olması durumunda Fourier Granger nedensellik testi tercih edilmiştir. Öte yandan, serilerin farklı bütünleşme derecelerine sahip olması hâlinde, nedensellik ilişkilerinin analizinde Fourier Toda-Yamamoto yaklaşımı kullanılmıştır. Her iki test de zaman serilerinde olası yapısal kırılmaları Fourier yaklaşımı ile modelleyerek geleneksel nedensellik testlerinin sınırlılıklarını aşmayı hedeflemektedir (Akman vd., 2024).

5.8. Ampirik Bulgular

5.8.1. Fourier ADF birim kök testi

Çalışmada Fourier ADF birim kök testi kullanılmış olup Tablo 5.3’de araştırmada kullanılan verilerin TFRS 9 öncesi için Fourier ADF birim kök testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.3. TFRS 9 Öncesi İçin Fourier ADF Birim Kök Testi Sonuçları (2011Q2-2017Q4)

		Seviye	Birinci Fark
TAKİP ORANI	YKB	-2.16 (2)	-3.92(2)*
	İB	-3.40 (2)	-4.26 (1)*
	AB	-3.60 (1)	-4.19 (1)*
	GBBVA	-3.13 (2)	-4.15(1)*
	HB	-4.06 (2)**	-
	VB	-5.60 (2)***	-
ENF		-3.31(1)	-3.44 (5)*
DK		-1.72(4)	-4.51 (4)***
GSYİH		-5.55(1)***	-

Not: Fourier ADF k=1 kritik değerler %1=-4.95, %5=-4.35, %10=-4.05, ***, ** ve * değerleri sırasıyla %1, %5 ve %10 anlam düzeylerinde serilerin durağan olduğunu göstermektedir ve parantez içindeki rakamlar Fourier sayısını göstermektedir.

Tablo 5.4’de araştırmada kullanılan verilerin TFRS 9 sonrası için Fourier ADF birim kök testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.4. TFRS 9 Sonrası İçin Fourier ADF Birim Kök Testi Sonuçları (2018Q1-2024Q3)

		Seviye	Birinci Fark
TAKİP ORANI	YKB	-2.01(4)	-5.96(1)***
	İB	-3.40 (4)*	-
	AB	-2.89 (1)	-5.15(1)***
	GBBVA	-2.12 (3)	-5.34 (1)***
	HB	-3.00 (1)	-4.16 (1)*
	VB	-2.97 (1)	-4.34(1)*
ENF		-3.83 (2)**	-
DK		-4.86 (1)**	-
GSYİH		-3.31 (1)	-4.08 (2)**

Not: Fourier ADF k=1 kritik değerler %1=-4.95, %5=-4.35, %10=-4.05, ***, ** ve * değerleri sırasıyla %1, %5 ve %10 anlam düzeylerinde serilerin durağan olduğunu göstermektedir ve parantez içindeki rakamlar Fourier sayısını göstermektedir.

Tablo 5.3’de yer alan TFRS 9 öncesi döneme ilişkin birim kök testi sonuçlarına göre YKB, İB, AB ve GBBVA’ya ait takip oranları ve enflasyon ile döviz kuru serileri düzey değerlerinde durağan olmadığı tespit edilmiş olup, birinci fark alındığında bu serilerin durağanlaştığı görülmektedir. Diğer yandan HB ve VB’in takip oranları ile ekonomik büyüme serisi ise düzey değerlerinde durağandır.

TFRS 9 sonrası dönemi temsil eden Tablo 5.4’e göre ise YKB, AB, GBBVA, HB ve VB’a ait takip oranları ve ekonomik büyüme değişkenleri birinci fark değerlerinde durağandır. Ancak İş Bankasına ait takip oranı ile birlikte enflasyon ve döviz kuru verileri de düzey değerlerinde durağandır.

5.8.2. Fourier nedensellik testleri (Granger nedensellik testi ve Fourier Toda Yamamoto nedensellik testi)

Tablo 5.5 ve Tablo 5.6’de Fourier Granger Nedensellik ve Fourier Toda Yamamoto Nedensellik Test Sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.5. Fourier Granger Nedensellik ve Fourier Toda Yamamoto Nedensellik Test Sonuçları (2011Q2-2017Q4)

	Yöntem	Test İstatistiği	Asimptotik Anlamlılık	Bootstrap Anlamlılık
ENF → YKB	FGN	3.903	0.142	0.185
ENF → İB	FGN	17.507	0.000***	0.004***
ENF → AB	FGN	0.736	0.692	0.694
ENF → GBBVA	FGN	5.188	0.075	0.100
ENF → HB	FTYN	0.129	0.719	0.706
ENF → VB	FTYN	5.114	0.164	0.248
DK → YKB	FGN	7.468	0.006***	0.008***
DK → İB	FGN	2.563	0.278	0.309
DK → AB	FGN	0.868	0.648	0.675
DK → GBBVA	FGN	7.123	0.068*	0.091*
DK → HB	FTYN	0.269	0.604	0.581
DK → VB	FTYN	1.150	0.284	0.923
GSYİH → YKB	FTYN	2.480	0.289	0.310
GSYİH → İB	FTYN	0.630	0.730	0.754
GSYİH → AB	FTYN	6.299	0.043**	0.050**
GSYİH → GBBVA	FTYN	32.822	0.000***	0.001***
GSYİH → HB	FGN	0.106	0.744	0.739
GSYİH → VB	FGN	0.651	0.722	0.725

Not : FGN: Fourier Granger Nedensellik ve FTYN: Fourier Toda Yamamoto Nedensellik. *, **,*** sırasıyla %1, % 5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir. (*p<0.10, **p<0.05, ***p<0,01)

Fourier nedensellik testi sonuçlarına göre; Tablo 5.5'deki 2011Q2-2017Q4 çeyreklik dönemlerinde belirlenmiş analiz sonuçlarında enflasyondan İB takip oranına ve döviz kurundan ise YKB takip oranına aynı seviyede %99 güvenilirlikte tek yönlü nedensellik ilişkisi olduğu saptanmıştır. Bu durumda TFRS 9 Standardı öncesinde enflasyon verisinde artış veya azalış İB takip oranını etkilemektedir. Aynı dönemde döviz kurundan GBBVA takip oranına aynı seviyede %90 güvenilirlikle tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Bu durumda Tablo 5.5 'e göre döviz kurundaki değişim GBBVA takipteki kredilerinde değişime sebep olmaktadır. Yine aynı çeyreklik dönemde farklı seviyelerde GSYİH dan Akbank takip oranına %95 güvenilirlikle ve GSYİH büyümesinden Garanti BBVA takip oranına da %99 güvenilirlikle tek

yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiş olup Akbank ve Garanti BBVA kredi takip oranlarının GSYİH değişkeninden etkilendikleri ve kullandıkları kredilerinde gecikmeler olması durumunda takibe düşmelerinde etkisi olduğu görülmektedir.

Bu çalışma kapsamında elde edilen bulgular, seçili bankaların makroekonomik değişkenlere karşı duyarlılıklarının farklılaştığını göstermektedir. YKB, İB, AB ve GBBVA bankaları özel bankalardır. Özel bankalar, piyasa odaklı yapıları ve daha rekabetçi kredi tahsis süreçleri nedeniyle makroekonomik dalgalanmalara karşı daha kırılğan bir yapı sergilemekte, bu da kredi geri ödeme performanslarının enflasyon, döviz kuru ve büyüme oranları gibi faktörlerden daha fazla etkilenmesine neden olmaktadır. Özellikle 2011–2017 dönemi Türkiye ekonomisinde yaşanan yapısal kırılmalar bu tür testlerde yakalanabilecek değişimlere neden olmuştur. HB ve VB kamu bankalarıdır. Kamu bankaları ise çoğunlukla kamu politikalarıyla uyumlu şekilde hareket etmekte ve sosyal sorumluluk taşıyan kredi programlarına daha fazla ağırlık vermektedir. Bu durum, onları makroekonomik dalgalanmalara karşı daha dirençli kılmakta veya istatistiksel olarak anlamlı etkilerin ölçülmesini zorlaştırmaktadır.

Tablo 5.6. Fourier Granger Nedensellik ve Fourier Toda Yamamoto Nedensellik Test Sonuçları (2018Q1-2024Q3)

	Yöntem	Test İstatistiği	Asymptotik Anlamlılık	Bootstrap Anlamlılık
ENF → YKB	FTYN	0.573	0.751	0.739
ENF → İB	FGN	7.363	0.025**	0.049**
ENF → AB	FTYN	0.344	0.842	0.839
ENF → GB	FTYN	0.207	0.902	0.897
ENF → HB	FTYN	0.215	0.898	0.893
ENF → VB	FTYN	31.829	0.000***	0.000***
DK → YKB	FTYN	1.472	0.689	0.692
DK → İB	FGN	0.873	0.350	0.358
DK → AB	FTYN	0.269	0.604	0.579
DK → GB	FTYN	0.016	0.900	0.898
DK → HB	FTYN	0.025	0.987	0.989
DK → VB	FTYN	0.172	0.918	0.923

Tablo 5.6. (Devamı) Fourier Granger Nedensellik ve Fourier Toda Yamamoto Nedensellik Test Sonuçları (2018Q1-2024Q3)

GSYİH→YKB	FGN	0.261	0.610	0.631
GSYİH→İB	FTYN	3.748	0.290	0.350
GSYİH→AB	FGN	6.904	0.075*	0.112
GSYİH→GBBVA	FGN	10.797	0.005***	0.009***
GSYİH→HB	FGN	0.810	0.847	0.838
GSYİH→VB	FGN	9.660	0.022**	0.044**

Not : FGN: Fourier Granger Nedensellik ve FTYN: Fourier Toda Yamamoto Nedensellik. *, **,*** sırasıyla %1, % 5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir. (*p<0.10, **p<0.05, ***p<0,01)

Tablo 5.6’da yer alan bulgular incelendiğinde ise, GSYİH’den AB takip oranına %90 güvenilirlikle ve GSYİH’den GBBVA takip oranına da %99 güvenilirlikle tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiş olup AB ve GBBVA kredi takip oranlarının GSYİH değişkeninden etkilendikleri ve kullandıkları kredilerinde gecikmeler olması durumunda takibe düşmelerinde etkisi olduğu görülmektedir. Diğer yandan enflasyon değişkeninden İB takip oranına %95 güvenilirlikle tek yönlü nedensellik ve enflasyondan VB takip oranına farklı seviyelerde %99 güvenilirlikte tek yönlü nedensellik ilişkisi olduğu saptanmıştır. Bu durumda Tablo 5.6’deki analiz sonuçlarına göre enflasyondaki değişim sadece İB ve VB takip oranlarının değişime sebep olmaktadır. GSYİH’den AB, GBBVA, VB takip oranlarına tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiş olup büyümede değişim gözlemlenince ilgili bankaların takipteki kredi oranları değişmektedir.

Bu sonuçlar, ekonomik büyümedeki değişimlerin bankaların kredi geri ödeme performansları üzerinde heterojen etkiler yarattığını, özellikle bazı büyük ölçekli bankalarda kredi riskini artırıcı bir etki doğurduğunu ortaya koymaktadır.

Bu bulgular, TFRS 9’un “beklenen kredi zararları” yaklaşımının etkisiyle bankaların kredi risklerini daha hassas bir biçimde ölçmeye başlamasıyla birlikte, makroekonomik dalgalanmaların daha görünür hale geldiğini desteklemektedir. Ayrıca, kamu ve özel bankaların makroekonomik koşullara duyarlılıklarındaki farklılıklar, bankaların sermaye yapısı, kredi portföyü kompozisyonu ve risk yönetim stratejileri bağlamında detaylandırılabilir.

Nedensellik testi sonuçlarına göre Tablo 5.5 ve Tablo 5.6 birlikte yorumlandığında ilgili bankalar için seçilen makroekonomik değişkenlerin her bankaya aynı etkiyi göstermediği tespit edilmiştir. TFRS 9 sonrasında ilave olarak enflasyondan VB takip oranlarına doğru nedensellik

bağı da oluşmaktadır. GBBVA ve YKB için TFRS 9 öncesi döviz kurundan takip oranlarına doğru tespit edilen tek yönlü nedensellik ilişkisine TFRS 9 sonrasında rastlanmamıştır.

TFRS 9'un uygulanmasıyla birlikte Türk bankacılık sistemi, dışsal şoklara karşı daha dirençli hale gelmiştir. Test sonuçlarında gözlemlenen nedensellik zayıflamaları, bankaların makroekonomik değişkenlere daha az bağımlı hale geldiğini ve riskin daha önceden ölçülerek kontrol altına alındığını ortaya koymaktadır. Bu durum, özellikle küresel dalgalanmaların ve ülke içi ekonomik belirsizliklerin arttığı dönemlerde finansal istikrar açısından oldukça önemlidir. Bankaların sermaye yeterlilik oranlarının korunması, kredi büyümesinin sürdürülebilir düzeyde kalması ve şeffaflık ilkeleri çerçevesinde raporlama yapılması, TFRS 9 ile birlikte daha sağlam bir çerçeveye oturtulmuştur.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ekonomik krizler ve finansal olumsuzluklar, muhasebe standartları gereği kredilere ayrılan karşılıkların finansal tablolara gecikmeli yansıtılmasından kaynaklı olarak kullanılan standartların yeniden düzenlenmesine sebebiyet vermiştir. Bu bakımdan bu çalışmanın ana konusunu oluşturan finansal araçlara ilişkin olarak da TFRS 9 Finansal Araçlar standardı uygulanmaya başlanmıştır. TFRS 9 standardı ile beklenen kredi zararlarının hesaplanmasında kullanılan kredilerin riskli durumlarını geleceğe dönük, krediye özgü, makroekonomik ve piyasaya özgü gelişmeler doğrultusunda önemsenerek bankaların finansal tablolarında uygulanmasının gerekliliği benimsenmiştir. TFRS 9, 1 Ocak 2018 tarihinden itibaren geçerli olmuş ve TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardının yerine uygulanmaya başlanmıştır. Bu çalışmada TFRS 9 standardı ile beklenen kredi zararı modeli ve TFRS 9 standardı uygulaması öncesinde kullanılan gerçekleşen zarar modeli karşılaştırılarak, TFRS 9'un makroekonomik değişkenler ve bankaların takip oranları ile etkileşimi analiz edilmiştir.

Finansal sistemde oldukça önemli bir yere sahip olan bankalar, kredilerin kullanılmasından sonra geri ödenememe riski bakımından sorun yaşayabilmektedir. Geri ödenemeyen krediler, bankaların kârlılıklarını azaltmaktadır. Bankaların takipteki kredilerini etkileyen birçok unsur bulunmaktadır. Bu unsurlar arasında enflasyon, döviz kuru ve Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) vb. makroekonomik değişkenleri yer almaktadır.

TFRS 9 standardının getirdiği yenilikler ile bankaların kullandığı kredilere ayırdıkları karşılıkların bankaların finansal tablolarına olumlu etkilerinden bahseden bu çalışmada, seçilmiş bankaların takip oranları bağımlı değişken ve makro ekonomik değişkenlerden enflasyon, döviz kuru ve GSYİH bağımsız değişkenler olarak yer almakta ve ilgili değişkenlerin aralarındaki ilişki araştırılmaktadır.

Bu çalışmada 2011Q2-2024Q3 dönemi için seçilmiş bankaların takip oranları bağımlı değişken ve makroekonomik değişkenlerden enflasyon, döviz kuru ve GSYİH bağımsız değişkenler olarak kullanılmıştır. Enflasyon, döviz kuru ve GSYİH bağımsız değişkenlerine ilişkin veriler TCMB portalından edinilmiştir. Seçilmiş bankaların takip oranları ise bankaların KAP ortamında yayınladıkları finansal raporlardan elde edilmiştir. Ampirik araştırmada öncelikle verilerin durağanlıklarının tespit edilmesi için Fourier ADF Birim Kök Testi yapılmıştır. İlgili test ile seviyede durağanlık tespit edilemeyince birinci farklar alınarak durağanlık sağlanmıştır. Çalışmanın devamında Fourier Granger Nedensellik ve Fourier Toda Yamamoto Nedensellik

testleri ile bağımsız değişkenler olarak seçilen enflasyon, döviz kuru ve GSYİH bağımlı değişken olarak seçilen 6 bankanın takip oranlarına doğru tek yönlü nedensellik ilişkisine bakılmıştır.

Ampirik araştırma sonuçlarına göre TFRS 9 standardının yürürlüğe girmesinden önceki dönem için seçili bankaların kredi takip oranları ile makroekonomik değişkenler enflasyon, döviz kuru ve GSYİH arasındaki nedensellik ilişkileri incelendiğinde; Fourier nedensellik testi sonuçlarına göre enflasyonun İş Bankası'nın, döviz kurunun ise Yapı Kredi ve Garanti BBVA'nın takip oranlarını %90–99 güvenilrlikle tek yönlü nedensellik ilişkisi ile etkilediği belirlenmiştir. Ayrıca, GSYİH'nin Akbank ve Garanti BBVA'nın takip oranları üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu saptanmıştır. Bu bulgular, TFRS 9 öncesinde makroekonomik değişkenlerin banka bazında takipteki krediler üzerinde belirleyici rol oynadığını göstermektedir.

TFRS 9 sonrası dönemde yapılan analizler, makroekonomik değişkenlerin bankaların kredi takip oranları üzerindeki etkisinin banka bazında farklılaştığını göstermiştir. GSYİH'dan Akbank, Garanti BBVA ve VakıfBank'ın takip oranlarına tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Enflasyon değişkeni ise yalnızca İş Bankası ve VakıfBank'ın takip oranlarını anlamlı düzeyde etkilemiştir. Ayrıca, TFRS 9 sonrası enflasyondan VakıfBank'a yönelik yeni bir nedensellik ilişkisi oluşmuştur. Öte yandan, TFRS 9 öncesi dönemde döviz kuru ile Garanti BBVA ve Yapı Kredi arasında gözlenen nedensellik ilişkileri, TFRS 9 sonrası dönemde geçerliliğini yitirmiştir.

TFRS 9 öncesi dönemde döviz kuru, özellikle Yapı Kredi Bankası ve Garanti BBVA üzerinde etkilidir. TFRS 9 sonrası dönemde ise makroekonomik değişkenlerin etkisi banka bazında azalmış ve döviz kurunun etkisi ortadan kalkmıştır. Enflasyon makroekonomik değişkeni yalnızca İş Bankası ve VakıfBank için etkili olurken, GSYİH ise İş Bankası, VakıfBank ve Garanti BBVA için etkili olmuştur.

Çalışmada elde edilen analiz sonuçları literatürde yer alan çalışmalar ile karşılaştırıldığında Skala (2014), Şahbaz ve İnkaya (2014) ve Sevinç (2021), makroekonomik değişkenlerin kredi performansı üzerinde belirleyici etkileri olduğunu ortak şekilde ortaya koyması bakımından bu çalışmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Araştırma sonuçları genel olarak incelendiğinde elde edilen bulgular, TFRS 9'un getirdiği beklenen kredi zararları yaklaşımıyla birlikte bankaların makroekonomik dalgalanmalara karşı daha duyarlı hale geldiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra banka özelinde ise farklılıklara rastlanmaktadır. TFRS 9'un uygulanmasıyla birlikte Türk bankacılık sistemi, makroekonomik

değişkenlere karşı daha az bağımlı ve dışsal şoklara karşı daha dirençli hale gelmiştir. Nedensellik ilişkilerindeki zayıflama, risklerin önceden ölçülüp kontrol altına alındığını göstermektedir. Bu gelişme, finansal istikrarın korunması açısından önemli olup; sermaye yeterliliği, sürdürülebilir kredi büyümesi ve şeffaf raporlama açısından daha sağlam bir yapı oluşturmuştur.

Çalışmada farklı bulgulara rastlanması her banka için farklı müşteri sınıfından kaynaklı olduğundan, müşterilerin kredi ödeme düzen ve düzensizliklerini gösteren davranış durum profillerinden olabileceği durumu ile de açıklanabilir. Uzun süreli ekonomik olumsuzluklar ve kriz dönemlerinde bankaların takip oranlarının yüksek olabileceği söylenebilir. Ekonomik krizlerin şiddeti arttıkça kullanılan banka kredileri ve riski de etkilenebilir. Kredi riskinin iyi yönetilmesi ile takip oranlarında gerileme yaşanması beklenir. TMS 39' dan TFRS 9' a geçişin sebeplerinden bir tanesi de bankaların takip oranlarının azaltılması ve buna bağlı olarak kredi riskinin de düşürülmesidir. Çalışma sonuçları incelendiğinde TFRS 9 öncesindeki döviz kuru değişkeni standart sonrasında banka takip oranlarına etkisinin azaldığı tespit edilmiştir. Türkiye'de içinde bulunulan ekonomik olumsuzluklardan kaynaklı banka kredilerinin takibe düşmesinde özellikle enflasyon ve GSYİH değişkenlerinin önemli etken olduğu ve Türkiye'deki bankacılık sektörünün makroekonomik değişkenlerden kaynaklanan şoklara karşı henüz yüksek seviyelerde olmadığı tespit edilmiştir. Birden fazla değişkenin eş zamanlı şok etkilerinin olması durumunda takip oranlarının değerlerinin çok daha yüksek olabileceği tahmin edilebilir. Bu model sayesinde banka kredilerinin takibe düşme nedenleri belirlenerek gerekli önlemler alınabilecektir. Gelecek çalışmalarda farklı makroekonomik değişkenlerin modele dâhil edilmesi ile makroekonomik değişkenlerin birbirleriyle etkileşimlerinin, takibe düşmüş kredilerdeki değişimi dikkate alınarak eş zamanlı etkilerle bankaların takipteki bireysel ve ticari kredilerini etkileyen faktörlerin farklı olmasından dolayı kredi analizi sırasında sınıflandırma yapılması ile de incelenebilir.

KAYNAKLAR

- Acar, M., & Gürol, B. (2017). Uluslararası finansal raporlama standartları ile Türk bankacılık sektörü kâr kalitesi arasındaki ilişkiye bir bakış. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (76), 173-200. <https://doi.org/10.25095/mufad.400230>
- Achieng, O. C., Karani, K. P., & Tabitha, N. (2015). Financial innovation and the future of financial intermediation. *International Journal of Education and Research*, 3(5), 385-396.
- Afşar, A. (2007). Finansal gelişme ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (36), 188-198.
- Akman, A. M., Aydın, O., & Zeren, F. (2024). Savunma harcamaları ve cari açık ilişkisi: Türkiye örneği. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 158-173. <https://doi.org/10.55179/dusbed.1359498>
- Akpelvan, A. (2019). *TFRS 9 Finansal araçlar standardı kapsamında beklenen kredi zararı modelinin Türk bankacılık sektöründe uygulanması ve bankaların kârlılık yönetimi eğilimlerine etkisi üzerine bir araştırma* [Yüksek lisans tezi]. Galatasaray Üniversitesi.
- Albian, A. (2020). Loan loss provisioning and market discipline: Evidence from the IFRS 9 adoption, *SSRN Electronic Journal*, March 2020, syf. 1-38.
- Arslan, A., & Zaif, F. (2021). Beklenen kredi zararlarının ölçümünde kullanılan yöntemler: BIST 30'da bir araştırma. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 23(1), 144-171. <https://doi.org/10.31460/mbdd.813483>
- Avul, E. (2018). TFRS 9 kapsamında finansal araçlara ilişkin değer düşüklüğü karşılıkları ve bankacılık sektöründeki uygulaması. *Kamu Gözetimi Kurumu*, 10, 2018.
- Aydın, T. (2020). *TFRS 9 standardı kapsamında karşılık uygulamalarının Türk bankacılık sektörüne etkisinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Galatasaray Üniversitesi.
- BDDK (28 Ocak 2025). <https://www.bddk.org.tr/Kurulus/Liste/77>
- Bingül, B. A. (2018). Bankacılık sisteminde risk ve sermaye yeterliliği. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (14), 456-477.
- Borandağ, F. (2022). *TFRS 9 kapsamında temerrüt olasılığının hesaplanması ve makroekonomik model üzerine bir araştırma* [Doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Chae, S., Sarama, R. F., Vojtech, C. M., & Wang, J. (2019). *The effect of the current expected credit loss standard (CECL) on the timing and comparability of reserves*. <https://doi.org/10.17016/FEDS.2018.020r1>
- Çakır, Y. (2020). *Güncellenmiş TFRS 9 finansal araçlar standardı kapsamında muhasebeleştirilen beklenen kredi zararlarının bankacılık sektörüne etkileri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Çetinoğlu, T., & Karaarslan, S. (2020). TFRS 9'a geçişin Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların hisse senedi fiyatlarına etkileri. *Mali Çözüm Dergisi*, 30, 55-70.

- Çiftçi, H. N. (2021). Bankacılık sektöründe kredilerin TFRS-9'a göre muhasebeleştirilmesi ve raporlanması–beklenen kredi zararı. *Journal of Accounting and Taxation Studies*, 14(1), 343-362. <https://doi.org/10.29067/muvu.728656>
- Dickey, D.A. ve Fuller, W.A. (1979) “Distribution of the estimators for autoregressive time series with a unit root” *Journal of the American Statistical Association*, 74 (366), 427-431. <https://doi.org/10.1080/01621459.1979.10482531>
- Ekenel, M. S. (2009). *Bankacılıkta risk yönetimi ve Türk bankacılık sektöründeki uygulamaları* [Yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Enders, W., & Jones, P. (2015). Grain prices, oil prices, and multiple smooth breaks in a VAR. *Studies in Nonlinear Dynamics & Econometrics*, 20(4) 399-419.
- Enders, W.& Lee, J., (2012). The flexible Fourier form and Dickey-Fuller type unit root tests, *Economics Letters*, 117, 196-199.
- Erol, M., & Aslan, M. (2017). Uluslararası muhasebe ve denetim standartlarının gelişmesi. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (12), 55-86.
- Fındık, H. (2016). Türkiye Muhasebe Standartları çerçevesinde finansal varlıkların muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (69), 61-82. <https://doi.org/10.25095/mufad.396658>
- Fidan, M. M. (2018). IFRS 9 Finansal araçlar standardına göre satın alındığında veya oluşturulduğunda kredi-değer düşüklüğüne uğramış finansal varlık yaklaşımı. *Maliye ve Finans Yazıları*, 1(109), 233-258.
- Fidan, M. M. (2019). Ticari alacaklarda değer düşüklüğü–TFRS 9 finansal araçlar standardının basit yaklaşımı ve Vergi Usul Kanunu karşılaştırılması. *The Journal of Accounting and Finance* (81), 37-58. <https://doi.org/10.25095/mufad.510460>
- Gökgöz, A. (2019). TFRS 9 finansal araçlar standardı çerçevesinde ticari alacaklara ilişkin beklenen kredi zararlarının tespiti ve muhasebeleştirilmesi. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, 5(2), 163-178.
- Granger, C. W. J. (1969). Investigating causal relations by econometric models and cross-spectral methods. *Econometrica: Journal Of The Econometric Society*, 424-438. <https://doi.org/10.2307/1912791>
- Güdelci, E. N. (2021). Covid-19 koşulları altında ticari alacaklara ait beklenen kredi zararlarının TFRS 9 kapsamında belirlenmesi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 23(2), 355-379. <https://doi.org/10.31460/mbdd.798686>
- Gümüşsoy, Ö. A. (2018). *Türev ürünlerin TMS/TFRS'ye göre muhasebeleştirilmesi ve TDHP ile karşılaştırılması* [Yüksek lisans tezi]. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Güriş S., Çağlayan E. & Bülbül H. (2020). Enflasyon yakınsamasının Fourier birim kök testleri ile incelenmesi: Kırılğan beşli örneği. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 9(3), 85-92.

- Hepkorucu, A., & Genç, S. (2017). Finansal varlık olarak Bitcoin'in incelenmesi ve birim kök yapısı üzerine bir uygulama. *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 47-58.
- İşseveroğlu, G. (2014). TMS 39 kapsamında finansal varlıkların sınıflandırılması ve değerlemesi: Borsa İstanbul 100 endeksindeki şirketlerin uygulamaları. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 10(21), 87-106.
<https://doi.org/10.11122/ijmeb.2014.10.21.497>
- KGK (4 Mayıs 2023). *TFRS 9 finansal araçlar 2017 sürümü*.
https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2018Seti/TFRS/TFRS_9_2017%20S%C3%BCr%C3%BCm%C3%BCn%C3%BCn_2018.pdf
- Kanat, S. (2020). *Kredi zararı modeli yerine TFRS 9 beklenen zarar modelinin bankalarda uygulanması* [Yüksek lisans tezi]. İstanbul Okan Üniversitesi.
- Karaarslan, S. (2019). *Bankalarda TMS 39'dan TFRS 9'a geçiş ve Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların hisse senedi fiyatları ve finansal durum tablosu üzerindeki etkileri* [Yüksek lisans tezi]. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi.
- Karaarslan, S., & Gülhan, O. (2020). TFRS 9'a geçişin Türkiye'de halka açık bankaların finansal durum tablolarına etkileri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (86), 111-124.
<https://doi.org/10.25095/mufad.710248>
- Kaya, G. A. (2015). Türkiye muhasebe-finansal raporlama standartlarına göre finansal araçların muhasebeleştirilmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1), 105-122.
<https://doi.org/10.18069/fusbed.05021>
- Kocamaz, H. (2012). Uluslararası muhasebe standartlarının dünyada ve Türkiye'de oluşum ve gelişim süreci. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 105-120.
- Koç, S. (2013). Bankaların karşılaştıkları riskleri yönetmedeki etkinliği: Türkiye ölçeği. *Maliye Dergisi*, (165), 275-297.
- Koç, S., Bağcı, A., & Işık, K. C. (2016). Kalkınma ve yatırım bankalarının performansları açısından değerlendirilmesi: Türkiye ölçeği (2002-2012). *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 227-256.
- Korga, S., & Aslanoğlu, S. (2020). İç kontrol sisteminin unsurları ile risk yönetimi arasındaki ilişkinin incelenmesi: Bankacılık sektöründe bir uygulama. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 20(60), 95-116.
- Köksal, M. O., Hazar, A., & Babuşcu, Ş. (2020). TFRS 9 kredi karşılıkları düzenlemesinin bankaların finansal tablolarına etkisinin analizi. *Balıkesir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 27-54.
- Kurt, G. (2024). *TFRS 9 finansal araçlar standardı ile beklenen kredi zararı yaklaşımının Türk bankacılık sektörüne etkileri üzerine bir araştırma* [Yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.

- Kuzu, Ö. H. (2013). Türk bankacılık sektöründeki yeniden yapılanmaların tarihsel gelişim içerisinde analitik olarak incelenmesi. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(4), 27-38.
- Külahi, E. A., Tiryaki, G., & Yılmaz, A. (2013). Türkiye’de Basel I, II ve III kurallarına uyum süreci. *Öneri Dergisi*, 10(40), 185-200. <https://doi.org/10.14783/od.v10i40.1012000368>
- Lee, J. and Strazicizh, M. C. (2003). Minimum Lagrange multiplier unit root test with two structural breaks. *The Review of Economics and Statistics*, 85(4),1082-1089.
- Lee, J. and Strazicich, M. C. (2004). Minimum LM unit root test with one structural break. *Appalachian State University Working Papers*, 04-17,1-15.
- Mengi, P. (2019). *TFRS 9 finansal araçlar standardının finansal tablolara ve finansal sisteme etkisi* [Yüksek lisans tezi]. Yaşar Üniversitesi.
- Mikail, E., & Aslan, M. (2017). Uluslararası muhasebe ve denetim standartlarının gelişmesi. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (12), 55-86.
- Mike, F., & Alper, A. E. (2020). Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için işsizlik histerisinin incelenmesi: Fourier ADF test bulguları. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(1), 1-14. <https://doi.org/10.18074/ckuiibfd.661615>
- Nazlioglu, S., Gormus, A. and Soytaş, U. (2016). Oil prices and real estate investment trusts (REITs): Gradualshift causality and volatility transmission analysis. *Energy Economics*, 60, 168–75. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2016.09.009>
- Novotny-Farkas, Z. (2016). The interaction of the IFRS 9 expected loss approach with supervisory rules and implications for financial stability. *Accounting in Europe*, 13(2), 197-227. <https://doi.org/10.1080/17449480.2016.1210180>
- Özçelik, O. (2006). *Bankacılıkta risk analizi, yönetimi ve riskten korunma* [Yüksek lisans tezi]. Trakya Üniversitesi.
- Özel, E. (2019). *Türkiye’de bankacılık sektöründe kredilendirme sürecinde TFRS 9 uyarınca beklenen kredi zarar karşılığı ölçümü ve örnek bir uygulama* [Yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Özel, Ö. (2022). Türkiye bankacılık sektöründe takipteki kredileri etkileyen faktörlerin analizi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 1148-1163.
- Özgür, S. (2019). *Bankacılık sektöründe kredi riski ve kredi türevleri: Ampirik bir uygulama* [Yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Özkan, Ş. (2021). Türkiye Muhasebe Standartları çerçevesinde ithalat işlemlerinin muhasebeleştirilmesi. *Gümrük ve Ticaret Dergisi*, 8(23), 44-65.
- Perron, P. (1989). The great crash, the oil price shock and the unit root hypothesis. *Econometrica*, 57(6),1361-1401. <https://doi.org/10.2307/1913712>
- Phillips, P.C.B. and Perron, P. (1988). Testing for unit roots in time series regression. *Biometrika*, 75(2), 335-346. <https://doi.org/10.1093/biomet/75.2.335>

- Sarıtaş, H., Genç, A., & Avcı, T. (2018). Türkiye’de enerji ithalatı, cari açık ve büyüme ilişkisi: VAR ve Granger nedensellik analizi. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14(2), 181-200.
- Sayım, F., & Ardiç, M. (2012). Banka bilançolarındaki kredi karşılık kalemlerinin dışa yansıma biçimleri. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(3-4), 297-312.
- Saygılı, E., Yargı, S. G., & Mengi, P. (2021). TFRS 9 finansal araçlar standardının Türkiye’de faaliyette bulunan mevduat bankalarının beklenen kredi zararları üzerine etkileri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (44), 371-391. <https://doi.org/10.30794/pausbed.682511>
- Seitz, B., Dinh, T., & Rathgeber, A. (2018). Understanding loan loss reserves under IFRS 9: A simulation-based approach. *Advances in Quantitative Analysis of Finance and Accounting*, 16, 311-357.
- Sevinç, D. (2021). Türkiye’de takipteki banka kredileri ile makroekonomik faktörler arasındaki ilişki. *Journal of Mehmet Akif Ersoy University Economics and Administrative Sciences Faculty*, 8(2), 609-629. <https://doi.org/10.30798/makuiibf.691534>
- Skala, D. (2014). *Income smoothing and procyclicality of loan loss provisions in Central European banks*, 1-25.
- Sultanoğlu, B. (2018). Expected credit loss model by IFRS 9 and its possible early impacts on European and Turkish banking sector. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20(3), 476-506.
- Sungur, K. (2024). *Bankalarda menkul kıymet portföylerinin TFRS-9 finansal araçlar standardı kapsamına göre raporlanması ve Türk bankacılık sektöründe uygulaması* [Yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Süner, M. (2024). *TFRS 9 finansal araçlar standardı uyarınca beklenen kredi zarar karşılığı ölçümünün bankacılık sektörüne etkisi: Bir uygulama* [Doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Şahbaz, N., & İnkaya, A. (2014). Türk bankacılık sektöründe sorunlu krediler ve makro ekonomik etkileri. *Optimum: Journal of Economics & Management Sciences/Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(1).
- Şahin, A., & Tetik, N. (2020). Katılım bankalarının finansal performans analizi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 34(2), 293-314.
- Şahin, S. (2011). *Bankacılıkta risk yönetimi ve operasyonel risk* [Yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Takım, A. (2010). Türkiye’de ekonomik büyüme ile işsizlik arasındaki ilişki: Granger nedensellik testi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (27).
- Tanyeli, E. (2023). *Türk bankacılık sektöründe kredi riskinin ölçümü: Türkiye’de faaliyet gösteren bankalar üzerine araştırma* [Yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Taşkın, C., & Turanlı, M. (2019). TFRS 9 ve temerrüt olasılığı modellenmesi. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 8(1), 273-284.

Taşkın, C. (2019). *TFRS 9 ve temerrüt olasılığı modellenmesi bankacılık alanında karşılaştırmalı bir uygulama* [Yüksek lisans tezi]. İstanbul Ticaret Üniversitesi.

TCMB (27 Ocak 2024). <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/PPK/2024>

Telci, A. (2021). TFRS-9 finansal araçlar standardının portföy yönetimi şirketlerinin finansal tablolarına etkisini muhasebenin önemlilik kavramı çerçevesinde vaka çalışması ile değerlendirilmesi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 13(25), 746-772. <https://doi.org/10.14784/marufacd.976483>

Toda, H. Y., & Yamamoto, T. (1995). Statistical inference in vector autoregressions with possibly integrated processes. *Journal Of Econometrics*, 66(1-2), 225-250. [https://doi.org/10.1016/0304-4076\(94\)01616-8](https://doi.org/10.1016/0304-4076(94)01616-8)

Tulgar, D. (2018). *Türkiye’de uluslararası bankacılık ve dış ticaret* [Yüksek lisans tezi]. Namık Kemal Üniversitesi.

Turgut, A., & Ertay, H. İ. (2016). Bankacılık sektörünün ekonomik büyüme üzerindeki etkisi: Türkiye üzerine nedensellik analizi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*.8(4), 114-128.

Türkoğlu, F. (2022). *Türk bankacılık sektöründe faaliyette bulunan mevduat bankalarının bilançolarının sermaye yapılarına göre karşılaştırmalı olarak incelenmesi: 2013-2020 Dönemi* [Yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.

Us, V. (2020). TFRS 9 uygulamasının seçilmiş bankalar bazında kredi sınıflandırması ve karşılıkları üzerindeki etkisi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 12(22), 297-314. <https://doi.org/10.14784/marufacd.688408>

Ünal, O. (2013). Bankacılık sektörünün muhasebe eğitiminden beklentileri. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 210-225.

Yarız, A. (2011). *Bankacılıkta risk yönetimi: Risk Matrisi Uygulama*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Yavuz, A. E., Hazar, A., & Babuşcu, Ş. (2022). TFRS 9 ve BDDK düzenlemelerinin bankaların kredi karşılıklığı ayırmadaki etkilerinin analizi. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, 22(67), 99-114. <https://doi.org/10.55322/mdbakis.1083000>

Yetiz, F. (2016). Bankacılığın doğuşu ve Türk bankacılık sistemi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 107-117.

Yetiz, F., & Ünal, A. E. (2018). Finansal yeniliklerin gelişimi ve Türk bankacılık sektörüne etkileri. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(4), 117-135.

Yetiz, F. (2020). Bankacılık sektöründe karşılaşılan riskler ve risk yönetim politikaları. *Teori, Güncel Araştırmalar ve Yeni Eğilimler* (19-33). Antalya: IVPE Yay.

- Yıldırım, O. (2020). Bankacılık sistemindeki gelişmeler ve Türkiye’de bankacılık sistemi. *Uluslararası Finansal Ekonomi ve Bankacılık Uygulamaları Dergisi*, 1(2), 63-77.
- Yıldırım S. (2018). *UFRS 9’un banka performansına karşılıklar bakımından etkisi* [Yüksek lisans tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Yurtkuran, S. (2020). Türkiye’de kirlilik sığınağı hipotezi geçerli mi? Fourier eşbütünleşme ve nedensellik yöntemlerinden kanıtlar. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 13(24), 61-77. <https://doi.org/10.20990/kilisiibfakademik.873130>
- Yücememiş, B. T., & Sözer, İ. (2011). Bankalarda takipteki krediler: Türk bankacılık sektöründe takipteki kredilerin tahminine yönelik bir model uygulaması. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 3(5), 43-56.
- Yüksel, S. (2016). Bankaların takipteki krediler oranını belirleyen faktörler: Türkiye için bir model önerisi. *Bankacılar Dergisi*, 98, 41-56.
- Zivot, E. and Andrews, D. W. K. (1992). Further evidence on the Great Crash, the oil-price shock, and the unit-root hypothesis. *Journal of Business & Economic Statis*, 10(3), 251-270. <https://doi.org/10.1198/073500102753410372>
- Zülfüoğlu, Ö. (2013). *Kamusal bir mal olarak finansal sistemin regülasyonu: Türk bankacılık sektörü örneği* [Doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.

ÖZGEÇMİŞ

İlk ve orta öğrenimini Yalova'da tamamlamıştır. 2007 yılında girdiği Samsun 19 Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi İstatistik Bölümü'nden 2011 yılında mezun oldu. 2022 yılında Yalova Üniversitesi Uluslararası Ticaret ve Finansman Anabilim Dalı'nda başladığı tezli yüksek lisans eğitimi halen sürmektedir. Özel bir bankada portföy yöneticisi olarak iş hayatında yer almaktadır.

TEZDEN TÜRETİLEN YAYIN VE ESERLER

Şahin, S., Demirel, B.L., & Zeren, F. (2025). *TFRS 9 finansal araçlar standardının bankacılık sektörüne etkisi: BİST Banka Endeksinde yer alan seçilmiş bankaların takip oranları ile makroekonomik değişkenler arasındaki ilişki*, 12. International European Congress on Advanced Studies in Basic Sciences, Tirana, Albania.

DİĞER YAYIN VE ESERLER

Şahin, S., Dişçi, K., & Zeren, F. (2023). *E7 Ülkelerinde enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin incelenmesi: Fourier volatilité yayılımı testinden kanıtlar*, 3. International Antalya Scientific Research And Innovative Studies Congress, Antalya, Türkiye.